

Ring-samlingen ved Kulturhistorisk museum i Oslo ó En historisk undersøkelse

Masteroppgave i museologi ved Institutt for kulturstudier og orientalske språk,
Universitetet i Oslo.

Av Dag F. Kopperud

Våren 2012

Følgende personer har, i tillegg til undertegnede, i mer eller mindre grad vært ansvarlige for denne oppgavens ferdigstillelse. En stor takk derfor til:

Brita Brenna ó professor i museologi ved Universitetet i Oslo.

Arne Perminow ó samlingsansvarlig ved etnografisk seksjon, Kulturhistorisk museum i Oslo.

Ingrid Marstrander ó magasinforvalter ved Kulturhistorisk museums samlingsmagasin på Økern.

Mårten Teigen ó fotograf tilknyttet REVITA-prosjektet ved Kulturhistorisk museum i Oslo.

Anne C. Kjelling ó hovedbibliotekar ved Jødisk museum i Oslo.

Torstein Aamodt ó lokalhistoriker i Drøbak.

En spesiell takk til Ole Jacob Sunde for stor velvilje, assistanse og imøtekommenhet. Uten tilgang til hans private arkiv ville denne oppgaven trolig aldri ha sett dagens lys.

Dag F. Kopperud,

Oslo, mai 2012

Innhold

Presentasjon av oppgaven.....	4
Kapittel 1: Reiser og samlingsvirksomhet i Stillehavet.....	7
Innledning	7
Mot ukjente farvann.....	8
Vitenskap og utforskning i Opplysningens tid	9
Uimotståelige objekter? Samlingsvirksomhet i Stillehavet 1769-1820.....	11
Etter det stille hav: musealisering og nye verdiperspektiver	19
Konklusjon	22
Kapittel 2: Fredrik Ring ó samler og reisende i det 19. århundre	23
Prolog.....	23
Innledning	24
De formative år: 1795-1809	29
Årene i Sør-Amerika: 1820-1826.....	35
Reisen på Kontinentet og Midtøsten 1860-1861: En ekskurs om en reisedagbok	43
Epilog.....	53
Kapittel 3: Ring-samlingen ó en historisk undersøkelse	54
Innledning	54
Del I: En samling blir til	55
Del II: En samling finner sin plass	61
Universitetets Etnografiske museum ó Et historisk bakteppe.....	67
Oppsummering	74
Kapittel 4: Ring-samlingen ó en foreløpig revisjon	75
Museumskunnskap og kulturforståelse.....	75
Kildebruk, metode og struktur.....	80
Ring-samlingen.....	81
Avsluttende kommentarer.....	100
Litteraturhenvisninger	101
Sekundærkilder.....	101
Primærkilder.....	108

Presentasjon av oppgaven

I kjølvannet av den engelske oppdagelsesreisende James Cooks tre jordomseilinger mellom 1768 og 1779, ble om lag 3000 originale tegninger av Stillehavsetnografi og botanikk publisert (Smith 1992: 51). Ikke bare fikk disse en fundamental betydning for den senere europeiske modernismens estetiske syn og forståelse, de ga også grobunn for en samlerskultur som etter hvert brakte med seg store mengder polynesisk gjenstandsmateriale tilbake til Europa. Innsamlet av oppdagere, sjøfolk, handelsmenn og misjonærer, fant mye av dette materialet veien til ulike etnografiske museer, der de også ofte ble rekontekstualisert (i henhold til vestlige verdier), og således gitt et nytt meningsinnhold i forhold til sine tidligere liv i Stillehavet.

Denne oppgaven tar for seg en slik samling av etnografisk gjenstandsmateriale fra Stillehavsområdet, nemlig den såkalte Ring-samlingen (navngitt etter dens giver, Fredrik Ring, 1795-1872) ved Kulturhistorisk museum i Oslo ó etnografisk seksjon. Bestående av 32 enkeltgjenstander, fordelt på 19 enheter eller museumsnumre, utgjør den ingen formidabel samling. Den er allikevel interessant av flere grunner: Ikke bare er det den eldste samlingen av polynesisk etnografisk gjenstandsmateriale som museet besitter, den kan også på en måte sies å danne et viktig grunnlag for Etnografisk museum som sådan. Bakgrunnen for dette er å finne i at samlingen (eller hoveddelen av denne) ble overrakt Universitetet i Oslo (daværende det Kongelige Frederiks Universitet) allerede i 1833, 24 år før etableringen av Etnografisk museum i 1857. Når og hvordan gjenstandene ble samlet inn, hvor de kommer fra og hva deres opprinnelige betydningsinnhold har vært, er imidlertid uavklart. Med et totalt fravær glimrer også informasjon om samleren selv, Fredrik Ring. Hans bakgrunn, beveggrunner og samlersinteresse vil da også underveis bli forsøkt nøstet opp. Det er imidlertid ó som oppgavetittelen indikerer ó den historiske undersøkelsen av Ring-samlingen som vil stå i fokus. En metodologisk innfalsvinkel vil da være å betrakte Ring-samlingen i et historisk perspektiv (snarere enn et geografisk). Med det mener jeg (for å parafasere antropologen Mary Bouquet) at det blant annet undersøkes på hvilken måte og ad hvilke omveier samlingen havnet i museet, inklusive en studie av de museumsbestyrere som sto for beskrivelse og katalogisering. Herunder også hvordan gjenstandene ble klassifisert, eventuelt ikke lot seg klassifisere (Bouquet 1996: 11).

Min egen interesse for Ring-samlingen ble etablert våren 2011 da jeg, som del av masterstudiet i museologi ved UiO, undergikk en tre måneders praksisperiode ved Kulturhistorisk museum i Oslo. Her ble jeg presentert for en historisk samling om hvilket man

visste lite annet en navnet på giveren og året samlingen ble gitt Universitetet i Oslo (daværende det Kongelige Frederiks Universitet). Hvor samlingen stammet fra, hva de individuelle gjenstandene representerte, og hvordan samlingen hadde havnet i museet var altså ukjent. Dette uavklarte forhold gjenspeiles da også i kulturhistorisk museums database, der beskrivelsene av de ulike gjenstandene fra Ring-samlingen er hentet fra Etnografisk museums hovedkatalog og katalogkort. Disse skriver seg igjen fra henholdsvis 1860-årene og begynnelsen av 1900-tallet ó en tid der evolusjonistiske prinsipper lå til grunn for katalogisering og klassifisering, og ikke-vestlige etnografiske objekter ofte ble brukt til å kaste lys på (og dra paralleller til) europeisk forhistorie. Om gjenstandenes opprinnelige opphav, identitet og betydningsinnhold er lite eller ingenting kjent.

Det var da med utgangspunkt i dette skjeve museale representasjonsforholdet at min interesse for Ring-samlingen ble vekket. Jeg innså imidlertid raskt at en ny gjennomgang eller granskning av samlingen ville fordre et relativt bredt nedslagsfelt. For å kunne revidere og forstå samlingen måtte jeg selvfølgelig vite hvor den egentlig kom fra og hvordan den hadde funnet veien til Etnografisk museum. For å klare det måtte jeg i tillegg forsøke å spore opp samleren ó Fredrik Ring selv. Dernest forsøke å plassere ham i en tradisjon som eventuelt kunne være med på å si noe mer generelt om 1800-tallets samlerkultur, nasjonalt og internasjonalt. Oppgaven har derfor flere siktemål, noe dens metodiske struktur også gjenspeiler. Denne fortoner seg da som følger: Mens Kapittel 1 tar for seg noe av bakgrunnen for etableringen av verdien av Stillehavsobjekter i den europeiske samlingskulturen, forsøker Kapittel 2 og 3 å konstituere henholdsvis samlerens og tingenes (eller samlingens) kulturelle biografier¹. For tingenes del innebærer dette, som antropologen Knut Rio skriver, óen forskningstilnærming hvor man forfølger tingenes livshistorier og ser på gjenstanders og gjenstandskategoriens endring av verdi og status i forskjellige faseró (Rio 2002: 57). Så også gjenstandenes historie innenfor museet. En grunnleggende problemstilling vil da være hvordan synet på, eller holdningene til etnografisk gjenstandsmateriale har endret seg over tid, samt hva dette kan fortelle om museet som formidler og ivaretaker av kunnskap og materiell kultur. Dette vil i sin tur lede opp til et siste og avsluttende kapittel, der jeg, basert på nye funn kommer til å foreta en egen foreløpig revisjon av Ring-samlingen. En slik samlingsrevisjon innebærer da at jeg både korrigerer tidligere beskrivelser, så vel som

¹ Begrepet *The Cultural Biography of Things* ble introdusert av den amerikanske antropologen Igor Kopytoff i 1986. Her skriver han blant annet: óIn doing the biography of a thing, one would ask: what, sociologically, are the biographical possibilities inherent in its status? Where does the thing come from and who made it? What has been its career so faró? (Kopytoff 1986:66).

implementerer ny informasjon om gjenstandenes opphav, opprinnelige bruksfunksjon og betydningsinnhold. I hvert kapittel følger også et avsnitt der jeg redegjør for enkelte historiske og teoretiske grunnperspektiver i samlingslitteraturen.

Når det gjelder kildemateriale og kildebruk baserer denne oppgaven seg både på sekundær- og primærkildeanalyser. Mye av det primære kildematerialet befinner seg i privat eie, og har aldri tidligere blitt publisert. Det dreier seg blant annet om Fredrik Rings reisedagbok fra årene 1860-61. Sammen med en del brev og privat korrespondanse fra begynnelsen av 1800-tallet, gir denne boken et fascinerende innblikk i datidens verdensanskuelse og tidligmoderne² / moderne museologiske samlerkultur. Til grunn for kildeinnsamlingen ligger også magasin- og arkivundersøkelser ved Kulturhistorisk museum i Oslo, Riksarkivet, Landsarkivet i Gøteborg og Nasjonalbiblioteket.

Kort oppsummert er da poenget med denne oppgaven å forsøke å kartlegge samlerens og samlingens historie. Hvorfor? Blant annet fordi all samling innebærer en spesifikk tilnærming til den materielle og sosiale verden. Samlinger kan derfor fremstå som betydningsfulle elementer i vårt forsøk på å konstruere verden. Vår bestrebelse på å forstå disse er derfor en måte å undersøke vårt forhold til verden på (Pearce 1992: 37). Museologi, med andre ord

² Rent museologisk er det trolig få samlingskulturelt betingede forskjeller mellom slutten av 1700-tallet og begynnelsen av 1800. Samlingskulturen var altså trolig mye av den samme, knyttet opp i mot opplysningens systematiserende kunnskapssyn, og som kulturhistoriker Anne Eriksen fremhever, øtil tanken om en allmenn nytte og til fremveksten av et nytt borgerskapö (Eriksen 2009: 43). Hva angår min egen bruk og forståelse av begrepet museologi, heller jeg her i mot en relativt bred definisjon, nemlig som: öen studie av menneskenes relasjon til verden ö intet mindreö (se for eksempel Brenna 2009: 65).

Kapittel 1: Reiser og samlingsvirksomhet i Stillehavet

“Gods may have caused fiery mountains to rise from beneath the seas, and mythical fishermen may have hauled up still more land, but Spanish, Dutch, English and French seafarers with long barbed lines across a map hauled it to Europe”

W. H. Oliver ó “Yesterday’s loss”

Innledning

Dette kapittelet vil ta for seg etableringen av verdien av Stillehavsobjekter i den europeiske samlingskulturen. Det er altså bakgrunnen for samlingsvirksomheten i Stillehavet som vil bli forsøkt belyst, fortrinnsvis ved å gi en kortfattet oversikt over den europeiske reise- og samlevirksomheten i Stillehavet over en 300-års periode (1520-1820), dernest ved å se på hva slags gjenstandsmateriale som ble samlet inn, og hvordan dette foregikk. Siden denne prosessen trolig ikke kan sees uavhengig av indre lokale forhold, vil også enkelte aspekter ved Stillehavsbeboernes eget transaksjonsregime bli diskutert. Sentrale problemstillinger vil da være hvorfor akkurat visse gjenstander ble samlet inn, og hva samleren(e) egentlig mente de holdt på med. Avslutningsvis ønsker jeg å kikke nærmere på gjenstandsmaterialets behandling, status og videre karriere ved hjemkomsten til Europa.

Siden kapittelets naturlige avgrensning ikke fordrer en akademisk analyse av primærkilder (det vil si de europeiske oppdagelsesreisendes ó og senere misjonærenes ó egne journaler og nedtegnelser), vil jeg i stedet (i all hovedsaklighet) lene meg tungt både på antropologisk, historisk og museologisk sekundærlitteratur. Utvalget baserer seg på hva jeg selv anser som grunnleggende faglitteratur. Hva angår teoretiske grunnlagsperspektiver i samlingslitteraturen vil enkelte hovedmomenter bli redegjort for underveis. Poenget er da heller ikke å foreta en dyptpløyende analyse av historiske beveggrunner, men snarere å forsøke å konstituere noen generelle betraktninger rundt en slags felleseuropeisk samlerkultur i Stillehavsområdet. I så måte er kapittelet også ment å utgjøre et springbrett til forståelsen av oppgaven som sådan. Tatt i betraktning Ring-samlingens ufullstendige dokumentasjon, vil et komparativt perspektiv forhåpentligvis kunne være med på å konsolidere, i alle fall enkelte hovedtrekk ved bakgrunnshistorien. For å forstå samleren må man også forstå samlingen. Derfor er det trolig vesentlig å etablere en kunnskapsbase både omkring tilsvarende samleres motiver og beveggrunner, så vel som tilsvarende gjenstanders opprinnelse, samlingshistorie og endrende verdigrunnlag.

Mot ukjente farvann

Fig.1: Kart over Stillehavet

Lite visste spanjolen Vasco Nunez de Balboa da han i 1513 skuet ut over Stillehavet, at det i realiteten skulle ta europeerne ytterligere 322 år før hele øyriket var kartlagt. Kanskje ikke så rart, med tanke på at området vi snakker om ó öhavkontinentetö Oseania ó utgjör om lag 180 millioner kvadratkilometer, og således dekker nesten en tredjedel av jordas overflate. Dette øyriket strekker seg da fra Hawaii-øyene i nord ó via Påskeøya i sørøst ó til Australia i vest (se fig.1). Da portugiseren Fernao de Magalhaes, bedre kjent som Magellan, åtte år senere krysset Stillehavet som første europeer, var imidlertid ringen sluttet. Det vil si at selv om øyene i Stillehavet ennå ikke var kartlagt av europeere, markerte denne sjøreisen ó historiens første jordomseiling ó slutten på de store oppdagelsene³.

Mellom 1521 og 1767 er den europeiske oppdagelseshistorien i Stillehavet relativt begivenhetsløs. Unntakene må sies å være spanjolen Alvaro de Mendanas oppdagelse av Marquesas-øyene i 1595, nederlenderen Abel Janszoon Tasmans oppdagelse av New Zealand i 1642 (han satte imidlertid aldri foten på New Zealandsk jord), samt hans landsmann Jacob Roggeveens stopp ved Påskeøya i 1722. Ingen av disse ekspedisjonene produserte etnografisk informasjon av betydning. Det var først med de britiske og franske vitenskapsekspedisjoner mot slutten av 1760-årene at den europeiske utforskningen av Oseania satte i gang for alvor (Bellwood 1987: 14). Det er således fra denne perioden (og frem til om lag 1800) at vi har våre mest verdifulle kilder om føreuropeiske samfunn og kulturer i Oseania. Her begynner da kanskje også den relevante historien.

³ Som historikeren Finn Fuglestad skriver: öDa Elcano kom tilbake til Spania i 1522 var det således klart for alle at verden hadde sluttet å være potensielt uendelig. Rammebetingelsene var `gitt´ fra da avö (Fuglestad 1999: 275). Magellan selv fullførte forövrig aldri denne reisen. Han ble drept på Filippinene i april 1521. Det var hans nestkommanderende, Juan Sebastian Elcano som fullførte jordomseilingen via Molukkene og nådde frem til Spania nesten tre år etter utreisen (ibid).

Vitenskap og utforskning i Opplysningens tid

Med de franske og britiske vitenskapsekspedisjoner fra 1760-årene og fremover, begynte altså en mye mer substansiell europeisk tilstedeværelse og innflytelse å gjøre seg gjeldende i Stillehavet. I pakt med Opplysningstidens idealer ble da for første gang i Stillehavsutforskningens historie jakten på vitenskapelig kunnskap et mål i seg selv (i tillegg selvfølgelig til håp om handelsvirksomhet og nye landområder å annektere). Tiden var også opportun. Med fredslutningen etter Syvårskrigen i 1763 kunne en nå frigjøre skip og mannskap, og således rette oppmerksomheten mot bokstavelig talt nye horisonter. Etter en heller mislykket ekspedisjon i 1764, sendte derfor den Britiske Admiraliteten i 1766 kapteinene Samuel Wallis og Philip Carteret ut for å finne *Terra Australis* ó det mytiske kontinent en lenge hadde antatt måtte finnes rundt sydpolen, og som hadde figurert på europeiske kart fra slutten av 1400-tallet (Howe 1996: 81). Ingen av dem kom imidlertid i nærheten av den sydlige polarsirkelen. Det skulle i stedet vise seg å være Wallisøppdagelse av en annen øy ó Tahiti ó som skulle komme til å få de største ringvirkninger for senere europeeres forhold til Oseania (og da kanskje Polynesia i sær).

James Cooks ekspedisjoner i Stillehavet

Mye av europeernes fascinasjon for Polynesia kan tilskrives den engelske sjøkapteinen og oppdagelsesreisende James Cook (1728-1779), og hans tre Stillehavsekspedisjoner i perioden 1768-1779. Siden svært mye er skrevet både fra og om disse ekspedisjonene⁴, vil jeg her nøye meg med å gi en kort redegjørelse: Da de britiske myndigheter og vitenskapsselskapet Royal Society i 1768 sendte James Cook ut på sin første jordomseiling, var formålet først og fremst vitenskapelig. Ordren var for det første å observere Venus-passasjen⁵ fra Tahiti, for deretter å fortsette letingen etter *Terra Australis*, og annektere det for Storbritannia. Med seg om bord hadde Cook blant annet botanikerne Joseph Banks og Daniel Solander, astronomen Charles Green og illustratøren Sydney Parkinson. Han fullførte jordomseilingen (for øvrig uten å finne det sagnomsuste kontinent) via Tierra del Fuego (Ildlandet), Sosietets-øyene (deriblant Tahiti), New Zealand, det østlige Australia, Jakarta og Cape Town (Hooper 2006: 53).

⁴ For interesserte lesere henvises spesielt til James Cook, Joseph Banks og Johann Forsters egne journaler (Beaglehole (ed.) 1962 og 1967-9; Hoare (ed.) 1982), samt Nicholas Thomasømassive oversiktsverk (2003).

⁵ En Venuspassasje oppstår når planeten Venus kommer mellom solen og jorden, og Venus sees som en liten svart flekk som beveger seg over solskiven. Før moderne astronomi kunne observasjoner av en venuspassasje hjelpe vitenskapsfolk å måle avstanden mellom jorden og solen (www.wikipedia.no/wiki/Venuspassasje).

Mens James Cooks andre ekspedisjon (1772-75) gjennomløp det sørlige Stillehavet på kryss og tvers (stadig på leting etter det sørlige kontinent), var det jakten på Nordvestpassasjen som var hovedmålet med den tredje (1776-79). Han fant ingen av delene, og endte selv sine dager på Hawaii som offer for hva enkelte har karakterisert som et ögudedrapö⁶. Gudedrap eller ikke, voldelige konflikter med lokalbefolkningen hadde forekommet hyppig siden Mendanasø dager, og selv om britene (i motsetning til spanjolene) hadde fått klare instruksjoner om å trå varsomt frem i møte med lokalbefolkningen, er det ikke til å undres over at kulturkollisjoner av denne art fort kunne føre til fatale konsekvenser⁷. Som vi etter hvert skal se, var trolig også til dels svært motsetningsfylte oppfatninger om økonomi og varebytte, mye av kilden til mange misforståelser og (derav) voldelige konflikter mellom tidlige europeiske sjøfarere og lokale øyboere.

Den nylig avdøde australske kunsthistorikeren Bernard Smith har hevdet at mens Cooks første og andre jordomseiling primært var av meteorologisk art (den første også til dels botanisk), var den tredje reisen i større grad etnografisk. Det vil si, det var altså først her at en betydelig større interesse ble gitt undersøkelsen av Stillehavsfolkenes levesett og materielle kultur (Smith 1992: 47). Ikke til å undres over kanskje, i og med at hundrevis av etnografiske gjenstander allerede var blitt brakt hjem både av Joseph Banks (under Cooks første reise), og av Johann og George Forster (botanikere under Cooks andre reise)⁸. Sammen med utgivelsene av en rekke reisejournaler og illustrasjoner, ga dette trolig støtet til en mye mer intensiv byttehandlevirksomhet mot slutten av 1770-årene. Det er derfor mot det mer samlingsrelaterte aspektet ved de tidlige europeiske sjøreisene jeg nå skal vende oppmerksomheten. Ved å se på hva slags gjenstander som ble samlet inn og hvordan disse eventuelt befestet bildet av sydhavsbeboeren i den europeiske forståelsen, er da poenget å etablere et forståelsesgrunnlag også for senere samlevirksomhet i Stillehavet.

⁶ Ifølge den amerikanske antropologen Marshall Sahlins ble James Cook tatt for å være inkarnasjonen av hawaiernes fruktbarhetsgud *Lono* (som årlig returnerte til øyene med vinterregnet og derigjennom la grobunn for årets avlinger). Dette årlige evenement, også kalt for *Makahiki*-festivalen, hadde, ifølge Sahlins, preg av en slags evig gjenkomst: gjenfødselen av verden som effektivt i *Lonos* skikkelse. öProblemetö var bare det at for å gjenoppstå må man nødvendigvis først bøyte med livet, noe som altså (for å gjøre en lang historie kort) resulterte i drapet på Cook den 14. februar 1779 (Sahlins 1985: 105-28).

⁷ Som etnohistorikeren Greg Dening har påpekt: öNår individer fra ulike kulturer konfronteres, er grensen som skiller dem deres felles uvitenhet om den andres meningssystemerö (Dening 1980: 44, min oversettelse). Se også Lamb, Smith & Thomas (ed.) 2000: 58-75.

⁸ I henhold til Adrienne Kaeppler brakte James Cooks tre ekspedisjoner med seg ikke mindre enn 2000 etnografiske objekter fra Stillehavet (Kaeppler 1978: 49).

Uimotståelige objekter? Samlingsvirksomhet i Stillehavet 1769-1820

Naturlige og menneskelagde ökuriositeterö

Nå var Storbritannia langt ifra den eneste europeiske stormakt som sendte vitenskapelige ekspedisjoner til fjerne kyster. Franske eksedisjoner under blant annet Bougainville (1766-69), Du Fresne (1771-73) og La Pérouse (1785-89) besøkte mange öyer i Stillehavet, men selv om en del botaniske og etnografiske skisser senere ble publisert, har få gjenstander overlevd⁹. Britene var altså utvilsomt de mest ihuga samlerne. Her er da heller ikke problemet manglende gjenstandsmateriale, men snarere manglende dokumentasjon. Som den amerikanske antropologen Adrienne Kaeppler påpeker:

Much of the early neglect of Cook voyage objects themselves and their lack of documentation derives from the eighteenth-century emphasis on the importance of 'natural curiosities', with only secondary consideration ö if any ö extended to 'artificial curiosities', as ethnographic artefacts were called in the eighteenth centuryö (Kaeppler 1979: 168).

Denne empiriske tilnærmingen til naturen skriver seg blant annet fra den svenske legen og naturforskeren Carl von Linné (1707-1778) og hans systematiske sortering av dyr og planter basert på likheter og ulikheter i utseende og egenskaper¹⁰. Utover på 1800-tallet fikk imidlertid begrepet ökuriösö et helt nytt meningsinnhold. Fra å henseile på en naturlig, nærmest grensesprengende nysgjerrighet, kom etter hvert det kuriöse og rare til å bli ensbetydende med det ufornuftige, bisarre, ja nesten meningsløse (Eriksen 2009: 21). Skal vi tro antropologen Nicholas Thomas opphører også på samme tid begrepet ökuriösö å referere til rapporter, beskrivelser og sjøreiser, og blir i stedet karakteristika for sedvaner, festivaler, klesdrakter og lignende: öit ceased to be an attribute of the inquirer or the inquiry and is objectified and externalizedö (Thomas 1991: 237).

⁹ Deler av en polynesisk gjenstandsamling fra en senere fransk ekspedisjon under ledelse av DøEntrecasteux (1791-93), befinner seg imidlertid i dag på Bergen Museum. Denne ble brakt til Norge i 1808 av Peter Anker ö selv en lidenskapelig samler ö som i sin tid som Generalguvernör i Trankebar, India, hadde kommet over gjenstandene der. Hvordan forblir en gåte til denne dag (Rio 1999: 45-6).

¹⁰Linnés klassifikasjonssystemer kan i så måte trolig sees som en inspirasjonskilde for Charles Darwins (1809-82) senere evolusjonsteorier: öDarwins teori om at suksessrike egenskaper som gir en organisme bedre sjanser til å få avkom forsterkes i en populasjon mens egenskaper som gir dårligere sjanser forsvinner, gjorde det mulig å gjøre rede for den voldsomme variasjon av planter og dyr som verden kunne fremviseö (Perminow 2008: 19) Sikkert er det i alle fall at Darwin, et halvt århundre senere, tilbrakte sine formative år som naturforsker på vitenskapelige ekspedisjoner til Stillehavet. Den europeiske erfaringen i Stillehavsområdet er altså ikke uten betydning for den europeiske idéhistorien (Smith 1985: 5).

Gjenstandsmaterialet fra James Cooks tre ekspedisjoner i Stillehavet ble altså, med noen unntak, verken systematisk samlet inn eller beskrevet (slik som tilfellet var med for eksempel planter). Dette gjenspeiles da også i de publiserte katalogene som etter hjemkomsten i all hovedsaklighet omhandlet botanikk, fauna og astronomiske observasjoner¹¹. Ofte ble gjenstandsmaterialet kort og godt karakterisert ömed opphav fra Otaheiteö (Tahiti), et slags allround begrep for Sydhavet (Kaeppler 1979: 169). Dette er neppe tilfeldig. Som tidligere nevnt skulle Tahiti (av flere grunner) lenge komme til å stå i en særstilling blant europeere, både i og utenfor Stillehavet.

Tahiti og öThe Noble Savageö

I henhold til Bernard Smith tenderte de første europeerne som besøkte Polynesia å se på de lokale øyboerne som öNoble Savagesö (öedle villmennö), en holdning med dype rötter i den klassiske antikkens tankemønstre. Spesielt på Tahiti antok denne parallellen til de gamle grekere en helt særegen form: öTheir customs suggested parallels with classical antiquity. They sang in praise of their visitors like ancient Greeks. These gentlemen, wrote Banks, like Homer of old, must be poets as well as musiciansö (Smith 1985: 41). Den öedle villmannö fremsto altså som en slags personifisering av Opplysningstidens naturidealer, som igjen var fundamentert på overbevisningen om at det primitive mennesket levde i harmoni med universelle naturlige lover. Kombinert med en rekke av skisser, tegninger og dikt (som etter hvert ble publisert), som alle fremhevet Polynesia og polynesierens naturlige skjønnhet og eleganse (for ikke å snakke om eklektiske livsførsel), skapte dette en forestilling hos europeerne om Tahiti som et slags overjordisk paradisi, et öland of free love & goodbyeö. Men, Adams tid i Paradis er som kjent relativt kort, og for misjonærene som fulgte i kjølvannet av de store oppdagerne fremsto Tahiti trolig mer som en Edens hage etter syndfloden¹². Dette skulle komme til å få store konsekvenser for mye av synet på polynesiske etnografisk gjenstandsmateriale. Før jeg går nærmere inn på misjonærenes egen samlingsvirksomhet, er det imidlertid på tide å forsøke å redegjøre for hva slags gjenstander vi snakker om og hvordan denne innsamlingen egentlig foregikk.

¹¹ I tillegg selvfølgelig til redegjørelser om og av øyboernes sedvaner og lokale kultur. Den eneste katalogen fra Cooks reiser som spesifikt omhandlet etnografisk gjenstandsmateriale var forøvrig Alexander Shaws samling av barktøy (*tapa*) eksemplarer fra 1787 (ibid: 241).

¹² De europeiske misjonærenes aktivitet i Stillehavet ö og da spesielt med henblikk på den polynesiske øygruppen ö startet for fullt i 1796, med James Wilsons reiser blant annet til Tahiti, Marquesas og Tonga. Disse ledet, naturlig nok til store endringer i den innfødte, lokale samfunnsstrukturen (se blant annet Wilson 1799).

Våpen, jern, smykker og klær

Til grunn for innsamlingsvirksomheten under de første vitenskapelige ekspedisjoner lå primært et ønske om å ta med seg gjenstander som fortalte noe om den stedlige kulturen. Ser vi for eksempel på Johann Reinhold og George Forsters samling fra Cooks andre jordomseiling (nå ved Pitt Rivers Museum i Oxford)¹³, er denne full av fint dekorerte våpen, smykker, barktøy og det vi i dag vil karakterisere som treskjærerkunst (rikt utskårne trebokser, gudefigurer og lignende). Det var imidlertid store lokale og regionale forskjeller, både i forhold til generell byttehandelsvirksomhet, så vel som innsamlingsaktivitet for øvrig. Innsamling i det sentrale og østlige Stillehavet og det området som utgjør den polynesiske øygruppen og var mye mer utbredt enn i de vestlige områdene (Australia, Melanesia og Micronesia¹⁴). I henhold til den australske stillehavshistorikeren Jennifer Newell hadde dette sin årsak i polynesiernes egen historiske og kulturelle tradisjon, der reisevirksomhet og mottagelse av reisende alltid hadde stått sentralt. På Tahiti ble det for eksempel raskt etablert relasjoner mellom den lokale nobiliteten og skipsoffiserer (så vel som skipsmannskap for øvrig), der gaver hyppig ble utvekslet. Dette var altså en annen årsak til Tahitis sentrale posisjon i den europeiske Sydhavsforestillingsverdenen. Tahitiernes velvillighet i forhold til byttehandel gjorde jo nettopp denne øya til et ideelt sted, både for provisjonsforsyning så vel som vitenskapelige observasjoner (Newell 2003: 248). For kanskje spesielt melanesiernes del og som allerede siden 1500-tallet hadde opplevd voldelige sammenstøt med europeere (les: spanjoler) og var imidlertid skepsisen stor mot å la fremmede komme i land overhodet. Mange besøkende til denne regionen samlet da også inn gjenstander, rett og slett ved å plukke opp spyd, piler og lignende som var blitt kastet mot dem fra strandkanten (ibid.).

Selv om disse ulike lokale og regionale byttehandelmønstrene ga seg forskjellige utslag hva angår samlingsaktivitet og gjenstandsmateriale, er det allikevel mulig å skissere noen generelle trekk ved transaksjonsformen mellom europeerne og stillehavsbeboerne. For det første var utvilsomt europeiske metallvarer (som økser, jernspiker og andre verktøy) og ferdigfabrikkerte tøy en ettertraktet byttevare for øyboerne. Ikke bare fordi overgangen fra stein til jern åpenbart effektiviserte både jordbruk og økunsthåndverk, men også på grunn av den prestisje og status det ofte innebar å være i besittelse av europeiske varer: *öPossessing an*

¹³ Jf. www.prm.ox.ac.uk/forster. Deler av Forstersamlingen befinner seg også på museet i Göttingen.

¹⁴ Inndelingen av de tre øygruppene Polynesia, Micronesia og Melanesia er selvfølgelig en europeisk konstruksjon, først tatt i bruk av den franske oppdagelsesreisende Jules Dumont d'Urville (1790-1842) i 1832. Begrepenes etymologiske opphav er gresk (*poly* = mange; *Micro* = små; *melan* = sort) og henspiller både på europeernes ide om en viss kulturell homogenitet, så vel som rasemessige fordommer (Kirch & Green 2001: 54).

officerøs scarlet jacket or peaked hat, a kaleidoscope or knife was a demonstration of one's allegiance with politically powerful foreigners (ibid.). Et annet generelt trekk ved tidlig europeisk-polynesisk byttehandlevirksomhet var europeernes uvitenhet om lokale og regionale forhold. For eksempel forårsaket mannskapet under Cooks andre reise til Stillehavet en betydelig prisstigning på marqueseanske varer da de byttet til seg en gris mot røde fjær fra Tonga. Denne typen av fjær ó kun brukt ved spesielt høytidlige seremonier ó var nemlig en høyt ettertraktet mangelvare på Marquesas-øyene (Thomas 1991: 90). Tilsvarende uvitenhet om interne, lokale byttevareforhold ga seg også utslag (for øvrig under samme reise) på New Zealand, da med katastrofale konsekvenser. Her ble flere av Cooks besetningsmedlemmer drept, trolig som følge av manglende kunnskap om lokal byttevareideologi. Siden bakgrunnen for denne hendelsen også forteller mye om New Zealand maorienes syn på sitt gjenstandsmateriale, kan det her kanskje være nyttig å gi en kort redegjørelse også for noen av de lokale, interne byttevareforholdene.

Gjensidighetsprinsippet *öutuö*

I følge antropologen Raymond Firth var det generelle prinsippet for New Zealand maorienes byttevaregrunnlag at hver gave skulle gjengjeldes med en annen av tilsvarende (eller også større) verdi. Dette kompensasjonsprinsippet ó også kalt *öutuö* ó gjennomsyret ett hvert aspekt av maorienes dagligliv (Firth 1959: 412). Blant de mest vesentlige og viktigste byttegjenstandene mellom ulike klaner på New Zealand var da *pounamu* (se fig.2) ó en slags grønn stein av nefritt ó hvis egenskaper både som arbeidsredskap og i utformingen av ornamenter var av uvurderlig betydning.

Fig.2

Pounamu ó eller nefritt stein fra New Zealand

Fig.3

Hei-Tiki fra New Zealand, laget av *pounamu*

Det var også slik at det kun var høytrangerte personer innenfor de ulike klanene som kunne tillate seg å være i besittelse av (eller bære) spesielle smykker laget av *pounamu* (se fig.3). Disse fungerte derfor både som tegn på rang, så vel som arvestykker. De ble altså nedarvet gjennom generasjoner og således ofte assosiert med forfedrene¹⁵. Følgelig var det denne typen av objekter som fremsto som de mest prominente og attraktive former for velstand hos maoriene: «When exchanged, as sometimes happened, they were only handed over for articles of similar kind ó never for food or the like ó and the transaction was accomplished with great ceremony by process of gift» (Firth 1959: 396). Slike høyaktede arvestykker (også kjent som *taonga*) både var, og er, ekstremt verdifulle for maoriene på New Zealand. Ikke bare fordi de forteller noe om klantilhørighet og ættestatus, men også fordi de inneholder eller er i besittelse av en spesiell spirituell kraft eller *mana*¹⁶. I den europeiske *laissez-faire* økonomien ble varebytte gjerne gjort eksplisitt og konkludert innenfor en materiell transaksjon. For maoriene derimot, inkorporerte *utu*- prinsippet i tillegg mindre synlige, så vel som langsiktige, sosiale og politiske forpliktelser. Som antropologen Ian Barber hevder kan det derfor trolig argumenteres godt og lenge for at drapene på Cooks besetningsmedlemmer i 1773 (og den påfølgende nedskytingen av to maorier), i stor grad var fundamentert på en konseptuell misforståelse mellom to ulike meningsverdener: «Thus what was considered theft in a European view of barter may have been no more than a Maori expectation that the communal balance of exchange should account more appropriately for the social and subsistence costs of *utu*» (Barber 1999: 172). Det gjorde da heller ikke tingene bedre at engelskmennene, ifølge Johann Forsters egne observasjoner hadde: «bought up all the curiosities & green stones, the Natives in the Sound were possessed of» (ibid.).

¹⁵ Jeg snakker da her om kulturer og samfunnsformasjoner hvis sakrale ætteideologi per definisjon fremstår som selve antitesen til det vestlige frelsesreligiøse, lineære utviklingsideal, der et syklisk eller sirkulært tidsaspekt synes å ha vært rådende, og der det ikke fantes noen fundamental distinksjon mellom mennesker og guder. Nedfelt i dette sakrale forestillingskomplekset ligger da en fruktbarhets- og forfedrekult hvis grunnprinsipper består ó både av en tilbedelse av naturelementene ó så vel som en forestilling om ætta som en religiøs enhet sammensatt av de døde, de nålevende og de fremtidige generasjoner. Enkelte av de avdøde forfedrene var da også for guder å regne ó guder som vokter de nålevende, og som således hadde evnen til både å straffe og belønne dårlige eller gode gjerninger (Kopperud 2006: 15).

¹⁶ Begrepet *mana* var og er (sammen med *tapu*) komplekse flerdimensjonale polynesiske konsepter, som kan virke vanskelig å definere ut fra et vestlig konseptuelt syn. Generelt kan sies at *mana* alltid knytter seg opp til guddommelig makt / potens, og således fremstår som en slags overnaturlig kraft. *Mana* refererer altså til en værenstilstand hos de objekter, steder eller mennesker som permanent (eller i alle fall for en utvidet periode) nyter godt av gudenes styrkende innflytelse (Hanson 1987: 426; Shore 1989: 139).

Handelsmenn og hvalfangere, suvenirer, tømmer og skytevåpen

Fra slutten av 1700-tallet til tidlig inn på 1800-tallet gikk imidlertid byttevaretransaksjonene mellom europeere og polynesiere rolig for seg. Handel var i stor grad basert på en felles forståelse, både av hva slags gjenstander den andre parten var villig til å kvitte seg med, så vel som hva slags avtale som kunne gjennomføres. Da den franske oppdagelsesreisende Bruno D'Entrecasteaux landet på New Zealand i 1792, skrev han således følgende:

We started to trade with them. They had fish, mats, some weapons (like javelins and spears), one of which measured sixteen feet long, a stone hammer, and fishing-hooks of all sizes, made out of shell and animal bones. They were given axes, nails and some pieces of cloth. The wrought iron seemed to have pleased them more than the other objects. All exchanges were carried out with a great deal of good faith.

Fra begynnelsen av 1800-tallet ble imidlertid bearbejdet jern utklasset av europeiske skytevåpen, nærmere bestemt musketter. Denne handelen, som ble iverksatt av handelsmenn og hvalfangere¹⁷, hadde i motsetning til sine vitenskapelige forgjengere kun økonomisk profitt for øyet. Her ble altså gjenstander samlet inn primært med tanke på salg for det europeiske kuriositetsmarkedet. Verdt å merke seg i denne sammenheng er for øvrig polynesiernes egen markedsstrategi hva angår enkelte byttegjenstander. Som Jennifer Newell skriver, hadde den engelske kapteinen George Tobin allerede i 1792 problemer med å sikre seg äutentiskeö artefakter:

To get such articles there was no little difficulty, from the eagerness with which we sought them, and from the introduction of european implements having rendered many of them nearly useless; the stone adzes in particular, nor have I a doubt but that nine tenths of those brought home in the Providence were purposely made for sale (Newell 2003: 252).

Tretti år senere rapporterte offiserene på den amerikanske skuta *The Blonde*, at lokalbefolkningen på Hawaii prefabrikkerte visse produkter, under dekke av å være äutentisk vareö. Tidlige turistsuvenirer, med andre ord. Dette sier noe, ikke bare om markedstilpasning og pragmatisk livsanskuelse, men også om vanskeligheten av i ettertid å skulle bedømme hvilke gjenstander som er äutentiskeö (og altså ikke masseprodusert), og hvilke som ikke er det. På denne tiden (altså 1820-tallet) hadde som nevnt europeiske musketter allerede en god stund hatt en potent innflytelse på den innfødte økonomien. Så etterspurt var skytevåpen at en

¹⁷ Kommersiell handelsvirksomhet og hvalfangst i Stillehavsområdet skjøt fart fra 1790-årene og utover. Blant ettertraktede handelsvarer var blant annet sandeltre fra Hawaii, Marquesas og Fiji-øyene (brukt til produksjon av kinesisk parfyme). Sammen med Bay of Islands på New Zealand utgjorde også disse øyene faste stoppesteder for hvalfangere, både med tanke på provisjonsforsyninger så vel som lokal arbeidskraft (Hooper 2006: 60).

stamme på Nord-øya av New Zealand i 1814 gikk med på å bytte 150 kurver med poteter, samt åtte griser mot en muskett¹⁸ (Firth 1959: 443). Denne overgangen fikk selvfølgelig stor innvirkning på den videre politiske utviklingen i Stillehavsområdet. Ikke minst fikk det enorme konsekvenser for maoriene på New Zealand. Historikeren Keith Sinclair har estimert at mer enn 40 000 maorier ble drept i de regulære borgerkrigene som herjet landet på 1820- og 30-tallet (Sinclair 1980: 42).

Ideer kan imidlertid være vel så destruktive som kuler og krutt. Og der handelsmenn og hvalfangere ga maoriene midlene til å utslette seg selv, så misjonærene det som sin oppgave å endre selve grunnlaget for øyboernes tradisjonelle livsveier.

Misjonsvirksomhet: konvertering og innsamling

Ikke alle som leste de europeiske oppdagelsesreisendes rapporter og journaler fra Stillehavsområdet, ble like begeistret. Mange, ikke minst protestantene, mente at den eneste måten å redde sydhavsfolket fra hedningdom, så vel som fra lovløsheten til enkelte europeere på, var å kristne dem: *öDevout Christians saw not a state of noble dignity but of benighted savagery, and felt impelled, no matter what the hardships, to bring Polynesians from paganism to salvation, from darkness to light* (Hooper 2006: 62). Denne omvendelsesprosessen skulle da også vise seg å ta bemerkelsesverdig kort tid. Fra den første misjonsstasjonen ble etablert av det engelske Missionary Society på Tahiti i 1797 til den første polynesiske høvdingen (Pomare II på Tahiti) ble omvendt, tok det kun 15 år. Tilsvarende mønster fant sted over hele Polynesia, og innen 1830 hadde store deler av de polynesiske høvdingdømmene konvertert til kristendommen. En vesentlig årsak til denne raske omvendelsesprosessen var trolig misjonærenes allianse med (hva de anså som) den mektigste (og potensielt mest politiske¹⁹) familien / klanen / høvdingen på stedet. Mange av de tradisjonelle høvding/kongedømmene i Polynesia (som Hawaii, Tahiti og Tonga) lå nemlig i stendig konflikt med lokale rivaliserende aristokratiske familier. Ved å fremme den utvalgte lederens politiske interesser kunne misjonærene raskt vinne ham og hans tilhengere over til den ösanne troö (Bitterli 1989: 176). Verken det tradisjonelle presteskaper (hvis blotte

¹⁸ Musketter ble også gjenstand som byttevare mot det lokale *kauri*- tømmeret nord på New Zealand. Denne furu- typen, som kunne bli opptil 25 meter høy, ble da blant annet brukt som skipsmaster på seilskuter.

¹⁹ For eksempel oppdaget misjonærene som dro til Tonga i løpet av første halvdel av 1800-tallet, etter hvert en institusjon tilsynelatende lik det engelske monarkiet. Dette var *hau*-embetet (også kjent som Tuö Kanokupolu). Misjonærene etablerte seg derfor raskt som *hauens* talsmenn, og hevdet det syn at hele øygruppen burde underlegge seg *hauens* autoritet. Den reelle makten lå imidlertid hos de ulike regionale høvdingene.

eksistens sto på spill) eller de lokale høvdingene (som sto i fare for å miste all sin makt) var imidlertid villige til å gi seg uten kamp²⁰. Resultatet skulle enkelte steder vise seg å bli brutale religionskonflikter mellom fraksjoner som på den ene siden kjempet for opprettholdelsen av en tradisjonell, polynesiske levevei, og representanter for den nye öpolitiskeö ledelsen (med misjonærene i spissen) på den andre.

Avskaffelsen av den polynesiske, polyteistiske religionen fikk enorme konsekvenser, ikke bare for synet på gjenstandsmateriale *per se*, men også i høyeste grad for behandlingen av dette. Hva som tidligere hadde vært ansett som hellige, sakrale objekter ó som ulike guddomsrepresentasjoner (se fig. 4) ó ble enten brent under offentlige seremonier på øyene, eller også sendt tilbake til London som klare demonstrasjoner på misjonens suksess: *öEvidence of the triumphs of Christianity through mission work, and of the need for funds to sustain it, were embodied in captured idols which were sent back to Europe for display in mission museums and in fund-raising exhibitionsö* (Hooper 2006: 65). På denne måten ble altså misjonærene også samlere. Og som en utilsiktet konsekvens av denne aktiviteten har vi i dag muligheten til å beskue gjenstander og skulpturer som ellers trolig ville ha gått tapt²¹. Slik sett kan vi kanskje konkludere med at misjonærenes innsamlingsaktivitet fortonte seg som en slags troféinnsamling, der verdien av gjenstandene så å si lå i deres egen fortapelse?

Fig.4: Eksempler på gjenstander samlet inn av misjonærer

²⁰ De var jo høvdinger nettopp fordi de delte visse sakrale kvaliteter, og religiøse forestillinger og ritualer opprettholdt deres autoritet over folket. Ved å fraskrive seg sine guder, fraskrev de også den guddommelige komponent ved sin egen identitet (og derigjennom legitimering for status og autoritet).

²¹ Også katolske misjonærer sendte polynesiske gjenstandsmateriale hjem. Noe av dette er i dag å finne blant annet på Vatikan-museet i Roma (http://mv.vatican.va/3_EN/pages/x-Select/30select/30select_30.html).

Etter det stille hav: musealisering og nye verdiperspektiver

Ved europeernes hjemkomst fikk altså gjenstandsmaterialet fra Stillehavsområdet nye roller å spille. Mye av materialet fant veien til Londons to dominerende museer på den tiden ó henholdsvis British Museum (etablert i 1753) og Leverian Museum (grunnlagt av Sir Ashton Lever i 1771) ó enten via donasjoner eller også gjennom privat salg eller på auksjonshus²². Det var imidlertid store forskjeller disse museene imellom hva angår interesse for materialet. I følge Adrienne Kaeppler var kuratorene ved British Museum lite interessert i å kjøpe opp objekter selv (i motsetning til Sir Ashton Lever, som anskaffet seg mengder av Cook-ekspedisjonenes innsamlede materiale fra Stillehavet). Dette ble derfor overlatt til private samlere som dro ned til skipene umiddelbart etter anløp for å kjøpe opp det de kunne²³. Hva gjelder gjenstandene som ble gitt som gaver, ble disse heller ikke katalogisert: öEntries in the British Museum register show that objects were given from all three of Cook's Pacific voyages ó but there the hard evidence ends. Apparently what was important was the giver, not the objectö (ibid.). I det hele tatt mangler den store majoriteten av gjenstandsmateriale fra Stillehavsområdet under denne perioden detaljert dokumentasjon: öWe have many accounts of exchanges and gifts, but seldom are specific objects identifiableö (Hooper 2006: 67). Unntaket må sies å være den tidligere nevnte samlingen til Johann og George Forster, som i all hovedsak har blitt både identifisert og publisert²⁴.

Den offentlige begeistring og, relativt sett, høye vurdering av polynesiske gjenstandsmateriale som fulgte i tiårene etter Cooks ekspedisjoner, ble i liten grad videreført inn i det neste århundre. Ikke til å unngå kanskje, med de enorme omveltningene som kolonisering, misjonsvirksomhet og en generelt råere handelskapitalisme førte med seg: öThe material creations of the islands and of Europe both became commodified and lost much of the appeal they had possessed when they had been vital parts of community lifeö (Newell 2003: 256).

²² Sjøfolk som kom hjem fra Stillehavet forventet altså å profitere på sine samlinger. Dette gjaldt trolig også ordinære besetningsmedlemmer ombord på de tidlige vitenskapsekspedisjonene: öThe conflicting aims of collecting for profit and collecting for the noble improvement of human understanding, created tension on board scientific expeditionsö (Newell 2003: 255).

²³ En av disse var George Humphrey, som på denne måten skaffet seg to store samlinger av Stillehavsetnografi. Den ene (deler av Forster-samlingen) ble solgt til Universitetet i Göttingen i 1782. Denne samlingen fremstår i dag som en av de best ivarettede og lettest identifiserbare av alle Cook-samlingene (Kaeppler 1979: 169).

²⁴ Se fotnote 13. Forster-samlingen utgjør dermed det beste utgangspunktet for komparativ analyse med tilsvarende materiale fra senere samlervirksomhet.

Svært mye av det innsamlede gjenstandsmateriale fra Stillehavet ble også gitt (eller solgt) til ulike universiteter rundt om i Europa. I løpet av andre halvdel av 1800-tallet fant disse enten veien til universitetsmuseer, eller ble overført til nasjonale samlinger. Dette materialet ble da bevart, primært med tanke på sin vitenskapelige verdi (Hooper 2006: 70).

Gjenstandenes nye tilværelse som museumsobjekter ga imidlertid få (hvis noen) referanser til deres tidligere liv i Stillehavet. Klassifikasjon og katalogisering baserte seg i stor grad på målbare beskrivelser av gjenstandenes utforming og antatte bruksområde, og altså ingenting om deres opprinnelige betydning. Knut Rio har på en utmerket måte skissert nettopp noe av denne problematikken: «Det kom stadig inn objekter til museene, men de ble plassert i kategorier hvor de `burde` høre hjemme i følge de store verker, medfølgende kontekster ble ignorert. Følgelig finner vi ofte ting i våre samlinger som henviser til feil sted og angir feil bruksbetegnelse» (Rio 1999: 28). Over hele den vestlige museale verden ble altså etnografiske objekter brukt til å kaste lys på og dra paralleller til europeisk forhistorie, og såkalte «eksotiske» folks materielle kultur ble sirlig arrangert innenfor tidsåndens evolusjonistiske skjema. Dette ble selvfølgelig reflektert i museumsutstillinger, der det ikke spilte noen særlig rolle hvorvidt et Stillehavsobjekt opprinnelig kom fra Tahiti eller New Zealand (Starzecka 1996: 149).

Mot slutten av 1800-tallet og frem til midten av 1900-tallet fortsatte Stillehavsetnografika sin relativt anonyme tilværelse i den offentlige kommersielle verdi- og begeistringssfæren. Det fantes imidlertid unntak, deriblant en voksende gruppe kunstnere (med blant annet Pablo Picasso og Henry Moore i spissen) som i økende grad lot seg inspirere av Polynesia og «oprimitiv kunst» som det da ble betegnet som²⁵. Fra om lag 1950 og frem til i dag har imidlertid slike arbeider blitt reklassifisert, og betegnes nå gjerne som «stammekunst» (tribal art) eller «etnisk kunst», med en tilhørende forhøyning i verdi og status²⁶. Kunst eller ikke kunst, den nye kommersielle, politiske og kulturelle interessen for polynesiske etnografisk

²⁵ Europeiske kunstneres tilegnelse av ikke-vestlige kunstuttrykk har vært gjenstand for stor debatt, ikke minst etter MoMa utstillingen *«Primitivism» in 20th Century art* i 1984-85 (Clifford 1988: 191). Det er allikevel plausibelt å anta at det polynesiske gjenstandsmaterialet og da i særdeleshet skulpturene eller forfedrerepresentasjonene og for kunstnerne fremsto som objekter av stor kulturell verdi.

²⁶ Dette må imidlertid anses for å være en eurosentrisk forståelse, spesielt siden det innenfor den polynesiske språkgruppen ikke eksisterer noe innfødt ord eller begrep for «kunst». I Polynesia omkranser kunstforståelse alle kulturelle former som springer ut av kreative prosesser. Et objekt (eller en oppvisning, for den sakens skyld) kan da ikke forstås ved kun å undersøke overflaten, men må relateres til de underliggende kulturelle og sosiale forestillinger det til enhver tid er en integrert del av (Kaeppler 2008: 7).

gjenstandsmateriale ó både her hjemme og i Stillehavet ó har også brakt på banen spørsmål om kulturarv og repatriering av arvestykker (*taonga*) til sine respektive hjemland: öThe concern of some contemporary Polynesians with objects from the past, with things newly classified as heritage, has brought about a reconsideration of the role of museums in relation to the material they holdö²⁷ (Hooper 2006: 73). Stillehavsetnografi befinner seg altså nå i fokus for politiske og etiske debatter, ikke bare om hva de var i fortiden, men om hva som skjedde med dem, hva som skjer med dem nå, og hvem som egentlig har krav på eller kan hevde eierskap til dette materialet. Tatt i betraktning den betydelige mangel av dokumentasjon som gjør seg gjeldende for store deler av tidlig innsamlet polynesisk gjenstandsmateriale, bør da kanskje også en historisk undersøkelse av slike samlinger fremstå som en særst viktig museologisk oppgave.

²⁷ Ved Kulturhistorisk museum i Oslo ble det i denne forbindelse i juni 2011 avholdt en seremoni som i New Zealand maori tradisjon markerte tilbakeføringen av to maori hodeskaller til New Zealand: öSeminaret ble avsluttet med en seremoni som skulle tilsvare en begravelsesseremoni for en nylig avdød. Slik markeres maorienes gjenforening med levningene og reisen tilbake til hjemlandet. Det var en lavmælt seremoni som omfattet sang og tale. Den ble avsluttet med at levningene ble plassert i en trekasse for å sendes til New Zealand. Til sist ble det signert dokumenter som bekreftet overtakelsen.ö
(<http://www.etikkom.no/no/Aktuelt/Aktuelt/Fagbladet-Forskningsetikk/Arkiv/2011/2011-2/Maorilevninger/>).

Konklusjon

Dette kapittelet har forsøkt å vise hvordan verdien av Stillehavsetnografika ble etablert i den europeiske samlingskulturen. Vi har sett at James Cooks ekspedisjoner i Stillehavet var spesielt viktige, da disse ikke bare etablerte bred kontakt med mange ulike områder av øyriket, men også brakte med seg et relativt omfattende gjenstandsmateriale tilbake til Europa. Dette materialet består i all hovedsak av prydgjenstander (som smykker laget av nefritt, utskårne skrin eller bokser av tre), barktøy, guddomsrepresentasjoner, ulike slag- og kastevåpen (ofte dekorerte og svært forseggjorte), samt ulike arbeidsredskaper av stein, bein eller tre. Hva angår motivene bak innsamlingen kan disse inndeles i tre ulike bolker og faser:

1. I overensstemmelse med Opplysningstidens idealer om ny kunnskap og innsikt kan det på generelt grunnlag sies at de første oppdagerne primært tok med seg gjenstandsmateriale som uttrykte noe om folkene som lagde dem. (På et mer spesifikt grunnlag er det trolig også hold i å hevde at mye av innsamlingsaktiviteten var preget av måten dette materialet manifesterte samlerens besøk på fjerne steder).
2. For handelsfolkene og hvalfangerne som fulgte, var imidlertid også profitt (med tanke på salg for det europeiske kuriositetsmarkedet) et spesifikt mål i seg selv.
3. Misjonærene på sin side, samlet også inn gjenstander. Deres innsamlingsaktivitet var imidlertid preget av et ønske om å vise frem utvalgte hedenske objekter, for derigjennom å vise til misjonens suksess på fjerne og ögudeligeö steder.

Ved hjemkomsten til Europa ble mye av materialet donert eller solgt til ulike universiteter, hvor de etter hvert havnet på universitetsmuseer eller ble overført til nasjonale samlinger. Her ble gjenstandene da rekontekstualisert i henhold til vestlige normer og verdioppfatninger, og mistet således mye av sin opprinnelige identitet og / eller betydningsinnhold. Manglende detaljert dokumentasjon har også medført store vanskeligheter i identifikasjonen av objektene, med den konsekvens at mange individuelle historier har gått tapt. Disse menneskelagde ökuriositeteneö har da gått fra å være begeistringssymboler for en eksotisk og svunnen tid (med en tilhørende stor verdioppfatning) ö via gamle ting av en viss vitenskapelig interesse (dog uten større verdi eller status) ö til ökunstobjekterö med stor kulturell, historisk og politisk verdi. Disse gjenstandene er i dag å betrakte som uvurderlige symboler på identitet og kulturarv. Gjenstandene selv har ikke forandret seg, det er endringer i den menneskelige verdioppfatning ö både i Europa og i Stillehavet ö som har gjort disse gjenstandene til hva de er i dag.

Kapittel 2: Fredrik Ring ó samler og reisende i det 19. århundre

öDet var min pligt at handle saaledes, og det maa man være nødt; det sidste Øjeblikk at haved sige til sig self: Ei gandske unyttig for mine Medmennesker har min Værelse været her i denne Verdenö

Fredrik Ring, Valparaiso ó Chile, 1825

Prolog

Overnevnte sitat er hentet fra et brev Fredrik Ring skrev til sin bror, Lorentz, noen få måneder før avreise fra Chile i 1826. Da hadde han allerede tilbrakt mange år i Sør-Amerika, både som administrator og forretningsfører for ulike handelshus, så vel som drevet eget handelsfirma. Brevet til broren er for øvrig også å lese som et slags testament, da en sjøreise fra Chile til Norge på den tiden var å anse som en relativt hasardiøs affære. Man visste altså ikke hvorvidt man ville overleve overfarten, og bemidlede mennesker (som Fredrik Ring) sørget da for å gjøre opp status, og bistå sine kjære og nære. Brevet (og da spesielt ovennevnte sitat) uttrykker imidlertid også en livsanskuelse og en altruistisk grunnholdning som kan synes svært moden for en 30-åring, datidens realiteter til tross. I løpet av disse 30 årene hadde imidlertid Fredrik Ring allerede levd en usedvanlig begivenhetsrik tilværelse, som sjømann, handelsmann ó og samler. Om bord på den skuta som vinteren 1826 fraktet ham fra Valparaiso, via Montevideo og videre til Europa, var også en samling polynesisk etnografisk gjenstandsmateriale han syv år senere skulle komme til å donere til Universitetet i Oslo. Det er denne samlingen ó den såkalte Ring-samlingen ó som på mange måter kan sies å danne et viktig grunnlag for Universitetets Etnografiske Museum (1857-1999). Denne samlingens historie vil bli behandlet i kapittel 3 og 4. Dette kapittelet vil derimot ta for seg samlerens historie. En historie som er like ukjent som den er fascinerende, og som nå får sin første fremstilling²⁸. Fredrik Rings bedrifter som reisende ó og samler av både etnografika og naturalia, utgjør altså et hittil ukjent kapittel i den museologiske samlingshistorien. De har imidlertid ikke vært uten betydning for norsk museumshistorie. Det er derfor betimelig at Fredrik Ring ó 140 år etter sin død ó nå også får sin plass i museumsbibliografien.

²⁸ Samlingshistorien, vel å merke. Deler av Rings reiseaktivitet har blitt fremstilt tidligere, blant annet hos Holm (1996: 19). Nye funn viser imidlertid at denne fremstillingen baserer seg på til dels misledende informasjon.

Innledning

Struktur, kildebruk og metode

Dette kapittelet vil da omhandle Fredrik Rings liv som samler og reisende i det 19. århundre. Eller snarere, deler av Fredrik Rings liv som samler og reisende i det 19. århundre. Det er altså en slags avgrenset samlerens kulturelle biografi jeg nå begir meg ut på, i mitt forsøk på å nøste opp noen hittil ukjente samlingsrelaterte tråder i den norske museumshistorien. For å kjenne samleren må man også kjenne de bakenforliggende årsakene til samlingsvirksomheten. Gjennom tre hovedfaser, henholdsvis Fredriks Rings formative år, hans opphold i Sør-Amerika på 1820-tallet, samt hans senere reise på Kontinentet og Midtøsten i 1860 og 1861, søker jeg da å spore opp noen mulige forklaringsgrunner, både på hvor denne samlerinteressen ble etablert, så vel som hva den brakte med seg både av gjenstandsmateriale og kunnskapsinnhenting for øvrig. Underveis kommer jeg til å presentere nye funn og hypoteser som, forhåpentligvis kan være med på å belyse ó ikke bare samleren Fredrik Ring ó men også hans plass i den europeiske reise- og samlingskulturen. Jeg snakker da om en reise gjennom vitenskapeliggjøringens hundreår, preget av en rekke epokegjørende teknologiske innovasjoner som fikk store samfunnsmessige virkninger. Fra Fredrik Ring som ung mann på begynnelsen av 1800-tallet mønstret på sin første skute til han som 65-åring (i 1860) la ut på en pilegrimsreise til Kontinentet og Midtøsten, hadde den europeiske sivilisasjonen gjennomgått en betydelig teknologisk, økonomisk og politisk revolusjon. 1800-tallet var også museenes gullalder. Det var i denne perioden at den moderne museumskulturen vokste frem, som Brita Brenna skriver: öi form av hundrevis av museumsetableringer, og ikke minst i form av en offentlig diskurs om og investering i museerö (Brenna 2006: 34). I Norge hadde det allerede fra annen halvdel av 1700-tallet vokst frem en relativt utbredt samlingskultur, primært knyttet til borgerlige miljøer bestående av embetsmenn og velstående forretningsmenn (Eriksen 2009: 42). Dette var selvfølgelig ikke noe særnorsk fenomen. Som Eriksen fremhever ble samlinger og samlerkompetanse av denne arten, fra slutten av 1700-tallet og fremover, utviklet i hele den vestlige verden: öVirksomheten var ikke lenger knyttet til fyrstesamlingene og til samfunnets absolutte elite, men var i ferd med å bli en del av den borgerlige kulturen og et element i forestillingen om et borgerlig sivilsamfunnö (ibid.: 43). Det er mot dette bakteppet Fredrik Rings liv må speiles og hans samlervirksomhet forståes.

Kapittelets metodiske struktur vil da som nevnt følge visse kronologiske mønstre. Det vil si, jeg ønsker først å redegjøre for enkelte historiske og teoretiske perspektiver ved gjenstandstenkning og samlingsvirksomhet generelt. Dernest tar jeg for meg Fredriks Rings

barndom og formative år. Hans opphold, reise- og samlervirksomhet i Sør-Amerika utgjør et avsnitt for seg selv. Til slutt vil jeg fokusere på hans lange reise og museologiske aktivitet på Kontinentet og Midtøsten i årene 1860-61.

For å klare å spore disse ulike etappene i Fredrik Rings liv, vil jeg benytte meg av så vel primær- som sekundærkildeanalyser. Det primære kildematerialet består blant annet av Fredrik Rings loggbok, regnskapsbøker, adressebok og reisedagbok, samt en del private brev og korrespondanse om, til og fra Ring selv²⁹. Med unntak av reisedagboken ó som gir et unikt innblikk i Rings forståelse av mennesker han møtte og steder han besøkte (så vel som i hva han samlet) ó gir imidlertid dette materialet få nøkler til forståelsen av den kulturelle, politiske og økonomiske bakgrunnen for Rings samlervirksomhet. Det har derfor også vært nødvendig å konferere et visst antall sekundærkilder, både for å etablere et slags plausibelt forklaringsgrunnlag for bakgrunnsmotiver og samlernerinteresse, så vel som å sette det hele i et visst sammenlignende eller komparativt perspektiv. Selv om jeg underveis kommer til å presentere nye funn som altså gjør at tidligere fremstillinger må revideres, finnes det også periodevis store huller i dokumentasjonsmaterialet. Ved å samle, sammenligne, analysere og verifisere de primærkildene som faktisk eksisterer, er det allikevel mitt håp å kunne fremstille hovedtrekkene ved Fredrik Rings reise ó og samlingsvirksomhet innenfor de angjeldende tidsrom.

Historiske perspektiv

Ting og mennesker lar seg vanskelig skille fra hverandre. Verdens eldste kjente steinredskaper kan for eksempel spores tilbake til det Oldowanske kulturkompleks (etter et funnsted i Tanzania), for om lag 2,5 millioner år siden. Det var imidlertid ikke før med Homo Sapiensø vandring ut av Øst-Afrika for ca. 200 000 år siden at tingene i seg selv etter hvert begynte å anta noe annet enn en nyttefunksjon (Klein 2005). Hva angår samlere og samlinger, er det gjerne renessansen³⁰ som trekkes frem som et vendepunkt, både som forløper til

²⁹ Dette materialet baserer seg da i all hovedsaklighet på Ole Jacob Sundes grunnarbeider til hans kommende biografi om Fredrik Ring. Sunde har i flere år systematisert, analysert og transkribert Fredrik Rings etterlatte brev og papirer, og stiller nå deler av dette arbeidet til disposisjon for mine undersøkelser. Mens Sundes prosjekt er å skrive om hele Fredrik Rings omfattende liv og virke, tar altså jeg utgangspunkt i hans reise- og samlingsvirksomhet.

³⁰ Ut ifra detaljerte studier av antikke skulpturer og ruiner skapte malere og arkitekter på begynnelsen av 1400-tallet den nye stilen som etter hvert kom til å kalles ørenessansenö. Den romerske antikkens estetiske og historiske interesse spredte seg over Europa i løpet av de følgende århundrer, og var selve forutsetningen for den antikvariske tradisjonen (Andrén 1997: 21).

moderne museumssamling, så vel som den antikvariske tradisjonen for øvrig³¹. En av de mest kjente samlerne i Europa under renessansen var den danske vitenskapsmannen Ole Worm (1588-1654). Hans *Museum Wormianum* var inndelt mellom *naturalia* (naturens ting), *artificialia* (mesterstykke i håndverk og kunst) og *antiquitas* (fortidsminne). Innarbeidet i disse samlingene lå da også en idé om at materielle levninger representerte informasjon, verdier som gikk utover gjenstandene selv, og som knyttet gjenstandsmaterialet til et kunnskapssystem (ibid.). For Worm var det imidlertid materialet i seg selv som var avgjørende. Gjenstandenes geografiske og historiske opprinnelse ble nevnt, men kun som sekundær informasjon som kunne belyse materialbeskrivelsen. I dag er selvfølgelig det geografiske og historiske forholdet det sentrale. Som museologen Camilla Mordhorst påpeker: «Materialet spiller stadig en rolle, men da nærmest som et spesifikt kjennetegn som kan belyse aspekter ved dets historiske og geografiske plassering. Denne omveltning har således endret selve synet på genstande som genstanderö (Mordhorst 2009: 139). I følge Mordhorst var også perioden 1500-1650 preget av en tankeverden der ord og ting var vevd inn i hverandre: öder alt sto i forbindelse med hverandre gjennom ulike former for likhet, fordi tingenes tegn var del av tingene selv og kunne tydes gjennom den signatur tingene barö (ibid.: 22). I perioden fra om lag 1650 til 1800 skilles imidlertid ordene fra tingene, og prosjektet ble i stedet å finne rett navn til rett ting utelukkende ved hjelp av det synliges kriterier. Der renessansens samlinger hadde lagt vekt på det sjeldne og merkverdige, og der tingene ble betraktet med det kuriøse blikk, fremsto altså 1700-talls-samlingene som grunnet i tanken på harmoni, orden og naturens lovmessighet: öNaturens klassifikasjonssystemer var grunnet på det sedvanlige. Det usedvanliges status sankö (Brenna 2006: 46). Som Mordhorst skriver ble da også det kuriøse blikk under denne perioden erstattet av det speidende blikk, med Carl Von Linnés taksonomisk ordnete *naturalia* kabinett som det bærende eksempel (Mordhorst 2009: 23). Med den moderne vitenskapens inntog ó mot slutten av 1700-tallet ó får vi så det neste store paradigmeskiftet: öDet store taksonomiske landkort avløses av den historiske undersøkelse. All viten blir fra nå av til historievitenskap. Samtidig, og i forbindelse med dette, trår mennesket frem som grunnlaget for all tankeö (ibid.). Først med denne omveltningen fremsto altså individet overfor omverdenen som et betraktende og erkjennende individ (og ikke som ledd i en overordnet religiøs eller metafysisk ramme). Med

³¹ Som aktivitet er imidlertid innsamling og lagring av materielle levninger kjent også forut for renessansen. Templer fungerte mange steder som oppbevaringssteder for gjenstander som ble ofret til gudene: öSlik sett vart det skapt skattkammer med offergåver, som i sin tur skapte førestellingar om gjenstandar som verdfulle skattar og som relik, med samband mellom levande og dødeö (NOU 1996:7: 15).

sekulariseringen rev også museene seg sakte men sikkert løs fra religionen og etablerte seg både som kunnskapsinstitusjoner så vel som identitetsmarkører for fremvoksende nasjonsstater: öNasjonal identitet ble konstruert i de historiske museene og nasjonalgalleriene; imperialistisk identitet ble produsert i etnografiske museer og utstillinger; og moderne identiteter har blitt fremvist i verdensutstillinger, vitenskap og moderne kunstmuseerö (Pieterse 1997: 130). Klassifikasjon, orden og kategorisering fremsto som nye mantra for verdensanskuelse, og tingenes verdigrunnlag fikk en ny måleenhet. Når vi snakker om tingenes verdi er det jo ofte museene som fremstår som de ypperste verdimålerne. Deres oppgave er nettopp öå samle inn, konservere, forske og formidle, samt stille ut materielle og immaterielle kilder til kunnskap om mennesker og miljø for studieformål, utdanning og underholdningö (ABM skrift # 29, 2006: 33). Tatt i betraktning at disse materielle og immaterielle kildenes destinasjon alltid vil være fremtiden, vil imidlertid også tingenes verdigrunnlag være i stadig forandring. Som den polske filosofen og historikeren Krzysztof Pomian påpeker: öBy placing objects in museums one puts them on display not only to present but also to future generations just as, in the past, other objects were displayed to the godsö (Pomian 1990: 44).

Teoretiske perspektiv

Men hvordan skapes egentlig museumsobjekter? Og hva karakteriserer den kuriøse menneskelige aktiviteten vi kaller for samlingsvirksomhet og som, for å parafrasere museologen Susan Pearce, grovt sett kan beskrives som det å samle sammen og sette til side utvalgte objekter? (Pearce 1995: 3). Skal vi tro Pearce, ligger seleksjonsprosessen i hjertet av selve samlingsmønsteret. Den involverer både et samtidig verdisyn, så vel som individuelle personlighetsimpulser. Således etableres museumsobjekter gjennom to prosesser:

1. Via den individuelle samlerens valg.
2. Ad museets vilje til å anta samlingen basert på dens estetiske, historiske eller vitenskapelige verdi (Pearce 1992: 7).

Nå kan jo personlig smak være så mangt. Det kan selvfølgelig reflektere et slags speilbilde av ens eget indre sjeleliv. I følge John Elsner og Roger Cardinal kan imidlertid samlerens smak også altfor ofte konstituere lite annet enn en nedarvet refleks: öthe precious self discovers that it is merely another item in the cabinet of social displayö (Elsner & Cardinal 1994: 3). Eller er kanskje samlingsaktivitet, som Stephen Bann påpeker, ikke kun en egenskap ved selvet, men selve modellen der selvets enhet blir oppnådd?: öTo collect is to consolidate identity, through a retrospective specification of fragments, which is also the discursive

articulation of those fragments as part of a personal narrativeö (Bann 1994: 78). Å samle er altså i følge Stephen Bann å konsolidere identitet. Dette innebærer selvfølgelig et syn på identitet (eller også selvet) som dannet av ytre og materielle krefter, og ikke som noe av og / eller i kraft av ens egen bevissthet. Uten å gå for dypt inn i den materialistiske realismens moralfilosofiske implikasjoner, er dette heller ingen uproblematisk påstand. For filosofen kan nemlig en materialistisk tilnærming til realismen innebære at subjektet er et produkt av tingene, ikke bare hva dets kropp og sanseapparat angår, men også hva angår dets tenkning og bevissthet:

At mennesket blir oppfattet som helt igjennom et produkt av noe annet enn seg selv, ja at dets selv i virkeligheten er noe som er dannet av ytre materielle og sosiale krefter, gjør at en ikke lenger kan oppfatte seg som et moralsk, selvstendig vesen. Moralen blir i virkeligheten opphevet, da det ikke lenger kan være snakk om noen skyld eller fortjeneste for ens handlinger. Det som skjer, det skjer ut ifra nødvendighet (Storheim 1990: v).

En noe radikal oppfatning av den erkjennelsesteoretiske subjekt-objekt problematikken kanskje (og også en med klare referanser til den tyske idealismen). For hvis alt som skjer, skjer ut ifra nødvendighet kan det jo fort vise seg at alt som skjer rettferdiggjøres av det faktum at det skjer. Av dette kan igjen sluttet at makt er rett (Copleston 1985: 223).

Det å samle er altså en aktivitet med både filosofiske, etiske, psykologiske, sosiale, og vitenskapelige implikasjoner. Samleobjekter kan relateres til, stå for eller symbolisere sitt opphavsområde, eller også plasseres i relasjon til hverandre slik at de kan kategoriseres som en måte å klassifisere, forstå - og til en viss grad kontrollere verden på. Objekter kan da også relateres til samleren og dennes sosiale miljø. En måte å kontekstualisere dette på kan være å følge den franske sosiologen og filosofen Jean Baudrillard, som har hevdet at den aktive menneskelige samlingsfasen setter inn allerede mellom syv og tolvårsalderen (Baudrillard 1994: 9). For Fredrik Ring, som på dette alderstrinnet befant seg i det absolutt gode borgerskap på Abildsø gård i Oslo, kan i så fall interessen for samlinger ó og da etnografiske samlinger især ó muligens ha hatt sitt helt konkrete opphav.

De formative år: 1795-1809

Noen historiske og økonomiske betraktninger

Da Fredrik (Fridrich) Ring ble døpt i Strømsø kirke den 14. september 1795 (dåpen foregikk vanligvis fra tre til syv dager etter fødselen) hadde de franske revolusjonskrigene allerede pågått i tre år, og den engelske navigatøren og oppdagelsesreisende, Samuel Wallis (han som öppdagetö Tahiti) var nylig avgått ved døden. Danmark-Norge var i nærmere 30 år blitt styrt av den mer eller mindre uheldelig sinnssyke regenten Christian VII (1749-1808)³², og den økonomiske veksten som den første industrielle revolusjon hadde generert (og som for Norges del primært baserte seg på trelasthandel og skipsfart), ga inntrykk av en velstandsutvikling som på mange måter endret rammebetingelsene for menneskenes liv og levnet. Som kunsthistorikeren Carl Wille Schnitler skriver: öDer var fred og velstand. Menneskene bar preg av rolig tilfredshet, av den stolte selvfölelse som fölger gode økonomiske kaarö (Schnitler 1911: 7). Det var i alle fall handelsvesenets stortid, i stor grad styrt av et handels- og godseier aristokrati hvis merkantile profesjon gjerne gikk i arv fra far til sønn, og hvis slektsnavn ennå runger med en særskilt tyngde innenfor den norske nyklassisismen³³. Fremst i dette handelspatrisiatet sto brødrene Bernt og Peder Anker, hvis herregårder på henholdsvis Frogner og Bogstad var skueplass for mange av datidens største selskapeligheter. Sammen med trelastbaronen John Collett på Ullevål gård utgjorde dette treklöveret Christianias absolutt mest prominente handelsborgerskap. Deres outrerte livsstil³⁴ sto imidlertid i skarp kontrast til allmuens (les: de fattige og eiendomslöse), som verken hadde politisk innflytelse eller noen særlig næringsfrihet og / eller bevegelighet å snakke om. Gapet mellom de få som kontrollerte velstandskilden (det vil si eksport av råvarer, primært trelast) og de andre, skulle frem imot Napoleonskrigene stadig utvides. Patrisierklassen ökte altså sin makt og velstand frem til Norge kom med i krigen i 1807, men kollapset brått under de vanskelige forholdene etter 1814 (Lexow 2004: 44).

³² Hans sønn Fredrik VI (1768-1839) hadde imidlertid overtatt det reelle regjeringsansvaret allerede i 1784.

³³ Som for eksempel familiene Anker, Collett, Cappelen, Kielland, Krohn og Aall (for å nevne noen).

³⁴ I følge Carl Lexow var det åpenbart viktigere for patrisierklassen å markere sin egen sosiale overlegenhet enn det var å bidra til andre sosialgruppers velferd. En effektiv måte å gjøre det på var blant annet å benytte seg av utenlandske varer og tjenester, for det var det kun de selv som hadde råd til (Lexow 2004: 8). Noe av denne öutenlandsforherligelsenö (spesielt kanskje henimot det engelske markedet) kan trolig også tilskrives de impulser og forbindelser Anker-brødrene mottok under sin dannelsesreise rundt omkring i Europa på 1760-tallet. Sammen med sine fettere, Carsten og Peter Anker, oppholdt de seg blant annet en lengre periode i London, hvor da også viktige kontakter med fremtidige handelspartnere ble etablert (Munthe 2005).

Et barn av borgerskapet

Inn i denne senmerkantilistiske³⁵ perioden var det altså at Fredrik Ring ble født. Svært lite er kjent om hans barne- og ungdomstid. Hva vi vet er at han som nest yngste sønn av regimentskvartermester (en slags utrustnings- eller forpleiningsoffiser) og byfogd i Strømsø (nåværende Drammen), Søren Ring (1756-1798), og Maria Lemvig (1758-1828), i alle fall var et ektefødt barn av borgerskapet. Hans far var altså byfogd, et embete som hadde mange funksjoner, både administrative og rettslige³⁶. Grunnlaget for familiens relative velstand ble trolig lagt av Fredriks farfar (Sørens far), Peder Ring (1716-1774). Han var født i Aalborg men ble etter hvert sendt til Norge hvor han virket som sogneprest til Nesodden (og senere Hobøl). Han eide en tid både Nesodden og Oppegård kirker, hadde sitt eget våpenmerke (se fig. 5) og skal ha hatt en ikke ubetydelig formue (Berner 1924: 180). At familien Ring tilhørte byens velhavende fremgår også av faddergruppen ved Fredriks dåp³⁷. Blant disse var da Peter Nicolai Arbo (1768-1827) - arving til handelshuset "Johannes Arbo & sønø - gift med Anne Cathrine Collett. (Disse utgjør for så vidt en interessant duo. De var uten tvil Strømsøs rikeste par, eide Gulskogen gård og emigrerte til København i 1809.) Av andre prominente faddere kan også nevnes Nicolai Schejtli (1753-1824) ó kommisjonær i Drammen for Kongsberg verk og Blaafargeverket på Modum, senere representant for Drammen i Riksforsamlingen på Eidsvoll 1814; samt Gustavus Blom (1758-1812) ó kjøpmann og tollinspektør i Drammen, Kongsberg og senere Stavanger (Pedersen 1911). Som historikeren John Peter Collett påpeker, var nok svært mange av det høyere borgerskap i datidens Drammen (Strømsø/Bragernes) beslektet/besvogret. Hva dette slektskapet faktisk betydde (utover samhold som östandö betraktet), kan være vanskelig å si³⁸. For Fredrik Ring var det (i alle fall i første omgang) helt andre grener av familien som skulle komme til å stå sentralt.

³⁵ Merkantilismen var altså den dominerende økonomiske politikken i Europa i tidlig moderne tid. Kort fortalt gikk den ut på å eksportere mest mulig og importere desto mindre (for å unngå tollsatser og derav størst mulig handelsoverskudd), gjerne da gjennom å gi enkeltpersoner og foretak monopoler og privilegier.

³⁶ I tillegg til å være dommer, hadde byfogden eksekverende myndighet. Det var altså han som satte alle dommer vedrørende byens borgere ut i livet. Byfogden hadde også hånd om tinglysninger og lokale kunngjøringer. Dessuten hadde han ansvar for ro og orden i byen. Av ikke-rettslige funksjoner er kanskje innkrevingen av kongens skatter den viktigste, men også tilsyn med lavere tjenestemenn fremsto som en vesentlig oppgave. Byfogden ble tilsatt ved kongelig bevilling, og stillingen ble besatt av velhavende menn (Erichsen 1993: 31).

³⁷ Faddergruppen må her vurderes som en helhet. Som oftest vil fadderne i en gruppe tilhøre det samme sosiale sjiktet og ha en indre sammenheng. Gruppen kan imidlertid være sammensatt av en blanding av familie og venner/kolleger (Lexow 2004: 47).

³⁸ Personlig kommunikasjon, august 2011.

Fig.5: Slekten Rings våpenmerke³⁹

Farens død

Da Fredrik Ring var to og et halvt år gammel, døde hans far Søren, og etterlot seg hustru og åtte umyndige og uforsørgete barn⁴⁰. Dødsårsaken synes noe uklar, men ifølge et tjenesteskriver (*Pro Memoria*) datert 21. mars 1798 og forfattet av daværende generalmajor Otto Heinrich von Schleppegrell ved det telemarkske regiment til generalmajor Paul de Moth (sjef for Bergenhus festning), var Søren Ring på dette tidspunkt åpenbart ikke lenger å anse som mentalt tilregnelig:

Da jeg under 28de februar havde erindred Hr. Reg. Quarteer-Mester og By-foged Ring om de bekiennte Notaters Besvarelse, og jeg icke fick Svar, immens Rygtet gig her at han var gaaen fra sin forstand saa tildrev jeg under 14 Marts den udi Rings Modconstituerede By-foged Reich paa Bragenæs: Om dette Rygte var sand? ó og fick til Svar: Det Ring var bleven saa heftig syg, som allerede havde vedverred udi fiire Uger at han aldeles icke kunde bestyre nogle af hans forretninger og at han, Reich derfor var bleven constitueret By-Foged i Rings Sted og at Reich ubekient med Rings forrige militaire Affeire, icke kunde give mig Svar paa noget af det ham af mig tilspurte⁴¹

Hva denne sinnssykdommen egentlig innebar og hvor lenge den eventuelt hadde vedvart, kan vi jo kun spekulere i. Få uker etter at brevet ble sendt var imidlertid Søren Ring avgått ved døden, og familien hensatt til utfordringer av en helt annen karakter enn hva de så langt hadde kunnet forestille seg.

³⁹ I følge heraldikkesperten og forfatteren av boken *Norske Slektsvåpen*, Hans Cappelen, symboliserer dette våpenskjoldet det å føre sine kamper (lanse og skjold) med fornuft (uglen) og ikke med vold. Personlig kommunikasjon, oktober 2011.

⁴⁰ Det yngste barnet ó Søren (etter sin far) født i 1797 ó døde imidlertid samme år.

⁴¹ Riksarkivet, Personaliasamlingen.

Det å bli sittende alene igjen som relativt ung enke med åtte umyndige og uforsørgete barn er, som en kan tenke seg, en mildt sagt utfordrende situasjon. Mot slutten av 1700-tallet var det også jevngodt med et liv i stor fattigdom og nød. Så fremt selvfølgelig man ikke hadde velstående slektninger og / eller en betydelig arv å trekke på. Hva angår sistnevnte kan det synes som om Søren Ring etterlot seg lite annet enn en enkepensjon. To brev skrevet av Maria Lemvig Ring til Det Kongelige Norske Generalitets og Commisariats Collegium, vedrørende forespørsel om opptak for to av sønnene til det Norske Militære Institutt (nåværende Krigsskolen), tyder i alle fall på en relativt dårlig økonomi:

Underdanigst at andsöge det Höe kongl Generalitets og Commisariats Collegium, at min Sön Lorentz Schlotfeldt Ring 11 aar gamal maae forvendes den Naade at blive antaget som Elev ved det Miliære Institut; dog paa den maade at hvad i Betragtning af Fædrenes Militære Tieneste og være hans etterladte Enke og 7 uforsörgede Börnds maadelige Forfatning⁴²..

At samtlige av Fredriks brødre ble offiserer kan altså tyde på trange økonomiske kår i familien. Relativt sett, vel og merke. Utover privatundervisning (som sønner av borgerskapet vanligvis ble gitt) var Krigsskolen en av to institusjoner for høyere utdanning i Norge på denne tiden. I reglementet for Krigsskolen anno 1798 presiseres det da også at øHensigten med dette Institutt ikke er at føde og underholde trængende börnö. De intellektuelle krav var ögode Fatteevner og fornöden Munterhedö, i tillegg til de elementære kunnskaper i religion, skriving, lesing og regning (Hosar 2000: 75). Som barn av en offiser ville de også hatt fortrinnsrett ved opptak. (I det hele tatt ble offiserskulturen i standssamfunnet i stort monn naturlig reproduert fra generasjon til generasjon ved at profesjonen i betydelig grad var selvrekutterende.) Hva angår Fredrik Rings brødre skulle de ellers alle komme til å utmerke seg på flere historiske slagmarker. Den eldste, Peter Christian Ring (d.1862) endte sine dager som oberstløytnant på Fredriksvern festning. Paul Moth Ring (d.1831) var månedsløytnant under slaget ved Lyngør i 1812, og var i 1819 den første skandinav som bosatte seg i Sør-Afrika (Kuparinen 1991: 97). Johann Peter Ring (d.1832) var også løytnant og fulgte blant annet med som sendebud til Carsten og Peter Anker under deres forsøk på å tale Norges sak (i London) under Danmark-Sverige konflikten høsten 1814 (Anker 1901). Lorentz Slotfeldt Ring (d.1879) deltok som løytnant i kampene om Onstad sund i 1814 og ble senere overtollbetjent i Stavanger (Johansen 1969: 43).

⁴² Riksarkivet, Personaliasamlingen. Dette brevet, datert januar 1802 (som altså omhandler Fredrik Rings tre år eldre bror Lorentz), foregripes av en tilsvarende forespørsel for Paul Moth Ring, datert november 1798. Trolig har det også vært flere brev, da alle Fredriks fire brødre (Peter Christian, f.1786; Paul Moth, f.1787; Johann Petter, f.1788; og Lorentz Slotfeldt, f.1792) var krigsskoleutdannede offiserer.

Oppvekst på Abildsø

I motsetning til sine brødre ble ikke Fredrik Ring krigsskoleutdannet. Han ble imidlertid ó sammen med sin ett år eldre søster Barbara ó plassert hos sin tante (farens søster) Marie (gift Hegermann Brochmann) på Abildsø gård⁴³ i Oslo. På begynnelsen av 1800-tallet var Abildsø en av de store Akergårdene. Som historikeren Edvard Bull (d.e.) skriver var det her de rike Kristiania folk bodde, ödels som eiere av de store gaardene, dels paa sine løkker i bymarkenö (Bull 1918: 255). I henhold til folketellingen av 1801 bodde det på Abildsø 52 personer, derav åtte husmenn med familier. Eier, Didrich Hegermann Brochmann (1756-1828), som altså var gift med Fredrik Rings tante, hadde overtatt gården fra sin far i 1791 etter en kort karriere som offiser i den dansk-norske armé. Akkurat når Fredrik Ring ble sendt til Abildsø, eller hvor lenge han oppholdt seg der, vites ikke. I motsetning til sin søster er ikke hans navn oppført i 1801-tellingen for Abildsø. Jeg kan derfor kun anta det ikke var lenge etter. Denne antagelsen baserer seg da på hva historikeren H. J. Huitfeldt-Kaas skriver i sine erindringer:

De fleste Traditioner, jeg har hørt om vår Oldefader⁴⁴ eller om Abildsø, ere af sagnmessig eller overnaturlig Art og ere mig fortalte dels af min Moder, dels af Fru B. Burchard, fød Ring, som i sin ungdom, tilligemed sin Broder, Consul Fredrik Ring, tilbragte flere Aar på Abildsø hos Capitain D. Brochmann og hans Frue, der var deres Faster, da nemlig faderen, Byfoged S. Ring i Drammen, ved sin Død lidet eller intet havde efterladt til Børnenes Opdragelse, hvorfor disse kom til forskjellige Personer af Forældrenes Slægt og Venner (Huitfeldt-Kaas 1895: 8).

Ifølge Huitfeldt-Kaas tilbrakte altså Fredrik Ring flere år på Abildsø, hvor han da også formodentlig mottok en eller annen form for privatundervisning. Formodentlig ble han også kjent med fosterforeldrenes omgangskrets. Blant disse var den tidligere nevnte industrimagnaten (og senere Norges første statsminister) Peder Anker på Bogstad gård. Anker og Brochmann var begge deleiere av Aker Kirke (nå gamle Aker kirke), og må ha kjent hverandre godt (Bull 1918: 207). Det er derfor nærliggende å anta at også Fredrik Ring kan ha besøkt Bogstad med jevne mellomrom. Det interessante i denne sammenheng er imidlertid ikke Peder Anker, men hans fetter Peter Anker, som i 1807/8 ó etter 20 år som Generalguvernør i den danske-norske kolonien Trankebar i India ó bosatte seg på gården Øraker, en del av Bogstadgodset.

⁴³ Abildsø gård var kirkegods allerede før 1396, ble solgt fra Kronen i 1663, og er i dag fredet av byantikvaren.

⁴⁴ Huitfeldt-Kaas' oldefar var altså Didrich Hegermann Brochmanns far ó Christen Brochmann ó en rik trelasthandler fra Christiania, som hadde kjøpt Abildsø i 1751.

Peter Ankers samlinger

Peter Anker (1744-1832) er et navn man kanskje ikke primært forbinder med norsk samlingshistorie⁴⁵. I følge historikeren Yngvar Nielsen (for øvrig også Etnografisk museums tredje bestyrer i perioden 1877-1915) var han, i tillegg til en habil amatørmaler, også en: övirkelig samler, der forstod at skille væsentligt fra uvæsentligtö (Nielsen 1907: 62). Blant disse övesentligheterö var da en samling indiske bronsefigurer fra 1300-tallet, som Anker brakte med seg hjem fra Trankebar i 1806. Om disse skriver Anker selv:

Ved undersøgning, saavel af det Britiske Musæum, som af det Ostindiske Compagniets Mythologiske Samling i London, fandtes ingen Figur at den Størrelse og Skjønhed, som i den her anførte Samling. Smaa Bronz-figurer, med nogle Afstøbninger i Blye, ar alt hva der er at see af den Hinduske Mythologie i de ommeldte Samlinger (Anker 1825: 8).

Disse bronsefigurene, hvis make altså ikke fantes i Europa, ble imidlertid etter Ankers død solgt til den etnografiske samling i København, og er i dag å finne ved Københavns Nasjonalmuseum. Som Nielsen skriver: öDa stortinget ikke vilde bevilge penge til at købe denne samling, gikk den tabt for Norge, idet den solgtes til Kristian VIIIö (Nielsen 1871: 382). Få år tidligere (i 1835) hadde imidlertid en annen av Ankers samlinger blitt innkjøpt av Bergen Museum. Denne samlingen ó som består av 43 enheter eller museumsnummer ó er den tidligere omtalte DøEntrecastaux-samlingen fra Stillehavet, innsamlet i årene 1791-93⁴⁶. Denne samlingen, som sammen med Ring-samlingen utgjør landets eldste samlinger av polynesisk etnografisk gjenstandsmateriale, var det da den unge Fredrik Ring kan ha blitt forevist som gjest på Bogstadgodset. Man kan jo bare spekulere i den effekt dette kan ha hatt på et begynnende samlersinn, men trolig har den vært betydelig. Det kan derfor være nærliggende å stille spørsmålet om det mellom Norges to eldste museums samlinger av polynesisk etnografisk gjenstandsmateriale, også finnes andre fellestrekk og forbindelser enn kun det geografiske?

⁴⁵ Peter Anker var eldre bror av Carsten Anker, og fetter til overnevnte Peder og Bernt Anker. Etter endt ödannelsesreiseö gikk han etter hvert inn i utenrikstjenesten, ble konsul i Storbritannia, og endte som guvernør i den danske kolonien Trankebar. Ved hjemkomsten til Norge slo han seg altså ned på Øraker hvor han blant annet: östilte op et formelig litet museum av værdifulde etnografiske sakerö (Schnitler 1914: 35). Han var også maler, og enkelte av hans malerier kan i dag beskues på Kulturhistorisk museum i Oslo: www.khm.uio.no

⁴⁶ I seg selv en fascinerende historie: DøEntrecastaux forlot Frankrike i 1791 på leting etter en tidligere fransk ekspedisjon ó LaPérouse ó hvis to skip hadde forsvunnet i Stillehavet tre år tidligere. Etter to års ørkesløs speiding på kryss og tvers av det vestlige Sydhavet, løste ekspedisjonen seg opp i Surabaya, Indonesia i 1793. Deretter fikk altså Peter Anker snappet opp deler av det innsamlede materiale fra sin base i Trankebar. (Se også kap. 1, side 11).

Årene i Sør-Amerika: 1820-1826

Intermesso: 1810-1820

Om Fredrik Rings tidlige barne- og ungdomsår er sparsomt dokumentert, er de neste ti årene av hans liv preget av et nærmest totalt fravær av opplysninger. Med unntak av to henvisninger, forsvinner han altså bokstavelig talt ut av arkivene⁴⁷. Alle forsøk på å redegjøre for hans aktiviteter og bevegelser i løpet av denne perioden, må derfor belage seg på rene spekulasjoner. Ut fra familiebakgrunn og senere dokumentasjon, reisevirksomhet og yrkesorientering, er det allikevel mulig å etablere noen foreløpige antagelser:

1. Tatt i betraktning Fredrik Rings senere karriere som forretnings- og handelsmann er det naturlig å tenke seg at han på et eller annet tidspunkt kan ha blitt sendt til opplæring hos kjøpmenn i Nederland, Frankrike eller England.
2. Vi vet at hans faddere ó Peter Nicolai Arbo og Anne Cathrine Collett ó var barnløse og tok seg av forskjellige slektninger. Fredrik Ring kan selvfølgelig ha vært en av disse, og da på et eller annet tidspunkt reist til København for videre utdanning der.
3. Fredrik Rings loggbok fra reisen rundt Kapp Horn i 1822 indikerer en styrmannsutdanning. Han må altså ha tatt styrmannseksamen, fortrinnsvis mye tidligere, da hyre som styrmann i de farvannene og på det tidspunktet, må ha krevd betydelig erfaring⁴⁸.

Ingen av de overnevnte punktene utelukker nødvendigvis hverandre. I følge den öoffisielleö historien⁴⁹ skal imidlertid Fredrik Ring ha dratt til sjøs allerede som 14-åring, hvor han etter hvert endte opp som novise i et kloster i Buenos Aires, Argentina. Denne historien må trolig omskrives, all den tid Fredrik Ring i 1817 befant seg i Drøbak, som forlover for sin bror Lorentz. I henhold til Huitfeldt-Kaas skal også Fredrik Ring i 1820 ha ordnet skoleplass for en nevø (og navnebror) av sin fosterfar (Huitfeldt-Kaas 1895: 55). Dette bekreftes da også av den angjeldende nevøen selv (Brochmann 1988). Av dette kan vi slutte at Fredrik Ring i alle fall ikke dro til Sør-Amerika før senere det året.

⁴⁷ Foreløpige undersøkelser blant norske og danske katedralskolearkiv, samt Københavns og Christianias Universitetsmatrikler for årene 1807-1815, har i alle fall vist seg å være resultatløse. Det samme må sies om samtlige norske sjøfartsmuseer (så vel som sjøfartsmuseet i Göteborg) og Statsarkivet i Oslo, Kongsberg og Kristiansand, hva angår oversikt over skip og sjøfolk i angjeldende periode.

⁴⁸ Fredrik Ring må således ha vært en av de første nordmenn som seilte rundt Kapp Horn.

⁴⁹ Se blant annet Myckland 1967: 206; Holm 1996: 19; Follo Sparebank 1943: 33. Denne historien baserer seg da trolig på noen brev, datert 3. og 4. april 1918 og forfattet av Lida Zeier (f. 1834) ó Fredrik Rings grandniese. Her erindrer hun samtaler hun og broren Peter hadde med Fredrik Ring 50-60 år tidligere.

Fredrik Rings adressebok og uåret 1819

Året 1820 korresponderer da også, både med historisk-økonomiske forhold, så vel som med de to hittil tidligste primærkildene jeg har funnet vedrørende Fredrik Rings reisevirksomhet. I hans adressebok⁵⁰ er oppført om lag 180 navn og adresser. Svært mange av de tidligst innskrevne navnene er sjøkapteiner og kjøpmenn. Blant disse er ett navn av spesiell interesse, nemlig Conrad Røhr⁵¹. I følge historikeren Fredrik Scheel (1886-1932) ankom i november 1820 skipperen Conrad Røhr med sin skute *Amtmand Grev Wedel* til Cádiz i Spania med trelast, ömen isteden for at ta en av de vanlige hjem eller Europafragter, sluttet han en fragt med vin like til Buenos Aires. C. Røhr er kanskje den første norske Sydamerikafarerö (Scheel 1935: 117-18). Conrad Røhrs navn er altså blant de tidligst innførte i Fredrik Rings adressebok. Hans navn dukker også opp et annet sted i adresseboken, da i forbindelse med hva jeg antar er et import/eksport firma i Liverpool (Petter Sørensen & Sön). I tillegg finner jeg navnet hans i en av Rings regnskapsbøker fra 1826. Her står Røhr oppført med en gjeld til Fredrik Ring på 500 spesidaler (om lag 100 000 kr. i dagens pengeverdi). På bakgrunn av dette kan det være fristende å spekulere i hvorvidt Fredrik Ring ikke bare seilte med Conrad Røhr til Buenos Aires i 1820, men at han også på et eller annet tidspunkt kan ha kjøpt seg inn som partsreder i skuta⁵². Siden det ikke har lyktes meg å oppdrive noen mannskapsliste for *Amtmand Grev Wedel* (i følge statsarkivet i Kongsberg er svært lite materiale fra 1820 bevart) må imidlertid denne spekulasjonen foreløpig anta status som en velkvalifisert gjetning.

⁵⁰ Et bokmerke på innsiden av adresseboken indikerer at den er innkjøpt hos en bokhandler i Le Havre, Frankrike. Kun et par steder er årstall innskrevet, og da betydelig senere. Ved å granske og sammenligne skrifttype og strek (som gjerne endrer stil i løpet av et langt liv), samt undersøke bakgrunn og historikk på de navnene som lar seg oppspore, har jeg imidlertid kunnet anslå boka som påbegynt mellom 1813 og 1819. For eksempel så er to av de første innføringene i boka henholdsvis Kaptein J. Ambrosius ó Stockholm, og Liet. J. Ahregren ó Christinehamn i Wermeland. Undersøkelser, blant annet ved Landsarkivet i Gøteborg, viser at begge disse forlot Sverige med kurs for Sør-Amerika i 1819. En annen tidlig innføring er Biskop Sørensen i Kristiansand. Christian Sørensen (som for øvrig også hadde vært aftensangprest og rektor ved Strømsø skole 1791-97), virket som biskop i Kristiansand mellom 1813 og 1823 (Sørensen 1958).

⁵¹ Conrad Røhr var født i 1791 på Nedre Eiker i Buskerud, og kom ved foreldrenes død i huset til skipsreder og verftseier Nils Omstedt i Drammen. Røhr ble selv skipskaptein i 1815 og fikk borgerbrevet i 1818. I 1819 ble han også reder, og kjøpte skuten *Amtmand Grev Wedel*. Han døde i 1833 og ligger begravet på Strømsø kirkegård i Drammen (Røhr 1895: 12).

⁵² Som Birger Dannevig påpeker bør en ha klart for seg at reder på denne tiden som regel var noe annet enn i dag. Den rene redrevirksomhet var fremdeles av beskjedent omfang. En vesentlig del av næringens utøvere var kjøpmenn, som skaffet seg og drev skip som ledd i sin handelsvirksomhet: öLikesom det var handelen som skapte skipsfarten, var det handelens menn som grunnla Norges rederinæringö (Dannevig 1972: 13).

Et annet moment som taler for utenlandsetablering rundt 1820, er de økonomiske forholdene. Etter fredsslutningen i 1815 lå Europa nede med brukket rygg. Dårlige avsetningsmuligheter for varene gikk i sin tur utover fraktmarkedet, noe som igjen førte til at verdenstonnasjen sank med to prosent pr. år fra 1817 til 1823 (Berggren, Christensen, Kolltveit 1989: 262). Hva angår de hjemlige forhold, var disse også alt annet enn lyse. En sammenhengende konkursperiode fra 1817 kuliminerte to år senere blant annet i at landets betydeligste trelastfirma, det öAnkerske Fideikommissö, måtte innstille sine betalinger. Som T. Frølich uttrykker det: öTilslidst var der ikke annet tilbage av hovedstadens handelsliv end lammede rester og verst af alt, mangel paa tro paa sig selvö (Frølich 1906: 11). For en ambisiös handelsmann / partsreder med erfaring fra og interesser i trelasthandel fantes imidlertid et lyspunkt, nemlig Frankrikes behov for fraktfart. Etter 20 års krig hadde ikke Frankrike mange skip igjen. Som Francis Sejersted skriver: öSamtidig brakte den økende norske trelasthandel på Frankrike de norske skipperne i kontakt med franskmennenes fraktbehövö (Sejersted 2001: 123). Denne frakten må da også Fredrik Ring ha tatt del i. Ikke bare er adresseboka overrepresentert med tidlig innførte franske kjøpmannsnavn og importfirmaer (spesielt fra Le Havre), det er også herfra vi har det første sikre bevis på hans tilstedeværelse i Sør-Amerika.

Brevet fra Le Havre

I et brev funnet blant Fredrik Rings etterlatte papirer refererer jeg følgende utdrag:

öMin herre,

Jeg har med den største glede æren av Deres brev datert 5. oktober 1821. Jeg mottok det i løpet av mars dette år. Jeg har nylig lidd av en lett sykdom som jeg er i ferd med å rekonvalesere fra i Octeville hvor jeg for tiden er sammen med mine nieser. Jeg har vist dem og frøknene Gasquerel Deres brev. Vi har alle følt med Dem angående den nød De har lidd både til sjøs og til lands, men vi er alle glade for at de har unnsuppet alle farer med helsen i behold. Som De ganske riktig fremhever, Gud tillater at vi utsettes for fare i dette vårt jordiske liv og på den måten får oss til å føle hans kraft, hans godhet, hans miskunnelse mens han hjelper oss til å huske at vi må erkjenne hans gode gjerninger og å gjøre ham oss verdige gjennom våre tjenester. La den siste oljen som De har mottatt tillate at De innser Deres synder samtidig som De mottar læren om den hellige katolske Religion mens De praktiserer denne med alt Deres hjerte, dette er den eneste måten å gjøre seg lykkelig i himmelen i evighet. Jeg gratulerer Dem derfor med å ha ankommet til det land hvor De nå bor og hvor De sier det finnes gode poster. Man får håpe at når De har lært Dem det spanske språk, noe som i lys av Deres gode evner ikke vil ta lang tid finner en god post og muligheten til å tilegne Dem en formue slik De ønsker. Vi ønsker det og hører gjerne om det for vi mottar alltid Deres nyheter med glede⁵³ ö

⁵³ Oversatt fra fransk av Ole Jacob Sunde.

Brevet er adressert Herr Fredrik Ring, Buenos Aires, datert Havre, 27. april 1822 og undertegnet *Le Cordier*. Denne Le Cordier (som i adresseboken er omtalt som *prêtre*, altså prest) er etter alt å dømme samme person som inneværende år ga ut pamfletten: *ÖREFLEXIONS sur une Lettre de Mgr l'archevêque- provisoire de Toulouse, etc.; par un prêtre catholique en exil pour la foi* (Quérard 1833: 61). Brevet fra Le Cordier er svært interessant, all den tid det ikke bare gir en klar indikasjon på når Fredrik Ring ankom Sør-Amerika, men også hva hans motivasjon og beveggrunner har vært⁵⁴. Brevet gir oss også to andre viktige opplysninger: For det første at Fredrik Ring åpenbart har vært nær døden, og således mottatt den siste olje, noe som igjen innebærer at han (etter all sannsynlighet) i forkant må ha konvertert til katolisismen. Tatt i betraktning brevetts svært personlige natur, er det plausibelt å anta at Fredrik Ring må ha stått Le Cordier nær. De har åpenbart også tilbrakt en del tid sammen i Frankrike: öFrøknene Gasquerel mine kusiner, mine nieser og alle de som har vært så heldige å treffe Dem hos oss ber meg om å presentere deres høfligheteröf

Hvorvidt Le Cordier, i egenskap av å ha vært både katolsk prest og nær venn, i forkant så å si kan ha öomvendtö Fredrik Ring til katolisismen, forblir et åpent spørsmål⁵⁵. At han valgte Sør-Amerika som base for sin fremtidige formueserververvelse, synes imidlertid mer forståelig. I kjølvannet av de søramerikanske frigjøringskrigene (1813-1826⁵⁶) åpnet det seg nemlig store muligheter for utenlandske kapitalinteresser. Blant de steder som tidlig tiltrakk seg utenlandske handelsmenn og firmaer var den chilenske havnebyen Valparaiso. Hovedgrunnen til dette var at Valparaiso, allerede i 1820 hadde fått status som *entrepôt*, det vil si en handelsstasjon eller transitthavn der handelsvarer kunne importeres og eksporteres tollfritt, ofte med en betydelig profitt⁵⁷ (Twohill 2010).

⁵⁴ Le Cordier svarte altså på et brev sendt av Fredrik Ring i oktober 1821. Det faktum at Ring på dette tidspunktet verken var etablert eller hadde lært seg spansk, indikerer at han umulig kunne ha oppholdt seg lenge i landet. Hva angår Rings beveggrunner går her også frem et åpenbart ønske om å skape seg en formue.

⁵⁵ At Fredrik Ring gjennom hele sitt liv forble en svært gudfryktig og dypt troende mann, kommer klart frem også av hans senere reisedagbok . Dette til tross for at han i folketellingen av 1865 står oppført som :öUdtraadt at Statskirken, og ikke indtraadt i noget andet Religionssamfundö. I så måte må Fredrik Ring sies å være i eksklusivt selskap, da kun 49 personer av et samlet folketall på 1 701 756 på dette tidspunkt står oppført med uoppgett trosbekjennelse (Rolland 2011: s.20).

⁵⁶ Paraguay rev seg løs fra den spanske sentralmakten allerede i 1813. Argentina i 1816 og Chile i 1818. De aller siste kongetro styrkene overga seg i januar 1826 i Callao, Peru (Fuglestad 1994: 163).

⁵⁷ For å unngå unødige risikoer kunne for eksempel langveisfarende handelsskip selge deler av lasten til entrepôten, som da igjen solgte den videre (med profitt) til skip med en kortere reiserute hjem.

Valparaiso

Fig. 6: Havneområdet i Valparaiso, ca. 1822

Nyheten om gunstige betingelser for handelsetablering i Valparaiso må tidlig ha nådd Fredrik Ring i Buenos Aires. Kanskje hadde han kontakter der fra før⁵⁸. Uansett ankom han i alle fall Valparaiso som styrmann på briggen *Sophia* den 29. april 1822⁵⁹, etter 83 dagers overfart fra Buenos Aires. Som nevnt var altså Valparaiso på begynnelsen av 1820-tallet et eldorado for utenlandske kapitalinteresser. Som historikeren Simon Collier skriver:

The trading community itself, clustering in fast-growing Valparaiso, became markedly cosmopolitan: the abrupt departure of Spanish traders gave new opportunities for Chileans and foreigners alike. Foreigners came either as individual merchants trying their luck, or as representatives of overseas trading houses establishing offices in Chile (Collier 1996: 44).

En av disse utenlandske handelsmennene var da Fredrik Ring, som umiddelbart etter ankomst i 1822 ble ansatt i det nyetablerte handelsfirmaet Dubern, Rejo & Cie. Henry DuBern (f.1800) var en fransk kjøpmann som via handelsforbindelser med lokale myndigheter hadde fått eksklusiv salgskommisjon⁶⁰ for varer fra alle franske skip som ankom Valparaiso. Fredrik Ring må åpenbart ha gjort en god jobb for DuBern, for allerede året etter ble han administrator og forretningsfører for handelsfirmaet Portales, Cea y Cie, som etter hvert fikk

⁵⁸ Den tidligere nevnte J. Ahregren (1791-1831) var en svensk offiser som blant annet hadde kjempet i Napoleonskrigene. Han ankom Chile rundt 1820, hvor han etter hvert fikk administrative oppgaver innenfor artilleriet. Senere kjempet han på Buenos-Airesøside under konflikten med Brasil, ble utnevnt til oberst før han ble drept ved Salta (Argentina) i 1831 (Bladh 1837: 36).

⁵⁹ Noe som betyr at han må ha fått ettersendt Le Cordiers brev fra Buenos Aires.

⁶⁰ En salgskommisjon (også kalt *konsignasjon*) innebærer at en person (*kommisjonæren*) i eget navn kan selge eller kjøpe varer for en annens (*kommittentens*) regning etter oppdrag fra denne. Kommisjonæren vil da blant annet ha krav på provisjon av de avtaler han slutter for kommittentens regning.

etablert eget handelsmonopol for te, tobakk og importert brennevin⁶¹. Samtidig åpnet han sitt eget handelsfirma og virket som kjøpmann. Skal vi tro den svenske advokaten Carl Edvard Bladh (1790-1851) som mellom 1821 og 1828 levde og arbeidet i Chile, må Fredrik Ring også her ha utmerket seg:

Jäg lärde äfven i Valparaiso känna en Norman vid namn Fredrik Ring. ö Han var bokhållare vid Estanco-administrationen i Valparaiso, och hade der högst förmånliga vilkor. Skicklig och begåfvad med drift og arbetsförmåga tilvann han sig snart sine principalers förtroende, gjorde affärer under deras auspicer och förtjenade inom några år ett betydligt kapital, hvarmed han återvände till Norge, säknad och högaktad af alle vänner och bekanta (Bladh 1837: 220).

Blant alle disse venner og bekjente var (i tillegg til Bladh selv) flere svenske og danske embetsmenn, sjøkapteiner og offiserer (som den etter hvert mye omtalte Johan Ahrengren), forretningsmannen Olof Liljevalch (1795-1862), Hans Jacob Fiellerup (1778-1835) og forhenværende Generalauditør⁶² for Karl XIV Johan, Daniel Forelius (1787-1837). Sistnevnte skriver for øvrig i et brev til Fredrik Ring, datert Santiago de Chile, 4. April 1823:

Gode vän och Broder!

For min aldeles exskilte conto, är jig i närvarende ögonblick uti stort behof att negociere ett Lån af 60 a 100 Piaster, på vilkår att betales när Florinda med vänen Schantz ater inträffer..

Brevet er betydelig lenger, men er i hovedsak en låneforespørsel til Fredrik Ring. Tatt i betraktning at brevet er skrevet under ett år etter at Ring kom til Valparaiso, kan det synes som om hans forretningskarriere har vært særdeles rask og vellykket. Som Bladh fremhever må Ring åpenbart ha vært både målbevisst, begavet og hardtarbeidende. Fremfor alt var han nok også rett mann på rett sted til rett tid.

Hugh Cuming (1791-1865) ö samler *par excellence*

Inn i dette skandinaviske fellesskapet bestående av relativt unge, eventyrlystne og ambisiöse menn, dukket etter hvert også opp en engelskmann. Hans navn var Hugh Cuming, i litteraturen omtalt som öPrince of collectorsö, og ifølge zoologen S. Peter Dance en av 1800-tallets mer betydningsfulle (om enn ukjente) samlere: öAmong nineteenth-century men of

⁶¹ Dette lukrative tobakksmonopolet (også kjent som *estanco*) ble gitt firmaet mot at de påtok seg ansvaret for å tilbakebetale hele Chiles utenlandsgjeld. I følge Collier ble imidlertid dette foretagende like upopulært som det ble kortvarig: öThe strong-arm methods Portales and Cea had to use to enforce the monopoly (itself always unpopular) won widespread hostility; nor were they able to meet the repayments. In 1826 the contract was abruptly rescindedö (ibid: 46). Diego Portales (1793-1837) skulle forøvrig senere komme til å spille en sentral rolle i utformingen av den chilenske statskonstitusjonen.

⁶² En Generalauditør tilsvarte på denne tiden øverste militære påtalemyndighet, altså en slags Generaladvokat.

action few contributed as much to the material advance of natural history as Hugh Cuming, and none has received such an unequal pressö (Dance 1980). Hugh Cumings bedrifter som reisende og samler har altså ó på lik linje med Fredrik Rings ó i stor grad har gått i glemmeboken. Siden deres liv også på andre områder synes å ha tatt såpass store parallelle vendinger, kan det være interessant å ta disse nærmere i øyesyn:

- I likhet med Fredrik Ring er også svært lite kjent hva angår Hugh Cumings tidlige år. Som ung gutt / mann skal han imidlertid ha blitt kjent med naturforskeren George Montagu (1753-1815), hvis interesse for *malakologi* (læren om bløtdyr) ó og samlinger av skjell i stor grad var med på å forme Cumingsøegen lidenskap og senere samlerkarriere. (Ikke ulikt Peter Anker som inspirasjonskilde for Fredrik Ring?).
- I likhet med Fredrik Ring var også Cuming sjømann. I 1819 dro han til Valparaiso, hvor han slo seg ned som seilmaker: öNo sooner had he settled there than he began to cultivate his interest in conchology and natural history generally, and in this way he became thoroughly acquainted in a short time with the molluscs and other natural objects of the Bay of Valparaisoö (ibid).
- I likhet med Ring hadde Cuming i 1826 tjent seg opp en såpass stor formue at han kunne legge ned seilmakerforretningen og dedikere resten av sitt liv til reiser og samlingsvirksomhet (ibid).

Hvordan Cuming som seilmaker i Valparaiso hadde kunnet etablere en formue på så kort tid, gir ikke Dance noe svar på. Rings bekjentskap ó Carl Edvard Bladh ó gir imidlertid en beskrivelse av Cuming som også indikerer mannens forretningstalent:

Jag kände i Valparaiso en der bosatt Engelsmann, vid namn Cumings, hvilken, med ett några og tjugo lästers fartyg, gjorde årliga resor till Societets-öarne⁶³, och återkom med en hel last av dessa sorts snäckor, samt en mängd sjödjyr af förunderligt utseende. Han underhöll på stället en hop Indianer, som dykande ifrån hafsbotten upphemtade dessa alster. Få snäckor innehålla perlor, men sedan man uttagit dem som finnas, säljas skalen till 6 à 7 piaster arroban (Bladh 1837: 22).

Hugh Cuming trälte altså Stillehavet på jakt etter perler og skjell, som han da etter hvert solgte med en ikke ubetydelig profit⁶⁴. Nå var jo også kjøp og salg Fredrik Rings *forse*. Hvorvidt Ring og Cuming faktisk omgikk hverandre kan jeg ikke med sikkerhet konkludere. De var imidlertid begge bekjente av Bladh, og kan i så måte ha vanket i noenlunde det samme

⁶³ Sosietets-øyene er i dag en del av Fransk Polynesia, med Tahiti som den mest folkerike av øyene.

⁶⁴ I 1831 pakket Hugh Cuming ned sine samlinger og forlot Valparaiso for godt. Resten av sitt liv reiste han verden rundt som samler av skjell og andre naturalia. Ved sin død i 1865 etterlot han seg en samling bestående av 83 000 eksemplarer. Denne samlingen ble året etter solgt til British Museum for 6000 pund (Dance 1980).

miljøet. Deres felles samlerinteresse og komparative bakgrunnshistorie for øvrig, utgjør i alle fall (slik jeg ser det) grunnlag for videre undersøkelser.

Samlervirksomhet og hjemreise

Når det gjelder Fredrik Rings egen samlervirksomhet i Valparaiso, sentrerer denne seg rundt den polynesiske gjenstandssamlingen han i 1833 donerte Universitetet i Oslo. Denne samlingen vil som nevnt innledningsvis, bli grundig behandlet i kapittel 3 og 4. Det er derfor foreløpig nok å referere følgende utdrag fra hans regnskapsbok, datert 17. mars 1823: *Effectos de Nueva Zelandia comprando aborde de la Providencia*⁶⁵...ö (effekter fra New Zealand kjøpt om bord på *Providence*, betalt med 100, respektive 50 pesos). Undersøkelser vedrørende *Providence* (og dets kaptein James Herd), viser at denne skuta seks måneder tidligere hadde seilt fra Hokianga, New Zealand fullastet med kauri-tømmer for Valparaiso, Chile. I Hokianga hadde kaptein Herd og mannskapet tilbrakt fire måneder. Intensiv byttehandel med de lokale maoriene resulterte i en mengde etnografiske gjenstander, hvorpå enkelte av disse altså ble kjøpt opp av Fredrik Ring i Valparaiso⁶⁶. Hvorfor Fredrik Ring på hjemturen til Norge tre år senere valgte å ta med seg akkurat disse gjenstandene fra *Providence* vites ikke. I regnskapsboken hans for juni 1823 står nemlig også oppført et annet kjøp av gjenstander fra New Zealand. Disse solgte han imidlertid videre i august samme år. Kanskje hadde han et øye for (hva han anså som) öautentiskeö gjenstander på *Providence*, eller også minnet de ham muligens om hva han hadde sett hos Peter Anker femten år tidligere?

Fredrik Ring forlot i alle fall Valparaiso i februar 1826 med en relativt anseelig mengde varer. I følge fraktlisten, datert 14. februar, gikk han om bord i skuta *Bress Rio* med et vareparti som, i tillegg til forskjellige gjenstander fra New Zealand (öVarios Eft. De N:Zö) blant annet inneholdt 52 tønner med vin, diverse fat med Cognac, rom og likør, samt store mengder te, sjokolade og tobakk. Den 14. april ankom han Montevideo i Uruguay, hvorfra han seilte videre mot Europa elleve dager senere. Via Loophead (på Irlands vestkyst) reiste han så videre over Limerick til Dublin. Derfra videre til Liverpool, før han ankom London i begynnelsen av juli. Etter å ha gjort en rekke innkjøp i London kom han til slutt tilbake til Norge i midten av august samme år. Fredrik Ring var da en formuende mann. Han etablerte seg etter hvert som kjøpmann i Drøbak, men flyttet i 1849 til Christiania, hvor han fortsatte sin reise, samle- og forretningsvirksomhet.

⁶⁵ Fredrik Ring førte, de årene han tilbrakte i Sør-Amerika, alle sine regnskapsbøker på spansk.

⁶⁶ For en nærmere redegjørelse av *Providences* aktiviteter på Hokianga i 1822, se kapittel 3.

Reisen på Kontinentet og Midtøsten 1860-1861: En ekskurs om en reisedagbok

Fig. 7: Fredrik Ring, ca. 1855

Intermezzo: 1826-1860

Fredrik Ring skulle på ingen måte komme til å leve noe stillesittende liv etter hjemkomsten i 1826. Å skulle redegjøre for hans samlede aktiviteter og bevegelser frem til han foretok sin lange pilegrimsreise i 1860, ligger imidlertid langt utenfor rekkevidde av denne forfatterens tidsrammer (så vel som kapittelets avgrensning for øvrig). Et par momenter bør allikevel nevnes, både for å belyse eventuelle uklarheter, men også for å gi leseren en grundigere oppfatning av hva slags personlighet Fredrik Ring må ha vært.

I 1843 var Fredrik Ring en av mennene bak etableringen av Follo Sparebank. På dette tidspunktet titulerte han seg som konsul (dansk visekonsul). Denne tittelen hadde han øyensynlig ervervet seg få år i forveien, all den tid han i donasjonsdokumentet til det akademiske Collegium fra 1833 står oppført som kjøpmann. Akkurat hva som var kravene til en dansk visekonsul på denne tiden, er i følge den danske ambassadøren i Oslo, Hugo Østergaard-Andersen, vanskelig å rekonstruere. Vi må derfor ta utgangspunkt i nåtiden:

Konsuler er (med få unntagelser) ulønnede og benævnes derfor også honorære konsuler. Etter gjeldende regler (som neppe adskiller sig væsentligt fra de historiske, bortset fra ligestillingsreglen) gjelder følgende: Honorære generalkonsuler og konsuler udnævnes af Dronningen, honorære vicekonsuler af udenrigsministeren. Prototypen på - og de generelle forudsætninger for at være - en egnet kandidat er en person, der nyder almindelig anseelse og agtelse, er økonomisk rimeligt uafhængig og indtager en vis position på stedet med gode

forbindelser til myndigheter og organisationer. Der vil typisk kunne være tale om en fremtrædende forretningsmand, advokat, shippingmand eller lignende⁶⁷.

At Fredrik Ring var økonomisk uavhengig er hevet over enhver tvil, så også at han innehadde en betydelig posisjon i Drøbaks forretningsliv. Med sine danske, borgerlige aner har han utvilsomt fremstått som et velegnet emne for visekonsulembetet. Hva angår Rings eget forhold til konsulatembetet er det vel rimelig å anta at en konsulær tittel ikke akkurat var noen ulempe, verken for videre forretningsdrift eller sosial prestisje som sådan.

Selv om Fredrik Ring nok kunne ha sett det som sin livsoppgave å gjenopprette familiens tapte ære (for ikke å snakke om tapte formue), og dertil innehatt et relativt tilbakeskuende blikk, var han samtidig også öfremskrittetsö mann. I den opphetede debatten rundt etableringen av jernbane i Norge på begynnelsen av 1850-tallet fremsto han som en høyrøstet forkjemper for ja-siden (vel og merke uten vesentlig statlig innblanding). Som Thorbjørn Frølich skriver:

Paa gaarden Nordlie afholdtes 3. januar 1851 et møde til drøftelse av hvorvidt Englændernes Overslag virkelig var for høit, samt om hvorvidt det overhodet kunde la sig gjøre at faa anlegget udført for norsk regning. Stemningen var for største delen for en jernbane. Men smaafolk var bange for at denne skulde komme til at tage levebrødet fra dem.. Ring trøstet sig til, at hvis folk nu ikke kunde indse fordelene ved en bane, saa kreperte disse vel snart og blev afløst af en anden fornuftigere slegtí (Frølich 1912: 515)

Som den amerikanske historikeren Lewis Mumford (1895-1990) så treffende skal ha uttrykt det: öHumor is our way of defending ourselves from life's absurdities by thinking absurdly about themö. For Fredrik Ring (hvis humoristiske sans hverken var uten snert, dybde eller innhold), må det å vende seg mot viktige sider av samfunnsutviklingen, ha fremstått som temmelig absurd⁶⁸. Ikke minst i en tid hvor økende industrialisering, teknologiske innovasjoner og vitenskapelige fremskritt var i ferd med å radikalt endre folks livsbetingelser⁶⁹. Fredrik Rings holdninger ó både til småkårsfolk, industrialisering og musealisering ó kommer imidlertid også godt til syne i hans reisedagbok fra årene 1860-61. I løpet av denne perioden gjennomførte han nemlig en omfattende reise og samlingsvirksomhet på kontinentet og Midtøsten. Det er mot denne reisen jeg nå ønsker å vende oppmerksomheten.

⁶⁷ Personlig kommunikasjon, september 2011.

⁶⁸ Stortinget vedtok for øvrig senere det året (1851) at det første jernbanesporet skulle anlegges mellom Christiania og Eidsvoll. Linjen sto ferdig tre år senere.

⁶⁹ Selv om den andre industrielle revolusjon strengt tatt henspiller på alle de endringene som fant sted i perioden 1871 til 1914, hadde Norge allerede i 1850 fått sine første dampdrevne tekstilfabrikker.

Innledende kommentarer og disposisjon

Da Fredrik Ring i mai 1860 la ut på sin lange pilegrimsreise til Kontinentet og Midtøsten, hadde det gått nærmere 40 år siden han som ung mann i Valparaiso kom over sin første samling av etnografisk gjenstandsmateriale. Som nevnt vil denne samlingen bli grundig behandlet i neste kapittel, så også Etnografisk museums historie *per se*. Det er imidlertid verdt å få med seg at da dette museet åpnet i 1857, var det med Rings egen samling som et bærende element. Som vi etter hvert skal se ble da også denne samlingens gjenstander beskrevet som relativt prestisjetunge; vanskelig å få tak i, dyre å kjøpe, og ikke minst et bevis på giverens gode forbindelser. Det er derfor gode grunner til å anta at han tre år senere ikke bare kan ha sett seg selv som en samler av en viss betydning, men at han også innehadde en viss posisjon i det norske museumsmiljøet. Vi vet blant annet (fra reisedagboken) at Ring traff Etnografisk museums første bestyrer, P. A. Munch⁷⁰ i Roma i 1861, hvor da Munch etter eget ønske mottok Rings portrett. Fredrik Ring hadde altså trolig de beste forutsetninger, både for å mene noe om det europeiske museale landskap, så vel som å knytte det opp i mot sin egen samlerbakgrunn og kunnskapsinnhenting. I så måte utgjør Fredrik Rings reisedagbok fra årene 1860 til 61 ikke bare et fascinerende tidsdokument fra en turbulent periode i Europas historie, den gir også et unikt innblikk i Rings egen kunnskapsbase, forståelse og oppfatning av mennesker, steder, institusjoner og gjenstandsmateriale. Som et hittil ukjent og upublisert primærkildedokument fremstår reisedagboken da også som en viktig kilde til en aldrende norsk samlers møte med den europeiske museums- og samlingskulturen. Boken ó som utgjør godt og vel 300 tettskrevne sider ó er altså en reiseskildring som over en periode på halvannet år strekker seg gjennom store deler av det sentrale og østlige Europa og Midtøsten. Ser vi nærmere på reiseruten, er denne neppe tilfeldig valgt. Det er de store kulturhistoriske øklassikerne ó byer og steder som med sine palasser, museer, templer og antikke ruiner den dag i dag utgjør attraktive turistmål. Denne reiseruten gikk da som følger: Gjennom de tyske stater og byene Berlin, Magdeburg, Halle, Leipzig og Dresden, via det Østerrikske keiserdømme (Praha, Linz, Salzburg og Wien), Ungarn, Serbia, Bulgaria (den gang del av det osmanske riket) og Galatz (i nåværende Romania) til Odessa og Konstantinopel. Derfra videre til Athen, Syros og Rhodos. Dernest til Tripoli, Beirut og Jerusalem før han ankom

⁷⁰ Petter Andreas Munch (1810-1863) var altså Etnografisk museums første bestyrer. Han hadde imidlertid allerede i 1857 fått adgang til å studere i Vatikan-arkivene. Han reiste derfor til Roma samme år, der han ble boende til 1861. Under hans fravær var det da professor Marcus Jacob Monrad ó en av universitetets filosofilærere ó som *de facto* ledet museet (Nielsen 1907: 19).

Alexandria i januar 1861. I Egypt reiste han rundt i tre måneder (besøkte blant annet Memfis, Nubia, Luxor og Kairo), før han tok fatt på hjemreisen. Denne gikk via Messina (på Sicilia), de italienske byene Napoli, Roma, Livorno, Firenze, Genova, Torino, Milano, Venezia og Trieste, før han ankom St. Gotthard-passet i september 1861. Derfra reiste han til Luzern, Bern og Basel, som er siste innføring i boken.

Denne reisen (eller i alle fall deler av den) følger da en tradisjonell rute, og også en hvis unge menn av borgerskapet allerede i flere hundre år hadde fulgt, som del av det store dannelsesprosjektet. Et prosjekt som i litteraturen kan føres tilbake til 1500-tallet, til den såkalte apodemiske litteraturen, som da omhandlet ökunsten å reiseö: öÅ føre dagbok sto sentralt, og dette skulle gjøres etter et nøye beskrevet system av oversikter over de ulike kategorier av severdigheter, monumenter og lister over merkverdigheter i samlinger, museer og kirkerö (Eriksen 2009: 35). Det er da også nøyaktig det Fredrik Ring gjør i de halvannet årene han reiser Europa og Midtøsten på kryss og tvers. Som Anne Eriksen fremhever i sin redegjørelse av Lilienskiold-brødrenes dannelsesreise og tilhørende reisedagbok fra 1660-årene (som for övrig fulgte mye av den samme ruten som Ring), har åpenbart også Fredrik Rings prosjekt vært å tilegne seg kunnskap gjennom blikket, for derved å gjøre den til sin egen. I motsetning til Lilienskiold-brødrene knytter imidlertid Fredrik Ring i høyeste grad vurderende kommentarer både til gjenstandene han ser, så vel som til deres museale plassering og innbyrdes organisering. Nå var jo heller ikke Ring ute på sin første dannelsesreise.

Selv kaller Fredrik Ring i dagboken reisen for en lang pilgrimsreise. Det er åpenbart også en reise på gjengrodde stier, all den tid han refererer til mennesker og hendelser som har inntruffet tidligere. Hans beskrivelser av disse, samt nye opplevelser og møter underveis, vitner om et svært belest og bereist menneske med en observasjons- og formuleringsevne som skifter mellom det rent ut poetiske og det nærmest pedantiske. Blant de mest detaljerte er beskrivelsene fra Roma, men også Dresden, Wien og Jerusalem er viet svært mange sider i dagboken. Det er også herfra jeg kommer til å referere de fleste utdragene. Det vil i denne sammenhengen naturlig nok være Rings museale interesse og virksomhet som står i fokus. Kombinert med introduksjonen av et visst steds- og persongalleri (med dertil oppklarende informasjon), kommer således utvalgte passasjer fra deler av de ulike reisetappene til å utgjøre mesteparten av kildegrunlaget for dette avsnittet.

Dresden

Den første mai 1860 reiste Fredrik Ring fra Christiania med dampskipet *Viken*⁷¹. På første side av reisedagboken står skrevet:

Bestemt denne dag til Anførsel af hva jeg maatte ætterpaa erindre her, af hva der tildrager sig paa min faarættede lange Reise. Efter at meddeles mine Kjæreste gamle hjemmeværende Venner, vil jeg gjøre mig det til en stadig Regel, at indføre den paafølgende Morgen hva jeg maatte ønske opbevaret af det Passerende fra den faaregaaende Dag⁷².

Allerede innledningsvis gir Ring oss en indikasjon på hva hans motiv for å føre reisedagboken har vært. (Det er altså ikke tilfeldige nedtegnelser det er snakk om, men hva han selv ønsket å bevare for ettertiden). Etter noen ukers opphold i Berlin, der hans sønn Lorentz⁷³ også oppholdt seg, kom han den 13. juni til Dresden i kongeriket Sachsen. På denne tiden (og for så vidt frem til andre verdenskrig) var Dresden kjent som en av Europas vakreste byer (se fig.8).

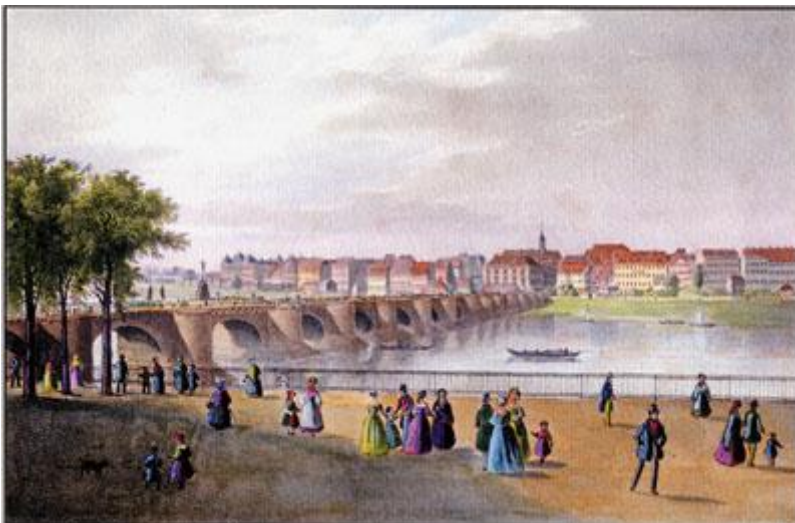

Fig. 8: Dresden ó Neustadt, ca. 1860. (Michel Austin and Monir Tayeb, 2008).

⁷¹ Kapteinen på *Viken* var for øvrig Fredrik Rings nevø, Didrik Brochmann Burchard (1817-1909), sønn av søsteren Barbara Ring og skipsreder Johan Martin Burchard i Drøbak. Brochmann navnet stammer trolig fra søsterens oppvekst på Abildsø (Johansen 1969: 43).

⁷² Reisedagboken er i sin helhet transkribert av Ole Jacob Sunde og Martina Gaux. Alle uthevninger er mine.

⁷³ Lorentz Reinhold Boll Ring (1832-1904) var sønn og eneste barn av Fredrik Ring og hans kone Dorothea (Dorthe) Boll (1795-1886). Lorentz tok medisinsk embetseksamen i 1859 og foretok i 1860-61 en vitenskapelig utenlandsreise til Berlin og Paris. Under krigen i Syd-Italia gjorde han tjeneste som ambulanselege i den italienske armé. Få år senere var han ansatt ved den franske armé i Afrika. Han deltok i de internasjonale legekongresser i London i 1881 og København 1884. Han ble dekorert med medaljen *L'indipendenza d'Italia* og sølvmedaljen *des Sociétés de secours aux militaires blessés* (Norsk biografi 1911: 236).

Dresdens skjønnhet og betydelige samlinger av slott, museer og kunstkabinetter må åpenbart også ha appellert til Fredrik Ring, all den tid han tilbrakte flere uker der:

Her lader det sandlig til at man ikke maa forhaste sig naar man, som jeg, sætter stor Priis paa det Skjønne i Naturen forent med Kunst fremfor Kunsten alene!

Her følger noen utdrag fra de museene og kabinettene han besøkte i løpet av denne tiden:

Det Mineralogiske Museum er meget net ordnet og i en ganske stor og pregelig sal. I fra Kongsberg var her mange smukke Sølvstykker, men det forundred meg at Aluminium, Rodium, Paladium ikke fantes, paa samme Tid som der var flere Exemplarer af Frimu, Iriposmium, Osmiridium, Osmicaum. Af Agater havde en Mangetalls smukke i forskjellige Farver. De Saxiske var samlede i Midten. Kobberstikksamlingen i **neuen Museum** var i en eneste stor Sal, hvor man fandt at mange fra den Flamske Skole, og især Maleren Van Dyck (d.1641), Quillinius (d.1678) og Lucas von Uelern (d.1662) fra Antwerpen og Fan der Veld fra Leiche. Alt omhyggelig og godt placert for Beskueren, der har maatte indskrive sit Navn og fædreland.

Porzellen og Gefässsamlingen i **det saksenske Museum** indholder Samlinger fra de tidligste dage indtil nu Saxens egen Fremmed-Landts Frembringelse. I Særdeleshet fra Japan og China, men ogsaa fra Frankrige, England og Norge fra den nyeste Tid. De Norske Teekoppe og Smörspand, ca 12 Tommer hver, er sandelig i den Grad slet arbeided, at jeg betviler ingen Nybegynder kunne udføre disse sager slettere. Da det af Föreren blev angivet at de var fra den yngre Tid, kunde jeg ei afholde mig fra at protestere, men fik til Svar at de var en Gave fra Landets Minister og at det i Koppene anförte Aarstall 1839 berettiget ham at sige de var fra den nyere tid. Sic her har vi et net Exempel paa hvor man ved ogsaa paa saadane Maade forstaar at sette Norge og alt derfra i det meget ufordelagtigste Lys.

Det **Historiske Carthografiske Kabinet** er en net og velordnet Samling af gamle Kunstsaker, Fürsters hjelme saavel som deres Hesters hjelm og Sværder, der sider i lange Rader som deres Heste i fuld Rustning, af hvilke Christian den 2nd af Saxen saavel i sine unge som ældre Dage ere Pragtstykker der anfertiget en Verdi af mindste 200.000 Daler, den Arbeid er overvældende smukt med indarbeidet Guld i de forskjellige Figurer af Staal over saavel Fyrsten som Hestens hjelm. Alle vaabnene var ordned fra tidligste Tider og opad til det siste Aarhundre, saavelsom Garderaabe for Herrer og Damer.

Feldt Apoteket syntes jeg godt om, det var ikke stort men bevares velordnet og syntes til at indholde hva som maatte behöves. I det **Antike Cabinet** ere 12 Saler füldt med disse rare Sager fra gamle Tider dels af Marmor, Granit & andre Stenarter og ogsaa af Bronse, samt nogle Egyptiske Marmor og Vaaben af Stein. Mings Hesundes Gypers Abdrucke (?) viser sig lige ved Ingangen at have lidt betydelig ved gjentagen Flytting.

Det Kongelige Museum, ogsaa kaldt Gemældgaleri er en stor, smuk Samling Malerier af Landskaber, Batailler og Portraiter. Alt om hverandre, som jeg ikke synes om i 3de Etage af den store og smukke Bygning. Det framkommer mig som enhver Giangre burde været settet sammen for at man lettere Kunde have et klart Overblikk over de forskjellige Maleres Færdigheter.

Det Naturhistoriske Museum brandt for en Del i 1849, dog blev Fugler og en del firbenede Dyr Rædet. Blant Fuglene saa jeg første gang 2nd Vanskabninger nemlig et Lægeme med 2 halse og Hovder og 2 ben og et Legeme med 4 Födter af en Svømmefugl. Af Coraller og Scheldyr var ogsaa betydelig berget.

Wien

Som vi så av foregående side, avstedkom Fredrik Rings besøk i Dresden en mengde beskrivelser av ulike museer og kunstkabinetter. Det er imidlertid ingen udelt hyllest til museumsverdenen vi som lesere opplever. Innimellom er Ring rent ut kritisk, ikke bare til måten gjenstandene er utstilt på, men også til deres innbyrdes organisering og (hva han opplever som) manglende helhetsfremstilling. Dette kommer kanskje klartest til uttrykk under besøket på det Kongelige museum, der det kan synes som om en total mangel på sjanger orientering har vært rådende. Entydig negativ er han imidlertid ikke. Flere samlinger fremstår også som övelordnetö og ögodt plassert for beskuerenö. Av disse beskrivelsene kan vi derfor trolig slutte at Fredrik Ring på ingen måte har vært noen museal førstereisgutt. Han har åpenbart også hatt et visst ömuseologisk blickö, som innebar klare oppfatninger av hvordan han selv kunne ønske at enkelte ting var organisert. De ytre, arkitektoniske rammene synes imidlertid i større grad å ha imponert. Bygninger og saler beskrives som ösmukkeö og öprektigeö (kanskje fremsto da disse i større grad som bærere av naturens skjönnet forent med kunsten, enn kunsten alene?).

Fredrik Rings begeistring over monumentale byggverk kommer også til syne i hans beskrivelser fra Wien, dit han ankom i slutten av juli / begynnelsen av august. Fra *Belvedere*⁷⁴ gir han følgende beskrivelser:

Belvedere ligger ½ Mil fra Byen og bestaar af 2 Bygninger, der kaldes övre og nedre Belvedere, forened med en ganske smuk have i Fransk Smag. Det övre er en smuk Bygning og egentlig et Sommer-Lystslot, men som nu aldeles optages af en 3000 Stykker Malerisamling der ere ordned i Skoler og forsyned med Mesternes Navn. Den storartede smuke Forhallen er prydet med store Marmor-Statuer og de 10 paa begge sider liggende Værelser optages af den Italienske skole, Kunstbiblioteket og Kobberstikk Samling og i Runde österiske Skulpturarbejder. I 2de Etage ere 7 Værelser for de Italienske og 7 for den Nederlandske. I 3 Etage ere 4 Sale med gamle tyske og nederlandske til höire, og 4 Sale med nederlandske Mesterverker til venstre. Rubens og Van Dyck ere rigd representered. Indre Belvedere er den saakalde Ambrasser Samling. 4 sale indehold Fyrster & Feltherre Rustninger; gamle Vaaben, kostbare Kunstarbejder; mange hundrede Portræter af fremragende Mænd fra Middelalderen; Haandskrifter og Böger. I Forhallen Oldsager fra Tyrol; ældre Musikk Instrumenter; Naturhistoriske Curiositeter; Gamle tyske Digte paa Pergament fra det 13de aarhundre. Den Egyptiske Oldsamling er riig paa Mumier, Särgen, Papyrusrollen, Bronzen, Geschmeid, Terracotten, Sphinx af hviid Marmor. Den Botaniske Have indholder den Østerriske Flora, var anlagt af Maria Theresia og indholder over 8000 Planter. I Haven ere 4 Spring hvoraf det midterste danner et Fald i 8 Fod.

Disse beskrivelsene fra *Belvedere* gir kanskje mer inntrykk av nøktern observasjon enn de foregående. Her har åpenbart også vært svært mye informasjon å fordøye.

⁷⁴ *Belvedere* er et palassområde i Wien, bygd av Prins Eugene av Savoia mellom 1714 og 1723.

Odessa

I løpet av sin lange pilegrimsreise virket imidlertid ikke Fredrik Ring kun som passiv observatør. Den tolvte oktober 1860 tilskrev han fra Odessa professor Christoffer Hansteen⁷⁵ det følgende:

Med Skibscaptain Hansen, Brug Havneveien fra Stavanger, tillader mig at fremsende vedlagde meteorologiske Observationer fra Odessa, gjort her i Odessa af Hr. Professor Hasshagen og Goegnostiske fra Crimee der muligens kunne være Dem behagelige at have. Grunden hvorfor jeg iler med at fremsende disse og ikke oplever selv muligens at have den Ære at være Overbringeren, ere det, at de Höitagede Herre og Bekjende muligens kunde finde Behag i at modtage den tidligere end min Hjemkomst til Norden, og at Pakken derhos, i en betydelig Grad forøger min paa denne lange reise medbragte ubetydelige Bagageí

Om professor Hasshagen utdyper for øvrig Ring:

Hos Professor Hasshagen saa jeg et Stykke Meteor-Jern, der ogsaa indeholdt Nikkel (circa 2 Lod) af det store Stykke som Hr. Pallas fandt i Sibirien. Hasshagen blev en stor samler af Mineraler hvoraf han vil tilbyde Chr. Universitetet hva samme maatte ønske af hans mange Dobletter og mod Bytte af Norske. Han er Elev af Berzelius og Professor i Chemie og Technologie ved herværende Lyceum⁷⁶

Et gjennomgående trekk ved Fredrik Rings innsamlingsaktiviteter ó ikke bare i løpet av denne reisen ó men i hele hans tid som samler, var hans åpenbare virke i samfunnets og kunnskapsopplysningens tjeneste. Enten det dreide seg om etnografisk gjenstandsmateriale, eller også eksemplarer av mer naturvitenskapelig art, donerte han hele veien disse videre til museer og universiteter. Tanken om allmenn nytte synes altså å være sterkt knyttet opp i mot hans samlervirksomhet. I så måte fremstår han som solid plantet i opplysningens samlerkultur.

Konstantinopel, Napoli, Roma og Firenze

Fredrik Rings egen kunnskapsinteresse og livsbejaenhet kommer da også klart frem i et brev han sendte sin venn, forretningsentreprenøren og bankmannen Fritz Heinrich Frølich (1807-1877) fra Konstantinopel senere i oktober samme år:

⁷⁵ Christoffer Hansteen (1784-1873) var en norsk naturvitenskapsmann og professor i anvendt matematikk og astronomi. Hans kunnskaper og undersøkelser om klodens magnetisme ble senere videreført av tyskeren Carl Friedrich Gauss, som fant at alle de observerte jordmagnetiske data lot seg forklare ut fra én sydpol og én nordpol (Norsk biografisk leksikon).

⁷⁶ *Richelieu Lyceum* i Odessa er en utdanningsinstitusjon grunnlagt i 1817. At professor Hasshagen åpenbart var en samler går også frem av donasjonslisten ved Naturhistoriska Centralmuseet ved Helsingfors Universitet. Ifølge *Donationer till zoologiska museets utländska samlingar 1851-1917* donerte han i 1857: ö1 spec. Däggdjur och 6 spec. fåglarö (<http://www.luomus.fi/svenska/zoologi/samlingar/donationer.htm>)

...naar Mennesket ingen Beskeftigelse har saa maa det tage sig til noget, og hva kan da være mer behagelig, lærerig (vi lærer sandelig saalenge vi leve) and at lære faren og forskjellige Folkeslag at kjende, at undersøge deres behover og lære deres Overflodighets-Artikler at kjende, at lære hva ingen Forfatter kan fortelle, selv at være Øyevidne til og lære Omgangsformer af hva disse Herrer mangelen gang ikke anseer værdig at omtaleí Mod Vesten gaar det fremdeles.

Vestover gikk det så absolutt. Etter en seks måneders rundreise i Hellas, Midtøsten og Nord-Afrika (iberegnet utallige sidens nedtegnelser om de ulike stedenes arkitektur, ruiner, mennesker og severdigheter), ankom Fredrik Ring Napoli:

Det Kongelige Pallads ligger smukt til med Udsigt over Havet, men enda smukkere ligger **Palazzo real di Capodimonte. Museo reale Borbonico** har store samlinger fra Pompeii og Herculaneum⁷⁷ og de mange sale i den ret smukke og store Bygning indholdt gamle Malerier, Mosaiker og Inskripsjoner laget fra Veggene i Pompeii og Herculaneum. Egyptiske Monumenter; Statuer og reliefs af Marmor, en Epigrafisk Samling, Bronze Statuer, den største samling jeg har sett; Antique Glas og Lærtøy; Samling af Guld & Sölv, et Medallie Cabinet. Græske og Italienske Vaser (ogsaa kaldet de Etrusqiens); Malerier saavel indenlandske som Fremmed; Antique Modeller af forskjellige Theatrer og Bygninger, en smuk og stor Samling af Chefs-døaux..

Den 5. mai ankom han Roma. Herfra tilskrev han noe dager senere det akademiske Collegium i Christiania:

Skulde vedlagde truede Facsimile-Aftryk af et efter Sigende, mer en to tusind Aars gammelt Manuskript, ansees verdige at opbevares i Frederiks Universitet, saa frasendes de som en Gave. Skulde de ei befindes saa at være, da bedes de tilbagesendes til min Kone Dorothea Ring, föd Boll, boende i Akersveien No 9 i Christiania. Rom 8de Mai 1861, ærbödigtst F. Ring

Dette manuskriptet ó en avskrift av deler av Samaritanenes Tora-rull⁷⁸ ó hadde Ring ervervet seg under sitt opphold i Jerusalem noen måneder tidligere. Herfra skriver han:

Den nu af Professor Levisohn kjøbte Bog, de 5 Mose Böger, angives at være mer end 2000 aar og Herrene, Levisohn og Kraus have selv sammenholdt denne imot en rulle der endnu er i Hænderne paa Sønner af Joseph og som er skrevet for 3300 af en Ypperste Prest der levde samtidig med Moses, og var en Neveu af Moses der blev Yppersteprest efter Faderens död. Hans Bestefar var Moses Broder.

⁷⁷ Herculaneum var en romersk by ved Napolibukten som, i likhet med Pompeii, ble lagt i aske etter vulkanen Vesuvs utbrudd i år 79.

⁷⁸ Også kjent som *Abishua*-rullene. I følge samaritansk tradisjon skal disse være skrevet av Abishua ó oldebarn av Aron ó Mosesøbror, tretten år etter innmarsjen til ödet hellige landö. Abishua-rullene skiller seg fra jødernes Tora på flere områder. Viktigst er imidlertid plasseringen av öDet hellige tempeletö. Innenfor den tradisjonelle jødedommen er dette lokalisert på fjellet Moriah i Jerusalem. Samaritanene på sin side, hevder at Guds utvalgte hellige sted ligger på fjellet Gerizim i Samaria, nær byen Nablus på vestbredden (Shoulson 2008: 1).

Hva Fredrik Ring betalte for dette manuskriptet vites ikke. Ei heller hvorvidt det akademiske kollegium faktisk mottok gaven (og således om denne fortsatt måtte befinne seg et sted i arkivene ved Universitetet i Oslo?). Skal vi tro Edward Robertson (1880-1964), tidligere professor i semittiske språk ved universitetet i Manchester, kan det imidlertid være ting som tyder på at herrene Levisohn og Kraus ikke bare hadde rent mel i posen:

In 1861, two proselytes to Christianity from Judaism, Levisohn, a Russian, and Kraus, a German, had the good fortune, through friendship with the high priest, to be present in the synagogue when the Scroll was being transferred to a new case. On that occasion they were not allowed to handle it, nor even to approach it closely. But they managed to bribe Jacob Shellaby, the priests nephew, and when the priest was away they got access to it, put a piece of transparent paper over the best preserved column, and took a rough tracing (Robertson 1938: 435)

Hvorvidt det faktisk var Abishua-rullene manuskriptet var et avtrykk av, er også en kilde til spekulasjon⁷⁹. Ser vi på ordlyden i brevet til det akademiske Kollegium hadde kanskje også Fredrik Ring selv en gryende mistanke om at noe var galt?

Noen uker senere reiste Ring videre til Firenze:

Palazzo Vecchios store og gamle Sal er prydet og fuld af gamle Frescoer og malerier. Piazza Popolo foran og Galleriet Medici ved Siden er opfyldt med Malerier af de forskjellige Skoler. I Naturalia Cabinettet hvor man ei kan klage over Framstillinger af Insecter, Conchelier, Fugle og Dyr-Samlingen bör i sær bemerkes den Anatomiske og Osterologiske!

Nedtegnelsene fra Firenze er blant de siste museale observasjoner i reisedagboken. Denne blomstrende renessansebyen er da kanskje også et passende sted å forlate Fredrik Ring for denne gang. I så måte gjenstår bare å påpeke at selv om utdragene i dette avsnittet har omhandlet Rings museale observasjoner og nedtegnelser, utgjør disse kun en liten del av reisdagbokens totalitet. Mye plass er også viet beskrivelser av teknologiske innovasjoner, personkarakteristikker, historiske redegjørelser og filosofiske refleksjoner. Sammen utgjør disse, ikke bare erindringer fra den lange reisen, de representerer også Rings egen kunnskapsbearbeiding. Det var altså en kunnskapsinnhenting- og bearbeidelse på mange plan som lå til grunn for Fredrik Rings reise- og samlingsvirksomhet på 1800-tallet.

⁷⁹ For en relativt grundig analyse av dette manuskriptet, dets påståtte ekthet, samt mulige forfalskning, se Crowe 1975.

Epilog

Da Fredrik Ring døde den 2. mai 1872 hadde det tyske riket eksistert i overkant av ett år. Karl IV lå på dødsleiet og Oscar den II skulle snart komme til å krones som konge av Norge og Sverige. Norge og Europa hadde i løpet av de siste 20 årene gjennomgått en relativt enestående oppgangstid, der industriell fremvekst og skipsnæring la grunnlag for økt produktivitet, sysselsetting og levestandard⁸⁰. Den norske skipsflåten vokste og dertil omfattende virksomhet på verdenshavene, ga også kystbyenes museer en etter hvert anseelig mengde etnografika. Skipskapteiner seilte altså ut med klare instruksjoner over hva slags gjenstandsmateriale de ulike museene kunne ønske å ha i samlingene sine (Eriksen 2009: 66). Drevet frem av både misjonsvirksomhet, øRousseauskø romantikk og beretninger og artefakter om/fra sjøfareres oppdagelser (ikke minst i Stillehavet) la denne interessen seg godt opp imot datidens evolusjonistiske og kolonialistiske grunnsyn: öAlt dette primitive og rare, ga europeeren lettfattelige og konkrete bevis på den hvite manns ubetvingelige ekspansjon, og dermed hans moralske rett til å herskeö (Gjessing og Johannessen 1957: 19). De rammeidentiteter som formet museenes nybrottsstid ó fra om lag 1840 til 1930 ó var altså ikke minst nasjonale og imperialistiske. Skal vi tro Gjessing og Johannessen er da også den kronologiske overensstemmelsen mellom fremveksten av etnografiske museer på den ene siden ó og det siste store kappløpet om koloniene på den andre ó neppe noen tilfeldighet (ibid.).

Mot denne bakgrunnen var det at Universitetets Etnografiske museum⁸¹ ble etablert. Det er også hit jeg nå skal vende oppmerksomheten, for, som nevnt i presentasjonen, å undersøke på hvilken måte Ring-samlingen havnet i museet. Noe informasjon er allerede gitt. I det neste kapittelet ønsker jeg å gå nærmere inn på noe av bakgrunnspremissene for disse gjenstandenes ferd fra Stillehavet, samt følge deres historie innenfor museet.

⁸⁰ Midt i 1860-årene seilte norske skip i utenriksfart inn brutto 50 millioner kroner. Det utgjorde da 40 prosent av landets samlede eksportinntekter, nesten like mye som fisk og trelast til sammen (Alnæs 1998: 403).

⁸¹ Universitetets Etnografiske museum åpnet for første gang dørene for publikum den 2. februar 1857. (Som eget universitetsinstitutt ble det *de facto* opprettet allerede i 1854). Den 1. august 1999, ble museet, sammen med Oldsaksamlingen (med Vikingskipshuset) og Myntkabinettet slått sammen til en organisasjon; Universitetets kulturhistoriske museer. I 2004 ble så navnet endret til Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

Kapittel 3: Ring-samlingen ó en historisk undersøkelse

When we visit a museum today, we do not only see representations of õhow things used to beõ or õhow things areõ in the form of exhibitions about history and õprimitiveõ cultures. We also see things themselves, artifacts through which past lives and social relations reach into the present. These accumulations were built up across time, through sequences of exchange, the vestiges of which have arrived (often purposefully) in the present. To understand them we must follow the movement of things, trace the unfolding of their lives across time, and examine the histories that brought them into our presence and into museums, the stratigraphy of contemporary collections (Henare 2005: 9)

Innledning

Dette kapittelet vil altså ta for seg Ring-samlingens historie. En historie som ó i likhet med samlerens ó frem til nå har fremstått som relativt uavklart. Med det mener jeg at lite eller ingenting er kjent om hvordan (og ad hvilke omveier) samlingen havnet i museet. Hvor, når og hvordan Fredrik Ring ervervet seg samlingen har også frem til nå vært ukjent. For å forstå samlingen må man også kjenne dens historie. Formålet med dette kapittelet er da å forsøke å fortelle denne historien, dels ved å redegjøre for samlingens ferd fra Stillehavet ó via Sør-Amerika ó til det Kongelige Frederiks Universitet og derfra videre til Etnografisk museum (nå etnografisk seksjon, Kulturhistorisk museum i Oslo). Dernest ved å belyse samlingens historie innenfor museet. Ved, som nevnt, å betrakte de ulike museumsbestyrere som *de facto* beskrev og katalogiserte samlingen (inneforstått også de som ikke gjorde det), er da poenget å vise til disse gjenstandenes endring av verdi og status i forskjellige faser. Derigjennom også museets rolle som ivaretaker og formidler av kunnskap og materiell kultur.

Rent metodisk innebærer dette en todelt struktur, der del I tar for seg de mobile årene 1822 til 1857, og del II de etterfølgende (og relativt stasjonære) år helt opp til våre dager. Kildegrunnlaget er således basert både på primær- og sekundærkildeanalyser, der også Etnografisk museums egne publikasjoner står sentralt. Forhåpentligvis vil jeg også kunne trekke noen tråder fra de to foregående kapitlene, for derigjennom å knytte det hele sammen.

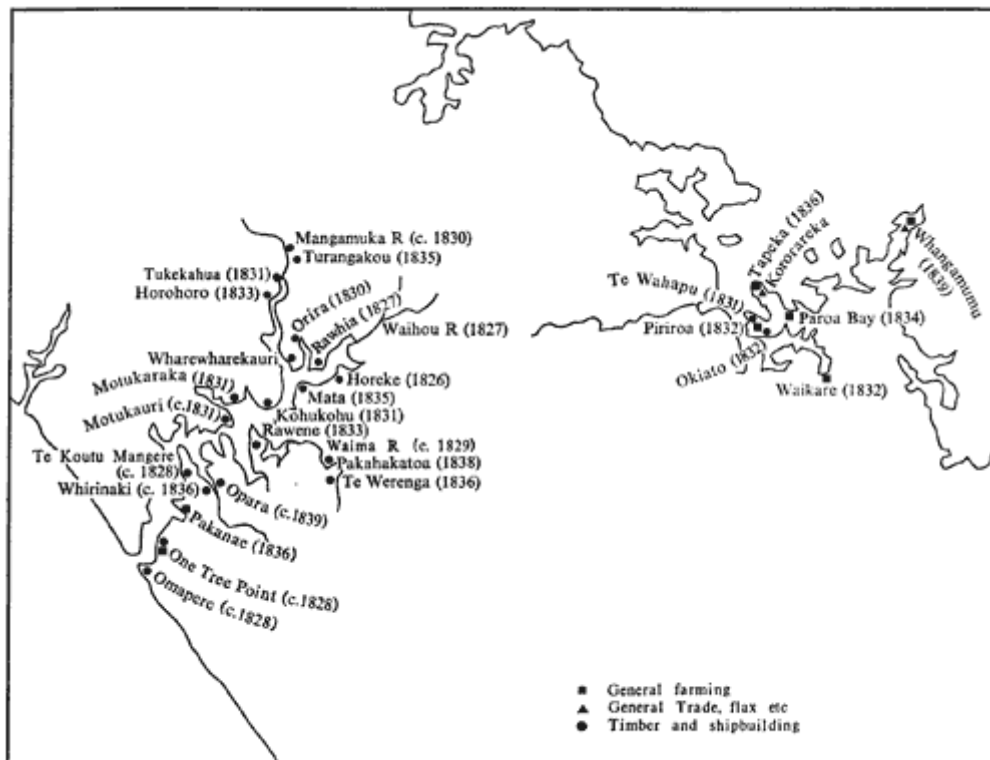
Avslutningsvis vil jeg redegjøre for enkelte historiske, teoretiske og museologiske grunnperspektiver i samlingskulturen. Først ved kort å sammenfatte Etnografisk museums historie, dernest ved å gå mer teoretisk ó analytisk til verks. For hva er egentlig en samling, hvordan blir den til, hva representerer den og hva er grunnkriteriene for dens verditilegnelse? Og fremfor alt, hvordan foregår egentlig den teoretiske refleksjonen ved dagens etnografiske museer? Finnes det i det hele tatt en form for meta-museologisk sfære, der for eksempel spørsmål om samling som en kulturell og historisk øvelse blir debattert?

Del I: En samling blir til

Hokianga 1822

Da den engelske sjøkapteinen James Herd den 19. mai 1822 ankret opp skuta *Providence* ved Hokianga-elven på nordvestkysten av New Zealand, var det første gang et handelsskip gjorde dette. Det var imidlertid ikke første gang europeere besøkte Hokianga. Tre år tidligere ó i juni 1819 ó hadde to misjonærer fra Bay of Islands, Thomas Kendall (1778-1832) og John King, tatt seg inn i landet til fots og via kano til Waiho-dalen (se fig. 9) og derfra ned til Hokianga. Senere det året besøkte også misjonæren Samuel Marsden⁸² (1764-1838) Hokianga, for å undersøke forholdene, som Jack Lee skriver: öboth as a potential field for mission work, and as a harbour for shippingö (ibid). Misjonsaspektet var nå en ting, noe helt annet var kommersielle interesser, ikke minst innenfor tømmervirksomhet. Rapporter om tilgjengeligheten av kvalitetstømmer i området rundt Bay of Islands, hadde allerede 50 år tidligere (i kjølvannet av James Cooks første ekspedisjon til Stillehavet) kommet den Britiske

Fig. 9: Utsnitt av bosettingsmønster over Hokianga (til vest) og Bay of Islands forut for 1840 (McLintock 1966)

Pattern of settlement, Hokianga and Bay of Islands, prior to 1840

⁸² Marsden, Kendall og King tilhørte alle den første gruppen av evangeliske misjonærer som i 1814 ble utsendt av Church Missionary Society til New Zealand. Samme år ble også den første misjonsstasjonen etablert i Bay of Islands (Lee 1987: 33-43).

Admiraliteten for øyet. Skipstømmer av god kvalitet var en høyt ettertraktet handelsvare, og var ikke minst av vital viktighet for marinens slagkraft. Krigsskipene var avhengig av mastetømmer, og et forutsigbart og pålitelig forsyningsdepot var essensielt for opprettholdelsen av makten til sjøs. Derfor var det også at kaptein Skinner på det engelske forsyningskipet *Dromedary*, som lå til ankers ved Bay of Islands, hadde rekruttert Samuel Marsdens tjenester og sendt ham på et rekogniseringstokt til Hokianga. Området rundt Bay of Islands hadde nemlig vist seg å ikke inneha den tilgjengeligheten av tømmer som Cook hadde rapportert om. Oppmuntret av Marsdens opplysninger om svært gunstige forhold ved Hokianga, bestemte kaptein Skinner seg for å seile skuta rundt nordspissen av New Zealand og inn Hokianga-elven. Etter å ha rekognosert kanalen besluttet han imidlertid at det ville være et for risikabelt foretakende å seile et skip av *Dromedarys* størrelse opp elven. Han måtte derfor snu med uforrettet sak⁸³. Nyheten om Hokiangas overflod av tømmer nådde imidlertid snart ut til handelsfolk og sjøkapteiner, som raskt forsto hvilken økonomisk vinning som her (bokstavelig talt) lå rede til å høstes (ibid.).

Denne nyheten må da også ha nådd James Herd, som i mars 1822 lå ankret i Port Jackson, Australia. Ni måneder tidligere hadde han, som kaptein på *Providence*, seilt fra London med 103 kvinnelige straffanger om bord. Målet var straffekolonien i New South Wales, dit han ankom i desember 1821. Etter tre måneder i Port Jackson seilte han så mot New Zealand og Hokianga, hvor han håpet å skaffe til veie en last med kauri-tømmer⁸⁴. Om bord på *Providence* var, i tillegg til kaptein Herd, et mannskap bestående av første og andre styrmann, båtsmann, tømmermann, seilmaker, kokk, stuert, syv fullbefarne matroser og en skipsgutt (McDonnell 1991: 2). Den 8. mai nådde *Providence* Bay of Islands, hvor misjonæren Thomas Kendall ble tatt ombord. Han skulle da virke som tolk under oppholdet, en jobb han åpenbart må ha utført til alles tilfredsstillelse. I løpet av de nesten fire månedene *Providence* lå ankret ved Hokianga, opplevde ikke bare mannskapet en særdeles imøtekommende og vennligsinnet lokalbefolkning (med hvem de også utvekslet gaver), de lastet også ombord alt det tømmeret skuta kunne bære. Den 28. juni 1822 skrev kaptein Herd:

⁸³ *Dromedary* fant til slutt sin last med tømmer ved Whangaroa, nordøst for Nordspissen av New Zealand.

⁸⁴ New Zealand Kauri (lat. *Agathis Australis*) finnes kun på Nordøya av New Zealand, og er et konglebærende tre som kan bli opptil 50 meter høyt. På grunn av stammenens rette vokst, samt fravær av greiner i høyden, var disse ansett som ideelle for bruk til master på seilskuter. Kauri var også det mest brukte materialet for maoriernes treskjæringsarbeider. Det er anslått at kauri-skogene på New Zealand forut for 1820 dekket et areal på minst 12 000 km². På grunn av intensiv hugst og avskogning står i dag kun 4 % av denne skogen tilbake (http://en.wikipedia.org/wiki/Agathis_australis).

öWe have taken on board a quantity of fine sparsí . We have obtained five to six hundred loads of timber, the greater part excellent spars for general purposes, and a great many masts for vessels of 400 tons burthenö (McDonnell 2001: 14). I bytte mot dette kvalitetstømmeret ga Herd maorilederne skytevåpen, nærmere bestemt musketter og krutt. Som vi så i kapittel 1, var slike skytevåpen blant de mest etterspurte blant maoriene⁸⁵ på New Zealand. Som John Nicholas beskriver fra sin reise til New Zealand i 1814/15: öIron and firearms are by them held in greater estimation than gold and silver by us, and the most avaricious miser in Europe cannot grasp with such eagerness at a guinea or a dollar, as the New Zealander does at an axe or a musketö (Nicholas 1817: 165). Slike skytevåpen var imidlertid også en byttehandelsvare hvis dødelige slagkraft skulle komme til å få dramatiske konsekvenser for befolkningen som sådan. Denne handelen med skytevåpen skulle for øvrig også komme til å få alvorlige konsekvenser for misjonæren Thomas Kendall. I juni / august 1822 skrev John Gare Butler, en av lederne for misjonsstasjonen i Bay of Islands:

Waikato, the one of the natives that accompanied Mr. Kendall to England, arrived at Kerikeri this morning from Hokianga, bringing the news that the ship öProvidenceö, Capt Herd, is loading in that harbour with spars, and paying for them with muskets and powder. Rev. Mr. Kendall is aboard to act as interpreter, and will remain until the ship is full!!! Capt Herd I understand, intends to dispose of the spars at Valparaiso, and reload for England from thence (ibid.).

Det var selvfølgelig ikke god takt og tone i misjonsmiljøet å oppmuntre til (eller i det hele tatt å delta i) salg av skytevåpen til lokalbefolkningen, noe Kendall fikk føle på kroppen da han senere det året ble avskjediget fra Church Missionary Society⁸⁶. For Kaptein Herd og mannskapet på *Providence* derimot, var reisen så vidt begynt. Den 5. september 1822 seilte de (som Butler helt korrekt antok) via Bay of Islands videre i retning Valparaiso, Chile (Richards & Chisholm 1992). Med seg hadde de den aller første tømmerlasten fra Hokianga, samt en rekke gjenstander innsamlet av mannskapet under deres lange opphold der. Det er disse gjenstandene (eller i alle fall deler av disse) som i Valparaiso skulle komme til å kjøpes opp av Fredrik Ring, og som i dag utgjør brorparten av Ring-samlingen ved Kulturhistorisk museum, etnografisk seksjon.

⁸⁵ Begrepet maori ö som opprinnelig betød öordinærö eller öhverdagligö ö virker forøvrig å ha antatt sin betydning som en kollektiv samlebetegnelse for etterkommerne av New Zealands tidlige polynesiske settlere, først etter europeernes komme (Henare 2005: 37).

⁸⁶ I tillegg til å delta i våpenhandel med maoriene hadde Kendall også andre öuregelmessigeö sider, som passet dårlig overens med misjonsvirksomheten. Året før hadde han forlatt sin kone til fordel for en datter av en lokal maoriprest, og dermed også nærmest blitt omvendt til öhedendö (Binney 1968: 104-12).

Valparaiso 1823

Hvorvidt *Providence*, på sin ferd til Valparaiso også besøkte andre polynesiske øygrupper (og således eventuelt kan ha byttet til seg andre gjenstander herfra), vites ikke. Men etter all sannsynlighet har de måttet foreta provisjonsforsyninger underveis. Både Cook-øyene og Fransk Polynesia kan i så måte ha vært naturlige stoppesteder (se fig. 10).

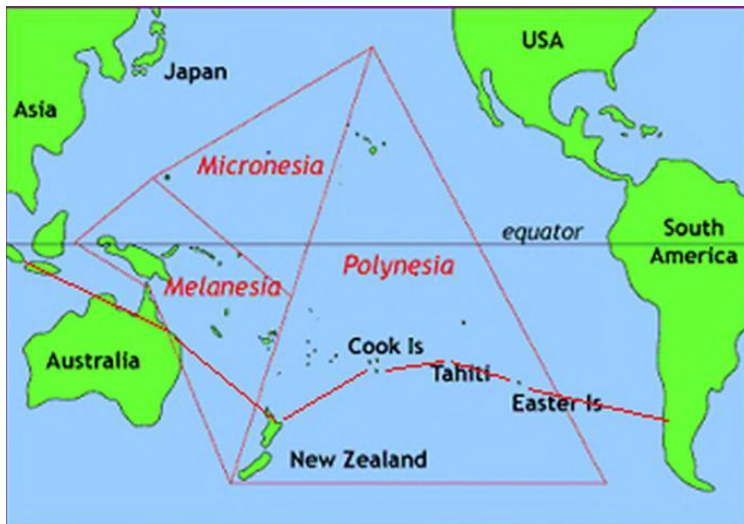

Fig. 10: Kart over Stillehavet

Som vi så i kapittel 2 var Valparaiso på 1820-tallet et fristed og et senter for utenlandske kjøpmenn og handelsfolk, sjøkapteiner, marineskvadroner, misjonærer, eventyrere, samlere, flyktninger og desertører. Det var også ikke minst et samlingspunkt for skip på vei til og fra Stillehavet: «As part of the exotic and far-flung trade network of Valparaiso were West and East Polynesia. For the New Zealand islands, the trade between Valparaiso and New South Wales was the Pacific exchange which had the most implications» (Twohill 2010). Denne handelen hadde også en relativt lang historie. Allerede i 1803 hadde den daværende guvernøren i New South Wales, Philip Gidley King, forsøkt å importere buskap og korn fra Chile. Mellom 1820 og 1839 gikk minst 22 skuter på vei fra Sydney til Valparaiso innom New Zealand. Blant disse var *Providence* blant de tidligste, og også da den første som brakte tømmer fra Hokianga (ibid.). I mars 1823 ó på samme tid som Fredrik Ring hadde etablert sitt eget handelsfirma ó lå altså *Providence* til ankers i Valparaiso, hvor tømmeret ble solgt og lastet av. Som vi også så av foregående kapittel var det her Fredrik Ring kjøpte opp deler av det innsamlede gjenstandsmaterialet, som han deretter brakte med seg på den lange hjemreisen tre år senere. Akkurat hvor mange (og hvilke) gjenstander han kjøpte, gir ikke regnskapsboken svar på. Her er som nevnt kun oppført «Effekter fra New Zealand, kjøpt om bord på Providence, betalt med 100, respektive 50 pesos».

Christiania 1833

Da Fredrik Ring i august 1833 overrakte Universitetet (ved det akademiske Collegium) sin samling av etnografika fra Stillehavsområdet, lå etableringen av Universitetets Etnografiske museum ennå 24 år inn i fremtiden. Frem til 1857 ble derfor samlingen trolig oppbevart som del av samlingen av nordiske Antikviteter, under Rudolf Keyzers (1803-1864) ledelse⁸⁷. Det er i alle fall det som fremgår av overrekkelsesdokumentasjonen fra 1833. I følge en særdeles utydlig kopi av dette dokumentet (se fig. 11) ble da 26 enkeltgjenstander overrakt det akademiske collegium.

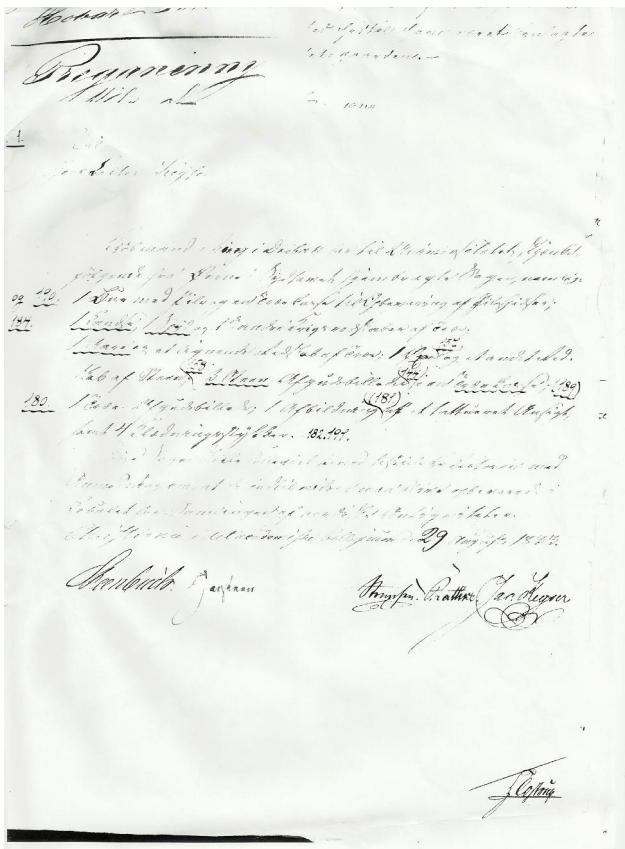

Fig.11: Kopi av originaldokumentet fra 1833

Dessverre virker det som om selve originalbrevet er forsvunnet fra etnografisk seksjons arkiver. Under følger derfor en transkripsjon av en kopi av originaldokumentet:

⁸⁷ I 1811 opprettet Selskapet for Norges Vel en egen komité kalt *Antiquitetskommisjonen*. Den fikk som mandat å ta vare på oldsaker fra hele Norge. I 1823 ble samlingen donert Universitetet. Etter først å ha stått nedpakket i kasser på Katedralskolens loft, ble samlingen - under Rudolf Keyzers ledelse ó fra 1828 oppbevart i et rom i Universitetsgården, som lå på hjørnet mellom Kongens gate og Prinsens gate (Shetelig 1944: 25). Hvorvidt Ringsamlingen (fra 1833-1857) faktisk ble oppbevart her, eller ó som Guttorm Gjessing skriver ó som del av Myntkabinettet (Gjessing & Johannessen 1957: 93), fremstår foreløpig som uavklart.

Regning

til Herr Lektor Keyser

Kjøbmand Ring i Dröbak har til [?] skænket følgende fra Øyene i Sydhavet hjembragte Sager, nemlig:

1 Bue med Piler og en Trærkasse til Opbevaring af Pilspidsene (190).

1 Landse/Spyd (184) og 2 andre Krigsredskaber af Trær

1 Aare og et lignende Redskab af Trær;

1 Øye (157) og et andt Redskap af Steen (158);

3 Steen. Afgudsbilleder (144) i en Trærkasse (189)

1 Trær Afgudsbilled; (180)

1 Afbildning (181) af et tattueret Ansigt;

samt 4 Klædningsstykker. (182. 191).

Disse Sager skulle kollegiet hermed tilskille Herr Lektoren med Anmodning om at de indtil videre maa blive opbevared i Lokalet for Samlinger af nordiske Antiquiteter.

Christiania i det academiske Collegium d. 29. august 1833.

Steenbuch, Numsen, Rathke og J. Keyser⁸⁸

De ulike numrene er trolig innført i ettertid, da i forbindelse med Etnografisk museums åpning i 1857. Denne dokumentasjonen gir oss uansett 17 enheter, henholdsvis 144a, 144b og 144c (3 Steen Afgudsbilleder); 157 (Øye); 158 (annet redskap af Steen); 160 (Aaren); 161 (Krigsredskab af Trær); 169 (pilspisser); 180 (Afgudsbilled i trær); 181 (Afbildning af et tattueret Ansigt); 182 (klædningsstykke); 183 (liknende Redskab af trær); 184 (Landse/Spyd); 188 (Krigsredskab af trær); 189 (Trærkasse); 190 (Trærkasse til Opbevaring af Pilspidser) og 191 (Klædningsstykke). I tillegg er også oppført to kledningsstykker som ikke synes å ha fått noe museumsnummer. Dette gjelder for øvrig også for buen (så fremt den da ikke har gått inn sammen med pilspissene?). Disse gjenstandene kan selvfølgelig også ha gått tapt underveis fra Samlingen av Nordiske Antikviteter til Etnografisk museum. Som vi etter hvert skal se er det imidlertid også flere andre uregelmessigheter forbundet med dokumentasjonen av samlingen.

⁸⁸ Samt to andre underskrifter jeg ikke har klart å tyde. Det akademiske kollegium skulle i alle fall fra 1816 og fremover bestå av de eldste professorer ved hvert av de fire fakulteter: Det teologiske (1 representant), juridiske (1 representant), medisinske (1 representant) og filosofiske (3 representanter) (Gran 1911: 167).

Del II: En samling finner sin plass

Dokumentasjonshistorikk

Da Universitetets Etnografiske museum, under dets første bestyrer P. A. Munch, ble åpnet i begynnelsen av februar 1857, hadde det 197 museumsnumre eller enheter. Derav Ringsamlingens 144, 157-58, 160-61, 169, 171, 176, 180-85, 188-91 og 193. Av disse er UEM (Universitetets Etnografiske Museum) 176 oppført som ervervet i 1854, UEM 160, 184 og 185 i 1856, og UEM 193 i 1857. De resterende gjenstandene er alle katalogisert som ervervet for Universitetet i 1833⁸⁹. Dette er, som vi etter hvert skal se trolig uriktig, i alle fall hva angår enkelte av gjenstandene.

Som nevnt er gjenstandsnummer 184 (lanse/spyd) oppført på katalogkort som ervervet i 1856. Dette må da sies å være feil, all den tid dette nummeret er innført på 1833-notaen. Derneft kommer nummer 176 (en bumerang), katalogført som skjenket museet av Ring i 1854, og 185 (en lanse) som gitt i 1856. Gjenstandsnummer 193 (to gresskar kalabasser) er katalogført som skjenket til museet i 1857, og da ikke av Ring, men av Axel Boeck. Hvorfor denne er gått inn som del av Ringsamlingen er derfor uklart. En annen uklarhet er 171 og 171a (til sammen 8 piler med treodder). Disse er begge katalogisert som skjenket av konsul Ring, men uten at det er anført noe årstall. Ingen av disse enhetene er foreløpig lokalisert etter flyttingen til det nye magasinbygget på Økern i Oslo. Dette gjelder også for gjenstandsnummer 191 (kledningsstykket). Hva gjelder kledningsstykkene er disse i 1833 også anført som fire i antall. I henhold til katalogen utgjør de imidlertid kun to (182 og 191). Dette betyr da enten at to gjenstander er blitt borte, eller også at de opprinnelig er feiloppført. En gjenstand fra 1833-overdragelsen (buen) har som nevnt aldri fått noe museumsnummer (eller har også falt ut av enheten med pilspissene?). Av dokumenterte tapte gjenstander for øvrig finnes to, nemlig 144c (avgudsbilde i stein) og 189b (et trelokk tilhørende 189). På kulturhistorisk museums nylig digitaliserte oversikt over gjenstandsmateriale mangler også foreløpig foto av nummer 171, 184, 185, 188⁹⁰ og 191 (www.unimus.no/etnografi/khm).

⁸⁹ Daas katalog, Kulturhistorisk museum.

⁹⁰ Hva angår UEM 184, 185 og 188 har disse gjenstandene nylig blitt funnet og avfotografert, og vil også foreligge i revisjonen (se kapittel 4).

Representasjonshistorikk

Ring-samlingen ó som da totalt består av 32 enkeltgjenstander (med tapte og foreløpig ulokaliserte), fordelt på 19 enheter eller museumsnumre ó har altså funnet veien til museet i to omganger. Den første delen (fra 1833) består som nevnt av 26 objekter, der 24 er oppført å komme fra New Zealand og to fra Hervey-øyene (nåværende Cook-øyene). Den andre delen (fra 1850-tallet) består av fire gjenstander (en fra Australia; to fra New Zealand; og en fra Cook-øyene). Hvorfor gjenstandene ble gitt i to omganger vites ikke. Manglende dokumentasjon ó både fra giver og mottakersiden ó henfører meg i så måte kun til spekulasjoner. Samlingen som helhet kan imidlertid trolig sees som relativt typologisk i struktur, noe som igjen gir grunn til å anta at gjenstandene kan ha blitt samlet inn, nettopp for å vise til ulike typer av objekter innenfor samme regionale kulturområde. Samlingen kan dermed også sies å være relativt typisk i representasjon. Som Susan Pearce skriver om eksotiske etnografiske samlinger generelt (og Stillehavssamlinger spesielt):

The Pacific equivalents to African, Inuit, Chinese and Japanese collections are intricately carved paddles from the Cook and Astral Islands, mushroom clubs from Fiji, lengths of tapa (bark) cloth from across a wide island range, greenstone pieces from New Zealand, ceremonial dress made with feathers and pearl shell from, especially, Hawaii and Tahiti, and carved clubs, bowls and equipment for consuming betel-nut from New Guinea (Pearce 1995: 273).

Med unntak av utstyr fra Ny-Guinea inngår alle de overnevnte gjenstandene i Ring-samlingen. Tilsvarende generelle beskrivelser gir for øvrig også Pearce samlinger fra andre verdenshjørner. Ved å betrakte de etnografiske samlingene på denne måten, sier hun, er det da to ting som synes klart:

Firstly, many of the individual items are exceedingly significant in original cultural terms; they represent important moments in the history of their community, usually the moments when Europeans arrived, and they are among the most powerful artistic and creative statements which the community has made (ibid. 274).

Ut fra hva jeg så langt har redegjort om Ring-samlingens opphav, kan det herske liten tvil om at vi her har å gjøre med svært tidlig europeisk-polynesisk byttehandlevirksomhet. James Herd og mannskapet på *Providence* var utvilsomt blant de første europeerne som etablerte en reell kontakt med lokalbefolkningen på Hokianga. I så måte representerer også gjenstandene trolig et viktig moment i det lokale maorisamfunnets historie. Hvorvidt gjenstandene som

sådan også kan sies å være fri for europeisk innflytelse⁹¹, er da et spørsmål vi må stille oss. Det finnes utvilsomt store likheter mellom deler av Ring-samlingen og blant annet gjenstandsmateriale innsamlet av George og Reinhold Forster, under James Cooks andre reise i Stillehavet i 1772-75. Om samlingen med dette eventuelt også kan sies å representere de siste spor av en steinalderkultur som raskt mistet sin opprinnelige ðautentisitetö etter møtet med europeerne, er imidlertid et helt annet spørsmål. Det er også et spørsmål med visse eurosentrisk implikasjoner eller undertoner. Som vi så i kapittel 1, medførte utvilsomt innføringen av europeiske metallvarer og teknologi en effektivisering av så vel jordbruk som håndverksarbeider for øyboerne i Stillehavsregionen. Spesielt jern utgjorde da også en ettertraktet byttevare under den første kontaktperioden. Dette innebar imidlertid ikke at lokale tradisjoner og kunnskap ble borte over natten. Snarere synes det motsatte å ha vært tilfelle. Som antropologen Amiria Henare skriver om New Zealand maoriens tilpasning til europeiske varer: ðThe adoption of new clothing styles, weaponry and methods of manufacture was gradual and synthetic, involving innovative appropriations that produced new cultural forms no less indigenous to New Zealand than the 'pure' Maori artefacts gathered by Cook and his menö (Henare 2005: 46). Spørsmålet om autentisk versus ikke-autentisk polynesisk gjenstandsmateriale er altså et som ikke nødvendigvis bærer med seg den store meningsbærende konteksten. At gjenstander fra tidlig kontaktperiode (og dermed også deler av Ring-samlingen) representerer og symboliserer verdifulle skatter for New Zealand maoriene er imidlertid åpenbart. I henhold til Henare blir disse gjenstandene fortsatt ansett som *taonga* ó høyaktede arvestykker hvis *mana* eller forfedrekraft ikke synes å ha avtatt med årene: ðTo have physical contact with such things is to come close to the people who made and used them. It is not unusual in certain settings, including museums, for Maori to greet *taonga* as long-lost relatives, to sing or weep over them and acknowledge them as living peopleö (ibid.). Som nevnt i kapittel 1 ble da også nylig en tilsvarende seremoni avholdt ved Kulturhistorisk museum i Oslo, i forbindelse med tilbakeføringen av to maori-hodeskaller til New Zealand. Spørsmålet om ikke-europeiske folk og kulturers (herunder også urbefolkningers) syn, forståelse av og råderett over sin egen fortid bringer altså med seg en ny drøfting av museenes, og da i særdeleshet de etnografiske museenes rolle i forhold til det materialet de besitter.

⁹¹ Det er i denne forbindelse blitt hevdet at viktigheten av det polynesiske gjenstandsmaterialet som ble innsamlet under James Cooks tre jordomseilinger (1768-1779), ofte hviler på det faktum at hans ekspedisjoner var de første som etablerte reell kontakt med lokalbefolkningen. Følgelig er også det innsamlede materialet relativt fri for europeisk innflytelse (Kaepler 1978: vii).

Hjemlig betydning og verdimål

Hva angår den mer hjemlige betydningen av samlingen, har den også åpenbart i sin tid vært betydelig. Se bare hva Etnografisk museums tredje bestyrer (i perioden 1878-1915), historikeren Yngvar Nielsen, skriver om Ring-samlingen i 1907:

En anden Nordmand, der i de foregaaende aar havde gjort store Reiser omkring i Verden og derfra medtaget ethnografiske Gjenstande, var Konsul Ring fra Drøbak. Han skjænkede til den nygrundede Samling væsentlig sager fra Ny Seeland og andre af Sydhavets Øer, samt fra Australien og Sydamerika, alt hjembragt af Ring selv. Navnlig var derimellem af videnskabelig Værdi de Numere, der stammede fra Ny Seeland og fra Hervey Øerne. Idet de ble erhvervede ved Midten af det 19de Aarhundrede⁹², har Musæet ad denne Vei opnaaet at komme i Besiddelse af forskjellige Gjenstande, som det ellers neppe kunde havt Utsigt til at erhverve uden rent undtagelsesvis, og det staar saaledes i en ikke ringe Taknemmelighedsgjæld til Konsul Ring. Deslige ting er nu antagelig forlængst alle tilhobe opmagasinerede i de forskjellige Musæer, saa de ikke mer kan erhverves, og netop i en begyndende Samling maatte de tage sig særlig godt ud (Nielsen 1907: 16).

Vi ser her at gjenstandenes betydningsinnhold måles i forhold til deres vitenskapelige verdi. En verdi som da ikke bare defineres ut fra det faktum at de er sjeldne (og altså vanskelig tilgjengelig), prestisjeobjekter, men også (at de dermed) fremstår som sjeldne representasjoner for en svunnen kultur⁹³. En kultur som (sett gjennom 1800-talles evolusjonære brilleglass) da nødvendigvis hadde måttet vike til fordel for den store vestlige, lineære kulturutvikling. Dette vitenskapelige grunnsyn gjorde seg også gjeldende både i oppstillingen og katalogiseringen av gjenstandene. For selv om Ring-samlingen trolig kan sies å være blant det aller første gjenstandsgrunnlaget for Etnografisk museum, er den ikke tilsvarende katalogisert. Som de første numrene i hovedkatalogen er i stedet anført: ö 2 egyptiske Bronse figurer (1ô 2) innsendt 1853, 13 Leirkrukker fra Peru (3), et Par indianske Sko (4) innsendt 1854, samt en chinesisk Solskjerm (5) og en Opiumspise (6) innsendt 1853ö (Nielsen 1907: 15). Dette kan være tilfeldig, men kan også eventuelt sees i sammenheng med datidens bestrebelser på å ordne samlinger vitenskapelig. Sentralt her sto den danske arkeologen Christian J. Thomsen (1788-1865), hvis oppdeling av forhistoriens kulturer i et treperiodesystem (steinalder, bronsealder og jernalder) revolusjonerte så vel arkeologisk forskning som samlingsforvaltning.

⁹² Her bommer Nielsen på årstallet, men retter det opp igjen bakerst i boka: öKonsul Rings Gaver var allerede skjænkede til Universitetet 1833ö (Nielsen 1907: 138). Yngvar Nielsen er for øvrig den eneste av Etnografisk museums seks bestyrere som har omtalt Fredrik Ring og Ring-samlingen.

⁹³ Hva Yngvar Nielsen særlig søkte å få tak i, var da heller ikke tilfeldige enkeltgjenstander, men større samlekolleksjoner som kunne gi et representativt bilde av området de kom fra.

Thomsen hadde allerede i 1849 grunnlagt Det Kongelige Etnografiske Museum i København. Da dette museet, som et av de første av sitt slag, åpnet i Prinsens Palais, inneholdt det tre hovedavdelinger:

1. De nasjoner som ikke forarbeidet metaller og som sådan måtte betraktes som stående på et lavere utviklingstrinn.
2. De nasjoner som forarbeidet metaller, men som ikke hadde et eget utviklet skriftspråk.
3. De nasjoner som hadde alle de forannevnte betingelser for kultur (Mordhorst 2009: 273).

Om dette museet skrev for øvrig P. A. Munch i 1857:

For at anføre et virkelig Bevis paa, hvor stor Fullstændighed en etnografisk samling, selv her i Norden kan opnaa, henviser man til den velbekjendte etnografiske Samling i Kjøbenhavn, der for Øieblikket maa antages at være, om ikke den rigeste, saa dog den bedst ordnede og instruktiveste i Verdenö (Nielsen 1907: 14).

Christian Thomsen kom da også til å spille en helt sentral rolle i etableringen av Universitetets Etnografisk museum. I Universitetets årsberetning for 1855 står skrevet:

Naar det fornødne lokale er bragt i Orden, vil forhaabentlig Samlingen i løbet av kommende Sommer blive opstillet, ligsom det af Stortinget bevilgede Annuum vil blive anvendt efter Korrespondanse med utenlandske Lærde, fornemmelig Konferanseraad Thomsen i Kjøbenhavn, hvis raad og veiledning i denne sag vil være af den største Vigtighed, fornemmelig ved den første Opstilling og Ordning af Gjenstandene (ibid.: 12).

I årsberetningen for 1857, altså det året Etnografisk museum for første gang åpnet dørene for publikum, begrunnes da også gjenstandenes oppstilling og organisering med følgende mål: öi at give Beskueren tilstrekkelig Data til at danne sig en klar Forestilling om hver enkelt Nations høiere eller lavere Kulturliv og de forskjellige Nationaludviklingers innbyrdes Forholdö (ibid.: 14). For Ring-samlingens del ö som jo i henhold til Thomsens tredelingssystem naturlig nok befant seg på steinaldernivå ö er det derfor kanskje ikke så rart at de i 1857, av 197 nummer, ble katalogisert sist⁹⁴?

Etter kulturrelativismens inntog har selvfølgelig hele ideen om at menneskeheten gjennomgår de samme utviklingsfaser falt sammen som et korthus. Men, som Camilla Mordhorst påpeker, har de etnografiske gjenstandene ikke endret vesentlig funksjon av den grunn: öDen inndeling basert på geografi og funksjon ligger stadig (i moderert form) til grunn for registreringer ved Etnografisk Samling i dagö (Mordhorst 2009: 275). Så også ved etnografisk seksjon, Kulturhistorisk museum i Oslo.

⁹⁴ Hvordan Ring-samlingen ble utstilt, finnes det så vidt meg bekjent ingen dokumentasjon på.

Organisering og kontekst

Ring-samlingen er altså ó i likhet med de andre etnografiske gjenstandene ved Kulturhistorisk museums samlingsmagasin på Økern i Oslo ó organisert etter geografi og funksjonsprinsippet. Det vil si at lignende gjenstander (som våpen, instrumenter, prydgjenstander osv.) er plassert sammen, uavhengig av historisk epoke og giver. Ring-samlingen er med andre ord spredt utover ulike magasinrom. Dette har selvfølgelig medført visse vanskeligheter hva angår lokalisering av gjenstandene. Det har da heller ikke hjulpet at de forskjellige objektene fra samlingen har ligget i ulike depoter, eller kjellere, før flyttingen til Økern. Av denne grunn har også de tidligere nevnte gjenstandene 171 og 191, ennå ikke blitt gjort rede for.

Viktigere enn dette (og åpenbart desto mer problematisk) er imidlertid mangelen på kontekst eller sammenheng i forhold til hovedkatalogens gjenstandsbeskrivelse. Med andre ord, gjenstandenes referanser til sine tidligere liv. Som vi skal se er ikke bare disse fraværende, iblant anføres også direkte feil (hva angår geografisk opprinnelse og bruksområde). Om gjenstandenes betydningsfunksjon, er altså lite eller ingenting oppført i hovedkatalogen. Dette korrigeres til en viss grad av katalogkortene, men også her vitner totalbildet om en svært forenklet oppfatning av stedlig kultur og verdensanskuelse. Det vi sitter igjen med er da målbare beskrivelser av gjenstandenes utforming, og altså ingenting om deres opprinnelige betydning.

Det var Etnografisk museums andre bestyrer, Ludvig Kr. Daa (1809-1877) som stod for hva vi kan kalle den første revisjonen av Ring-samlingen. Utover på 1860-tallet gjennomførte han en systematisk ordning av samlingene og arkivene etter geografiske prinsipper, i 12 grupper. Det er denne organiseringen Etnografisk museums hovedkatalog baserer seg på. Om lag 40 år senere (trolig i 1908) foretok Yngvar Nielsen (1843-1916) ó museets tredje bestyrer ó en ny gjennomgang av Ring-samlingen. Innskrevet med sirlig håndskrift på katalogkortene gir Nielsen ó i alle fall enkelte steder ó en noe mer utdypende beskrivelse av gjenstandsmaterialet enn sin forgjenger. Det virker imidlertid igjen som om det primære fokus har vært gjenstandenes utforming som målbare størrelser. Om Daas og Nielsens respektive metodiske grunnlag for revisjon av Ring-samlingen vil jeg altså konkludere med at utover geografi (og til en viss grad funksjonsprinsippet), er det lite som peker hen mot gjenstandenes opprinnelige betydning og tidligere liv. Før jeg i neste kapittel forsøker å etablere en slags referanse til nettopp dette, kan det imidlertid være nyttig å gi et kort sammendrag av Etnografisk museums historie og det skiftende samlingskulturelle fokus som har preget museets bestyrere fra dens grunnleggelse og frem til i dag.

Universitetets Etnografiske museum ó Et historisk bakteppe

Historikernes epoke: 1857-1915

Perioden fra 1857 til 1915 kan trolig karakteriseres som historikernes epoke *par excellence*. Først og fremst, selvfølgelig, av den enkle grunn at alle tre museumsbestyrere i denne perioden var faghistorikere. Dette var neppe tilfeldig. I samsvar med de nasjonalistiske strømninger som fylte denne epoken, var det jo nettopp historikernes oppgave å finne frem til en så ögyllenö fortid som mulig, for på den måten å befeste en identitet og kontinuitet som fremsto som både naturlig og naturgitt⁹⁵. Som Anne Eriksen påpeker, var det da denne nasjonalfølelsen museene skulle hjelpe til å utvikle (Eriksen 2009: 78). I likhet med en rekke akademiske disipliner etablert på samme tid (blant annet arkeologi, biologi og etnologi) konkretiserte midlertid de offentlige museene (deriblant Universitetets Etnografiske museum) også et nytt universelt postdarwinistisk prinsipp, nemlig at alle folk og kulturer utviklet seg over tid gjennom en serie av sammenhengende nivåer (Dicks 2003: 146). Dette vitenskapelige paradigme eller grunnsyn ó også kjent som *evolusjonisme* ó hviler da på ideen om at alt er oppstått fra det enkle og primitive, for dermed å følge en fast utvikling mot det komplekse og siviliserte. På denne måten ble altså det moderne museet en utstillingsplass for moderne ideer omkring identiteter og kulturers hierarkiske prinsipp og logiske evolusjonære progresjon: öVerdenserfaringen kunne analyseres i form av orden, identitet, ulikheter og måleenheter, og alle besøkende var forventet den samme læringsmodellen. Det idealistiske modernistiske museet var positivistisk, objektivt, rasjonelt, distansert og på siden av den virkelige verdenö (Hooper- Greenhill 2000: 30, min oversettelse).

Dette evolusjonistiske grunnsyn ga seg ikke minst utslag ved Etnografisk museum. De samlingskulturelle grunnperspektiver som først og fremst kjennetegner denne perioden, var da også fundamentert på vitenskapeliggjöring (i form av et örepresentativtö bilde basert på større kolleksjoner), samt til en viss grad gjenstandenes estetiske valör. Derigjennom også en eksemplifisering av den stedlige kulturen. Om gjenstandenes bruksområde, produksjon eller betydningsfunksjon, visste man imidlertid ofte lite eller ingenting. Som Yngvar Nielsen, Etnografisk museums tredje bestyrer skriver om en av museets Kongo-samlinger:

⁹⁵ Det nasjonale identitetsprosjektet var kanskje brolagt med gode intensjoner, men i det storpolitiske spillet som nasjons- og identitetsproblematikken brakte med seg, var det å være historiker (enten man befant seg i Norge, Tyskland, Frankrike, Storbritannia, USA eller Japan) ensbetydende med å være patriot, og patriotisme resulterte i sin essens til nasjonalisme (i mange tilfeller også til sjåvinisme). Bakemfor de nasjonale motsetningene var imidlertid historikerne samstemte i sin overbevisning om den Vestlige sivilisasjonens overlegenhet (implisitt de ikke-vestlige folks underlegenhet) (Iggers 2000: 86-7)

Men der var dog erhvervet en hensigtsmæssig Grundstamme for en fremtidig Congoafdeling. Den nu tilkomne Forøgelse var saa godt som det eneste nævneværdige, Musæet besad fra Congolandene, utenfor den lille, men i sig selv gode Samling, som var erhvervet i 1885. Nu var der dog tilveiebragt et omfattende Grundlag med virkelig gode og paalidelige Prøver paa den Kultur, som havde udviklet sig i Egnene om Congo, og efter at der i de følgende Aar har været Anledning til at ernverve yderligere Samlinger fra disse Dele af Afrika, har Museet faaet en ganske fyldig Repræsentation (Nielsen 1907: 86).

Etnografens epoke: 1917-1946

Mens perioden 1857 til 1915 kort kan oppsummeres som moderniseringens, industrialiseringens, imperialismens, demokratiseringens, nasjonalismens og vitenskapeliggjøringens epoke, var mellomkrigstiden en periode preget av økonomisk turbulens og politiske kriser. Dette gav seg selvfølgelig også utslag på den museale fronten. Etnografisk museums fjerde bestyrer (i perioden 1917-1946) ó etnografen Ole Solberg ó synes imidlertid langt på vei å ha videreført sine forgjengeres fokus på de etnografiske samlingenes tilvekst og materielle kultur. Med få økonomiske midler til disposisjon bygget han ut Øst-Asia samlingen, og var spesielt opptatt av å bygge opp museumsbiblioteket (som han også testamenterte hele sin egen private boksamling til (Gjessing og Johannessen 1957: 78). Som Gjessing og Johannessen påpeker, var det nok allikevel primært studiet av samisk kultur som under Solberg kom til å stå som det avgjorte kraftsentrum i det vitenskapelige livet ved museet. Serien *Nordnorske Samlinger*, som til dels omfatter kildekrift, dels etnografiske behandlinger av samenes historie, ble startet i 1932 og pågikk like til Solbergs død i 1946 (ibid.). For den nye generasjonen museumsfolk som inntok Universitetets Etnografiske Museum i etterkrigsårene, var imidlertid både historie og materiell kultur avleggs. Strukturfunksjonalismens høyalder var ankommet jorden, og med den alle materielle tings grunnleggende utilitaristiske status.

Sosialantropologenes epoke: 1947-1999

I kjølvannet av avkoloniseringsprosessene (etter 1945), ble vestens kulturdominans og politiske og økonomiske hegemoni utfordret. Dette manifesterte seg også på den museale fronten. Som antropologen Mary Bouquet skriver, gjennomgikk norsk antropologi i etterkrigstiden en nyorientering bort fra den materielle tyske tradisjonen (som for øvrig Ole Solberg hadde stått godt plassert i), i retning av angloamerikansk antropologi (Bouquet 1996: 21). Den engelske sosialantropologen Alfred Radcliffe-Brown (1881-1955) står her frem som en synlig inspirasjonskilde. Han utviklet blant annet teorien om strukturfunksjonalisme, som da kort sammenfattet er læren om hvordan de ulike aspektene ved et samfunn bidrar til å

skape stabilitet og integrasjon i samfunnet som helhet (Hylland Eriksen 1998: 16). Fokus er da ikke lenger den materielle kulturen, men den sosiale strukturen. I henhold til Susan Pearce er således artefakter eller gjenstandsmateriale, i et funksjonalistisk perspektiv kun passive refleksjoner av behov, ikke aktive bestanddeler av / ved sosial praksis: *Objects are seen as the outcome of thoughts, feelings and decisions which have been taken elsewhere, and of which they are deemed to be a simple mirror image* (Pearce 1992: 146). Materiell kultur kan altså, ifølge funksjonalistisk teori, forklares ut ifra utilitaristiske (eller nyttefremmende) ideer.

For Etnografisk museums del kom denne nye ideologiske orienteringen ikke minst til uttrykk ved flyttingen av Institutt for antropologi til Blindern i 1967. Daværende museumsbestyrer, Gutorm Gjessing (bestyrer i perioden 1947 til 1973), var utdannet arkeolog og i likhet med Ole Solberg interessert både i samisk kultur og arktisk etnografi. Han var imidlertid også en radikaler hvis engasjement i samisk etno-politikk, blant annet medførte overføringen av den samiske samlingen til Folkemuseet. Som Bouquet skriver:

Denne flyttingen, som var fullført i 1958, ble på denne tiden sett som et radikalt skritt i samsvar med Gjessings engasjement i samisk etno-politikk: samene hørte hjemme ved Folkemuseet sammen med resten av den norske befolkningen, ikke blant de eksotiske samlingene ved Etnografisk museum (Bouquet 1996: 45).

Det var en av Gjessings studenter ó Fredrik Barth ó som i 1974 overtok bestyrerposten ved Etnografisk museum. Han hadde allerede fra 1952 (i en alder av 25 år) virket som universitetsstipendiat i sosialantropologi, var sterkt influert av den britiske strukturfunksjonalismen, og passet således godt inn i det allerede etablerte moderniseringsprogrammet som hadde pågått ved museet siden slutten av 1960-årene. Barths tiltredelse som museumsbestyrer falt også sammen med den nye tilskuddordningen for halvoffentlige museer, en tilskuddsordning som representerer en av de viktigste vendepunktene i norsk museumshistorie. Museene ble profesjonalisert og de fikk flere og ikke minst fagutdannede ansatte. De to viktigste var selvfølgelig konservatorene og museumspedagogene, i tillegg til blant annet fotografer, museumshåndverkere og arkivarer (Eriksen 2009: 104-5). Også selve museumstenkningen endret seg i denne perioden. Dette gjenspeilte seg også på Etnografisk museum, der de permanente utstillingene søkte å gi et bilde av kulturelt mangfold, økologisk tilpasning, så vel som spørsmål om forhold mellom kjønnene. Forskingen ble således rettet mot samtidige antropologiske hovedspørsmål, ikke museumssamlingene som sådan (Bouquet 1996: 39). Med dette siste store paradigmeskiftet lå da kanskje også alt til rette for den konsolideringsprosessen som skulle komme til å gjennomføres 14 år senere.

Arkeologenes epoke: 1999-2012

Etter sammenslåingen i 1999, da Oldsaksamlingen (med Vikingskipshuset), Myntkabinetet og Etnografisk museum ble slått sammen til én organisasjon; Universitetets kulturhistoriske museer⁹⁶, har det i stor grad vært arkeologene som har stått for styre og stell ved museet. I løpet av denne tiden har de prioriterte satsningsområdene vært henholdsvis vikingtid, steinalder og kulturvariasjon. I henhold til Kulturhistorisk museums strategidokument (*Strategi 2020*) inngår dokumentasjon av de historiske samlingene som en vesentlig del av denne. REVITA-prosjektet⁹⁷, som ble startet i januar 2003 har da som formål å sikre bevaring, dokumentasjon og tilgjengeliggjøring av samlingene. Et viktig premiss for planleggingen av prosjektet var målsetningen om å flytte museet til Bjørvika, og behovet for å sette i gang en omfattende "rydding i eget hus" før en slik flytting kunne gjennomføres. I 2007 begynte så flyttingen av det etnografiske gjenstandsmateriale til det nye magasinbygget på Økern i Oslo⁹⁸. I skrivende stund er ca. 30 000 gjenstander (av trolig om lag 37 000 som skal til Økern) digitalisert og magasinert. Hvorvidt man kommer i mål med de resterende 7 000 gjenstandene innen REVITA-prosjektet går ut den 31. desember i år gjenstår å se, så også hvorvidt et nytt samlokalisert museum i Bjørvika blir en politisk realitet. I mellomtiden oppbevares tingene i sitt kjølige, mørke magasin, ute av stand til å mene noe som helst. Noen vil kanskje bli benyttet i utstillinger eller i forskningsøyemed, andre vil aldri se dagens lys. Hvordan innsamlingspraksisen, for ikke å snakke om representasjonspraksisen vil fortone seg i årene som kommer er trolig av avgjørende betydning for etnografisk seksjons videre fremtid. La oss kikke litt nærmere på noen aspekter rundt dette representasjonsforholdet.

Fra ökolonialö til ökooperativö museologi? ö noen refleksjoner

Dagens etnografiske museer, sier antropologen Nélia Dias, er et sted for fremvisning av antropologiske undersøkelser, snarere enn et sted der antropologisk kunnskap blir produsert (Dias 2001: 92). Selve historien bak samlingene kan altså ofte synes å glimre med sitt fravær. Som Mary Bouquet også påpeker: "Collectors and the social relations between the museum and the rest of the world are conspicuously absent from the permanent exhibitions in the museum. And the absence in the exhibition reflects the more fundamental lack of scholarship

⁸⁴ I 2004 ble som nevnt navnet endret til Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

⁹⁷ REVITA- begrepet ble lansert i Museumsutredningen (NOU 1996: 7), og er en forkortelse av den langsiktige intensjonen bak prosjektet ö å revitalisere samlingene ved norske museer.

⁹⁸ Forut for flyttingen hadde da mye av dette materialet (inkludert Ring-samlingen) ligget i ulike depoter eller lagringsrom rundt omkring i Oslo.

on the historical collectionsö (Bouquet 1996: 10). Denne mangelen på kunnskap om de historiske samlingene kan synes påfallende. Som vi så av foregående avsnitt henger dette imidlertid nøye sammen med det museale klima som har vært rådende siden Gutorm Gjessings dager. Fokuset vekk fra materiell kultur henimot sosial struktur medførte nødvendigvis en relativt slepphendt behandling (perspektivmessig) av de historiske samlingene som sådan. Som vi også så av foregående avsnitt skal da REVITA-prosjektet ó gjennom bevaring, tilgjengeliggjøring og dokumentasjon ó forsøke å rette opp noe av denne öbalansenö. Dette går som nevnt også klart frem av Kulturhistorisk museums strategiplan. Spørsmålet en kan stille er imidlertid hvordan? En ting er bevaring og tilgjengeliggjøring, noe annet å dokumentere samlinger der det kanskje ikke vites annet enn navnet på giveren og året samlingen kom til museet. Som vi etter hvert skal se (i alle fall hva angår Ring-samlingen) henviser da også ofte Kulturhistorisk museums database til teksten fra hovedkatalog og katalogtekst ó tekster som ble skrevet under historikernes epoke, og som dermed også ofte fullstendig mangler relevans hva angår gjenstandenes opprinnelige betydningsinnhold.

I følge Kulturhistorisk museums egne nettsider, omfatter etnografisk seksjons samlinger gjenstander fra alle verdens regioner:

Tilveksten til samlingene skjer dels gjennom eget feltarbeid og dels ved gaver og innkjøp. Seksjonens forskningsaktiviteter har særlig fokus mot feltene materielle kulturytringer, symbolkonstruksjon, migrasjon og mobilitet og sedvanerettslig diskurs. I tilknytning til antropologisk feltarbeid er det de siste år samlet inn etnografika fra Japan, Cuba, Malaysia, Kirgisia, Mali, Tonga, Sudan, Zanzibar og British Columbia, Canada ö (www.khm.uio.no).

Under egne samtaler med vitenskapelige ansatte ved seksjonen⁹⁹ går det i tillegg frem at innkjøp av gjenstandsmateriale gjerne knyttes opp til ulike utstillingsprosjekter (i noen grad også for å komplimentere samlinger). Den rådende samlingskulturen er i så henseende ötråder fra fortid til nåtidö. Hva angår en tydelig reorientering i forhold til det postkoloniale representasjonsklima (det James Clifford karakteriserer som et skifte fra ökolonialö til ökooperativö museologi¹⁰⁰), synes dette heller ikke å være spesielt utarbeidet ved etnografisk seksjon. Spørsmålet man kan stille er derfor hvorvidt en ökt kunnskap om de historiske samlingene virkelig er en prioritert oppgave ved museet. Hvis så ikke er tilfelle, kan det være fristende å slå følge med den amerikanske antropologen James Boon i hans elegi over museer

⁹⁹ I forbindelse med praksis i museologi, februar til april 2011.

¹⁰⁰ En slik representasjon innebærer da blant annet et kritisk blick på ens egen rolle som aktör, så vel som en tydelig profil i forhold til samarbeid med minoritetsbefolkning og representanter for innsamlet gjenstandsmateriale generelt (Clifford 1991: 224).

generelt: Museums make me sad because of what they reveal about representation of a sadness savoring resignation to the museumlikeness (perhaps even museuminess) of what the museum would on first thought appear to be a museum of (Boon 1991: 256). Før melankolien fullstendig overtar for den kritiske analysen, bør jeg kanskje stille spørsmålet annerledes. For hvordan genereres egentlig museenes autoritet? Hva gjør en gjenstand verdig for bevaring, og hva er egentlig en samling?

Hva er en samling?

Skal vi tro Kulturdepartementets store museumsutredning fra 1996, Museum, Mangfold, minne, møtestad (NOU 1996:7), finnes det i hovedsak tre generelle kjennetegn ved det å skape en gjenstandssamling:

1. Alle gjenstandssamlinger er resultat av en seleksjon fra en mengde som er flere ganger større.
2. Seleksjonen er basert på forestillinger som tillegger gjenstandene en form for verdi som går utover gjenstandene selv.
3. Å etablere gjenstandssamlinger representerer et forsøk på å ordne den materielle omverden (NOU 1996:7: 75).

Hva angår punkt 1 kan vi kanskje spørre oss om hvor mange gjenstander som faktisk kreves for at de skal utgjøre en samling. I henhold til Kryzysztof Pomian er imidlertid slike kvantitative betraktninger uinteressante:

This is because the number of objects going to make up a collection depends on several different factors, including the place they are amassed, the type of the particular society, and the importance it attaches to the use of the objects to establish communications between the visible and the invisible (Pomian 1990: 25).

I følge Pomian er det da gjenstandenes funksjon som utgjør den vesentlige faktor i bedømmelsen av hvorvidt de utgjør en samling eller ikke (og altså ikke antallet). Et syn som også deles av Susan Pearce:

What is true of all objects as such is equally true of those groups of objects which we call collections. They, too, like all objects hold meaning only in so far as they relate to other meaningful objects, for significance rests in the web of relationships which is physically inherent in each thing (Pearce 1995: 20).

Samlinger er altså del av vårt dynamiske forhold med den materielle verden: Collections then, come about because individuals select objects and specimens out from all the available material of the world, and put them together in a way which renders the meaning of the group

more than the sum of its individual parts (Pearce 1992: 66). Samlinger er da også uløselig knyttet opp i mot samleren selv. Det var samlerens utvelgelse som i sin tid skapte samlingen, basert på hans eller hennes personlige smak og/eller verdiparameter. Nå er det jo gjerne slik at tingenes verdiparameter endres over tid¹⁰¹. Hva slags kriterier ligger da til grunn for museets vilje til å bevare samlingen? Er det alderen alene, eller også andre kvaliteter av vitenskapelig og estetisk verdi? Svaret på dette vil nødvendigvis være avhengig av når samlingen ble antatt (og dermed hva det museale fokus på det rådende tidspunktet var). For Ring-samlingens del ó som i sin tid utgjorde en av spydspissene ved det nyetablerte Etnografiske museum ó var det primært det vitenskapelige verdiperspektivet som lå til grunn for bevaring. Med musealiseringen av samlingen mistet den imidlertid sin brukssammenheng (altså de kriterier som lå til grunn for bevaring i utgangspunktet), og museumssammenhengen kom i stedet. Den fikk altså en annen status, betydning og verdi. Gjenstandenes referanser til sine tidligere liv ble erstattet med målbare beskrivelser av gjenstandenes utforming, og deres opprinnelige betydningsinnhold forsvant bak glemselens slør. Det er i samspillet mellom museene, offentligheten og publikum at gjenstanden får sin verdi, skriver Astrid Strømsnes: Vi får som regel ikke lov å berøre gjenstandene, vi skal bare se på dem (Strømsnes 2003: 56). Jeg vil imidlertid gjøre mer enn å bare se på gjenstandene. Jeg vil også forsøke å fortelle historien bak.

¹⁰¹ Det som for en generasjon fremstår som mest betydningsfullt i fortiden, kan for en annen være av mindre interesse. I henhold til historikeren John Tosh er dette også grunnen til at historisk kunnskap ikke kan være objektiv. Historikere er som alle andre, preget og påvirket av alle de antagelser og verdier som deres eget samfunn representerer. Og fordi sosiale verdier forandrer seg, er også historiske oversettelser i konstant revisjon (Tosh 2002: 178). Som vi så i kapittel 1 kan det samme også utvilsomt sies om museumsobjekter.

Oppsummering

Så langt i oppgaven har jeg forsøkt å vise hvordan verdien av Stillehavsetnografika ble etablert i den europeiske samlingskulturen. Jeg har sporet opp og fulgt Fredrik Ring som reisende og samler gjennom ulike etapper av det 19. århundre, og også fulgt Ring-samlingen på dens ferd fra Stillehavet, via Sør-Amerika til Kulturhistorisk museum i Oslo. Vi har sett at Ring-samlingen, på lik linje med svært mye av det tidlig innsamlede etnografiske gjenstandsmaterialet fra Stillehavet, også fant sin plass ved et universitetsmuseum, der den også ble bevart, primært med tanke på dens vitenskapelige verdi. Samlingens verdimål har for øvrig, opp gjennom årene vært av svært omskiftende karakter. Fra andre halvdel av 1900-tallet, da museets fokus endret seg fra materiell kultur henimot sosial struktur, har også gjenstandene (i selskap med mange av de andre historiske samlingene ved museet) levd en relativt kummerlig tilværelse, nedpakket i ulike kjellere og depoter. Så også den teoretiske refleksjonen vedrørende gjenstandenes representasjon. Denne mangelen, både på kunnskap om, offentlig tilgang til, og historiske undersøkelser av mye av det etnografiske samlingsmaterialet, har medført at museet på mange måter er blitt fremmedgjort i forhold til sine historiske samlinger. REVITA-prosjektet, som ble igangsatt i 2003 for ó som navnet tilsier ó å revitalisere museets samlinger (og dermed bøte på dette misforholdet), pågår fremdeles. Det er imidlertid en formidabel jobb å skulle dokumentere nær innpå 60 000 gjenstander fordelt på ulike historiske samlinger. Spesielt da det om enkelte av disse ó Ring-samlingen inkludert ó kun vites navnet på giveren og året samlingen kom til museet. Som en konsekvens av dette henviser ikke bare katalogteksten ofte til feil sted, den angir også iblant feil bruksområde. Musealiseringen av samlingen medførte også en rekontekstualisering (i henhold til vestlige verdier), der gjenstandenes referanser til sine tidligere liv i Stillehavet ble erstattet med målbare beskrivelser av utforming og antatt bruksområde. Således mistet de også sin opprinnelige identitet og betydningsinnhold. Mine undersøkelser har imidlertid resultert i at jeg har kunnet dokumentere og redegjøre ó ikke bare for Ring-samlingens opphav ó men også for mange av gjenstandenes individuelle historier som sådan: historier som altså synes å ha gått tapt, og som derfor heller ikke gjenspeiles i Kulturhistorisk museums database. På denne bakgrunn vil jeg derfor, i det siste og avsluttende kapittelet, også foreta en foreløpig revisjon eller gjennomgang av Ring-samlingen, for dermed å forsøke bringe det hele tilbake til utgangspunktet.

Kapittel 4: Ring-samlingen ó en foreløpig revisjon

öMan kan först sige at man kjender en Flod, naar man forfølger den fra dens Udformingö
Fredrik Ring, Napoli ó Italia, 1861

Museumskunnskap og kulturforståelse

I henhold til kulturviterne Anders Johansen, Kari Losnedahl og Hans-Jacob Ågotnes, beror museumsvirksomhet på kunnskap av flere slag:

1. Kunnskap om materialet museene forvalter, det vil si gjenstandene og de historiske sammenhenger de en gang var del av.
2. Kunnskap om gjenstandsbevaring og kommunikasjon, det vil si konserverings- og dokumentasjonslære, mueseumpedagogikk og utstillingsarkitektur.
3. Kunnskap om den museale kunnskapen selv, det vil si dens verdigrunnlag, institusjonelle vilkår, historiske og ideologiske betydning og samfunnsrolle (Johansen, Losnedahl & Ågotnes 2002).

Det museologiske fagaspektet, det vil blant annet si den teoretiske refleksjonen over hva en gjenstand egentlig er og hva som skjer med den når den havner på museum, synes som nevnt, i liten grad å fremstå som spesielt utarbeidet ved dagens etnografiske museer. Dette henger selvfølgelig sammen med det faktum at kunnskap om spesifikt museale forhold i liten grad har blitt utviklet som fag. Kanskje vil dette nå endre seg i kjølvannet av etableringen av museologi som en egen studieretning (blant annet ved Universitetet i Oslo). Som de ovennevnte kulturviterne også påpeker, er det imidlertid ó både i kjølvannet av den senere tids makt- og kulturkritikk, så vel som etterkoloniale representasjonsklima ó i høyeste grad nødvendig med en ny refleksjon over hva det er grunn til å samle på og hva vi skal samle oss om å dokumentere (ibid.). Museenes behandling av det etnografiske materialet bør i så måte utgjøre et godt utgangspunkt: öÅ undersøke de etnografiske samlingenes historie er å klargjøre hvordan kunnskapene om det fjerne og fremmede har forandret seg gjennom tidene. Hva det dreier seg om er vårt forhold til verden og vårt forhold til de eksotiske andreö (ibid.). Vi har sett at Ring-samlingen fremstår som en sær god representant for dette. Før jeg går løs på min egen gjennomgang av samlingen, kan det imidlertid være nyttig med et lite historisk tilbakeblikk, både på de samlingskulturelle betingelsene som lå til grunn da samlingen sist ble revidert, så vel som på gjenstandenes opprinnelsessted og symbolikk som sådan.

I løpet av de drøyt hundre år som er gått siden Yngvar Nielsen sist reviderte Ring-samlingen, har altså Universitetets Etnografiske museum undergått betydelige endringer. Museet ble i utgangspunktet etablert som et slags oppbevaringssted for alle de fremmede merkverdigheter og kuriositeter som sjøfolk, handelsreisende, misjonærer og kolonister brakte med seg hjem. Denne fremmedheten ble til en viss grad redusert gjennom å vise til en slags vitenskapelig rasjonalitet ó ofte på et evolusjonistisk grunnlag ó der menneskehetens ulike stadier ble synliggjort (i kraft av ideen om stendig å være på vei mot noe öhøyereö, bedre, en slags avslutning om en vil). Innsamling og klassifisering hvilte på ideen om at en burde ha gjenstandsmateriale fra alle verdenshjørner (det vil med noen få unntak si ikke-europeiske verdenshjørner), for således å vise til en slags stedlig kultur. Gjennom et slikt kollektiviserende tankemønster opprettholdt man da en essensialistisk kulturforståelse (altså en forståelse av folk og kulturer basert på tradisjonelle forestillinger og verdier), og således også myten om öden andreö.

I dagens digitaliserte og nettbaserte samfunn, ligger mesteparten av Kulturhistorisk museums etnografiske samlinger ute på nett. Ifølge museets etnografiske nettssamlingsside er 58 657 gjenstander (av 60 000) registrert i samlingen:

Gjenstander i den etnografiske samlingen fotograferes og registreres i KHM's database. Mange av de eldre gjenstandene er kommet til museet med mangelfulle opplysninger. Nye gjenstander vil være tilgjengelig for søk før de er nøyaktig beskrevet og en mengde gjenstander mangler foto. Mens revisjonen pågår vil det fortsatt være varierende hvor mye informasjon som er tilgjengelig om hver gjenstand í (<http://www.unimus.no/etnografi/khm/>).

Som introduksjonsteksten påpeker er det altså varierende hvor mye informasjon som er tilgjengelig om hver gjenstand. Ser vi på informasjonen om Ring-samlingen, baserer denne seg ene og alene på hovedkatalog og katalogtekst. Disse skriver seg som nevnt fra henholdsvis 1860-årene og første tiår av 1900-tallet. En tid der et evolusjonistisk grunnsyn lå til grunn for katalogisering og gjenstandsbeskrivelse, og der samlingenes oppstilling således baserte seg på öhver enkelt nasjons høyere eller lavere kulturlivö. Om gjenstandenes opprinnelige betydningsinnhold er altså lite eller ingenting kjent. Min oppgave blir derfor å forsøke å finne tilbake til dette innholdet. For å kunne revidere samlingen må en imidlertid også kjenne til de sosiokulturelle forholdene som lå til grunn for gjenstandenes tilblivelse. Jeg vil derfor først gi en kort historisk redegjørelse for New Zealand maorienes opphav, dernest for enkelte stilarter som forbindes med ulike klaner- og regioners gjenstandsmateriale. Til sist vil jeg si noen ord om gjenstandenes rituelle og religiöse betydningsinnhold.

New Zealand ó Et historisk bakteppe

In the beginning Papa and Rangi, the earth and the sky, mother and father of the gods, lay close together with their children huddled between them in the darkness. To hide her nakedness, Rangi covered Papa with plants and trees; shellfish were placed in the sea, reptiles, animals and birds in the vegetation. All things led a miserable existence in this cramped world, so the gods plotted to drive their father away. After many stratagems had failed, Tane, the god of trees and birds, succeeded in breaking his parents' embrace and pushing the sky away from the earth. The rain, the dew, and the rising mist are the tears of these first parents, who lament their separation even to the present day (Sinclair 1980: 11).

Slik begynner da New Zealand maorienes mytologi eller gudelære¹⁰². Dette motsetnings- og tiltrekningsforholdet mellom elementene (himmel ó hav/land) er trekk vi finner igjen i all verdens skapelsesmyter, og er således for arketyper å regne¹⁰³. New Zealand maorienes opphav har aldri med sikkerhet blitt etablert, men både arkeologiske, lingvistiske og geografiske indikasjoner peker mot Cook-øyene og Sisetets- og Austral-øyene (i Fransk Polynesia) som sannsynlige kandidater (Bellwood 1987: 133). Det var altså trolig settlere fra en av disse øygruppene som reiste ut og koloniserte New Zealand for om lag 1000 år siden. Deres forfedre, som flere tusen år tidligere hadde forlatt det asiatiske fastlandet, er først arkeologisk identifiserbare i Bismarck-øygruppen, nord for Ny Guinea, om lag 1300 f. kr. For arkeologene er disse først og fremst kjent som *Lapita-folket*, da deres mest karakteristiske og lettest identifiserbare kulturgjenstander var leirvarer produsert og dekorert i en stil navngitt etter Lapita ó et funnsted i Ny Caledonia (Kirch 1989: 17). Den østlige spredningen av Lapita komplekset fra Bismarck-øygruppen og inn i det vestlige Polynesia virker enn videre å være knyttet til spredningen av austronesiske språk¹⁰⁴. Polynesierne er således av et enhetlig opphav ó språklig, fysisk og sosialt. De kjennetegn vi kan observere har alle utviklet seg gjennom de siste tre tusen år fra et enkelt basissamfunn, hvis karakteristikker delvis kan rekonstrueres, og de har også høyst sannsynlig utviklet seg uten noen innflytelse utenfra.

¹⁰² En myte er altså en beretning som omhandler guddommelige eller overnaturlige skikkelser. I et religionsvitenskapelig perspektiv kan også myten fremstå som en fortellingskategori som har sannhetsverdi i den betydningen at den uttrykker en totaloppfatning og forklaring av universet, samfunnet og menneskelivet (Steinsland 1991: 19).

¹⁰³ I den romerske mytologien fremsto for eksempel *Ceres* som personifiseringen av jorda (det passive element) i skapelsesprosessen. Hennes make, himmelguden *Jupiter*, representerte da det aktive element i skapelsen. *Ceres* ble for øvrig også dyrket av de gamle germanerne, da under navnet *Hertha* (hertha ó earth), så vel som i Skandinavia, hvor hun fremsto som *Frigg*, Odins kone (Scott 1930: 126; 216).

¹⁰⁴ Denne språkfamilien teller et sted mellom 7-800 språk, og er å finne i Indonesia, Filippinene, Mikronesia, Polynesia og Madagaskar, samt deler av Melanesia, Syd-Vietnam og Malaysia (Bellwood 1987: 27).

Ulike håndverksstilarter blant maori-klaner på New Zealand

New Zealand maorienenes materielle og sosiokulturelle historie deles gjerne inn i en arkaisk og klassisk fase. I henhold til den New Zealandske antropologen, historikeren og maorilederen Sidney Moko Mead, kan disse igjen inndeles i tre undergrupper:

1. *Nga Kakano* ó Frøene, ca. 900-1200
2. *Te Tipunga* ó Veksten, 1200-1500
3. *Te Puawaitanga* ó Blomstringen, 1500-1800 (Mead 1984: 73).

De to første utgjør da arkaisk tid, den neste ó blomstringen ó klassisk tid. Den siste fasen kalles for *Te Huringa* ó Vendingen, og strekker seg da fra 1800 til vår tid (ibid.). Den klassiske fasen kjennetegnes (innenfor den materielle kulturhistorien) blant annet ved fremkomsten av de distinkte kurvlineære former vi finner igjen, både i ulike treskjærerarbeider og tatoveringsmønstre. Disse kan igjen relateres til ulike stammer eller klaner hvis lokale og regionale stilarter er etnologisk identifiserbare. Basert på ulike kriterier som blant annet kroppens eller gjenstandens form (buktet eller rettvinklet i omriss) eller også figurens todimensjonale eller tredimensjonale forestilling, er det i følge etnologen Davis Simmons, to hovedformer for utskjæringsteknikker som vokser frem:

These are the serpentine body styles based on an S curve, usually a narrow tube, found in Hokianga, Hauraki, East Cape, and Taranaki. The other major division can be described as based on square-on body figures of rectangular shape, found in the bay of islands, Thames, East Coast, Rotorua, Waikato, Wanganui, Horowhena, and the South Island (Simmons 1984: 79).

Som Simmons videre påpeker støttes dette skillet mellom den buktede (S-formen) og den kvadratiske formen ó den nordvestlige og østlige delen av New Zealand ó også av dialektiske ulikheter innen maorienenes språk. Den buktede stilarten er også den eldste:

Stone-tooled items are, with very few exceptions, the only examples we have of the serpentine styles: they are rarely made with metal tools. The serpentine style is associated with Ngati Awa in the Hokianga area and some other parts of Northland. It is the style of the Hokianga Ngapuhi, the Ngat Wai on the east coast of Northland, Te Roroa of Waimanaki in Hokianga and their relatives to the south, Ngati Whatua of Kaipara (ibid: 80).

Som vi ser fremstår altså Hokianga-området på Nord-øya som særs godt representert i relasjon til bruken av S-formen i treskjærerarbeider. Som nevnt er det også herfra mange av Ring-samlingens gjenstander stammer fra. Dette forholdet vil da, som vi nå snart skal se, også inngå som del av revisjonsmetodikken. La meg imidlertid avslutningsvis si noen få ord om gjenstandsmaterialets religiøse og rituelle betydningsinnhold og/eller symbolisme.

Tapu og mana

Skal vi forstå New Zealand maorienenes tradisjonelle verdensanskuelse (og dermed også gjenstandsmaterialets symbolisme), er det spesielt to begreper vi ikke kommer utenom. Jeg tenker da på *mana* og *tapu*. Som nevnt i kapittel 1 (se side 15) kan disse begrepene være vanskelig å definere ut ifra et vestlig konseptuelt syn. De har også mange betydninger, referanser og tolkningsrammer. Begge begrepene relaterer seg imidlertid til det guddommelige, og er da primært opptatt av den innflytelsen gudene utøver over mennesker, steder og ting i den fysiske verden. *Tapu* defineres ofte med referanse til restriksjoner eller forbud, da i betydningen at angjeldende person, sted eller gjenstand er besatt av eller under innflytelse av gudene, og således må behandles med den største forsiktighet. Mens begge begreper refererer til tilstander brakt frem av / under gudenes innflytelse, er imidlertid *mana* begrenset til forhold karakterisert av fremstående handlingseffektivitet eller opphøyd rang. (Kopperud 2006: 75). Personlige ornamenter, som for eksempel øreringer og halssmykker var *tapu*, så også gjenstander assosiert med ulike dødsritualer. Den tidligere nevnte *hei tiki* (se fig. 3) var ikke bare *tapu*, men ble også i enkelte tilfeller assosiert med hele slektens kollektive eller samlede *mana*. Hva angår våpen var disse både *tapu* og *mana*, ble ansett som verdifulle arvestykker og kunne, i likhet med ornamenter også inneha personlige navn: "These names indicate their lethal nature; they also consume the *mana* of those whom they slay, and are treated with considerable reverence and caution" (Te Awakotuku 1996: 28). Utskåret arbeid (av for eksempel smykkebokser, gudestokker, padleårer og lignende) ble også ansett som en *tapu* aktivitet, og måtte således utføres under strenge rituelle restriksjoner. Det viktigste og hyppigste element i utskjæringskomposisjonen var utvilsomt den menneskelige figuren, være seg mannlig, kvinnelig eller et sted midt i mellom. Disse figurene ó på maori kjent som *tiki* ó representerer da primært forfedrene. Unntaket er de såkalte gudestokkene ó *tiki wananga* ó som ble brukt av presteskapet som et kommunikasjonsmiddel med gudene (Neich 1996: 84).

Dette lille avsnittet (som langt ifra er noen fyllestgjørende redegjørelse) er da ment som en liten plattform til forståelsen av noen av Ring-samlingens gjenstander. Gjenstander som altså representerer og symboliserer svært mye mer enn hva den vestlige museumsbestyrer i sin tid katalogiserte de under. Som den nå avdøde presten og fremstående maoritalsmannen, Kingi M. Ihaka har formulert det:

My greatness comes not from me alone. It derives from a multitude, from my ancestors;
The authority, the awe, the devine and the artistry, I inherited these gifts, from my ancestorsí
Archdeacon Kingi M. Ihaka
Chairman, Council for Maori and South Pacific Arts (Mead 1984: 13).

Kildebruk, metode og struktur

De kildeanalysene som ligger til grunn for revisjonen baserer seg på et utvalg av historisk, antropologisk, arkeologisk og etnologisk sekundær- og primærlitteratur. Her finnes det en relativt rikholdig bibliografi å forholde seg til, både hva angår beskrivelser av polynesiske gjenstandsmateriale, så vel som enkelte metodiske problemer knyttet opp mot bruken av disse. Som den nå avdøde museologen og etnologen Peter Gathercole har påpekt: «The museum-based study of Maori ethnology is still, in large measure, an intuitive one. Specimens tend to be given a context by means of subjective criteria and are often assessed in terms of the amount and quality of the decoration they possess» (Gathercole 1979: 218). Som vi så av foregående avsnitt er det allikevel mulig å etablere enkelte felles regionale referanserammer i forhold til opphav og opprinnelse, basert blant annet på ulike dekorasjonsformer og uttrykk. Min egen historiske undersøkelse har da også påvist hvor mange av Ring-samlingens gjenstander stammer fra, nemlig Hokianga. En komparasjon av gjenstandsmaterialet med beskrivelser av dekormotiv og stilarter fra Hokianga-området vil da nødvendigvis stå sentralt. Så også en sammenligning med tilsvarende gjenstander fra tidlig innsamlingsperiode. Som nevnt i kapittel 1 befinner noen av de best dokumenterte av disse seg på Pitt-Rivers Museum i Oxford. Egne feltobservasjoner fra Pitt-Rivers Museum utgjør da også noe av analysegrunnlaget for revisjonen.

Som kapittelets tittel indikerer er dette imidlertid kun en foreløpig revisjon av Ring-samlingen. Grunnen til det er at to av gjenstandsenhetene (171 og 191) ennå ikke er lokalisert. Samlingen består også av enkelte gjenstander som trolig ikke stammer fra *Providence*. Hvor og hvordan Fredrik Ring eventuelt ervervet seg disse er da også ukjent (selv om det nok vil være nærliggende å anta at han også kom over disse gjenstandene i Sør-Amerika). Dette gjelder da gjenstandsnummer UEM 171 og 183 (muligens også 160, 161, 169, 184, 185 og 188). Gjenstandene UEM 184 og 185 har for øvrig nylig blitt lokalisert og avfotografert. Av den grunn har jeg ikke hatt anledning til å fysisk undersøke disse selv. Her har jeg da måttet hvile på bildene alene (det gjelder også for UEM 182). Ellers er gjennomgangen av Ring-samlingen strukturert i oppadstigende rekkefølge (hva angår museumsnummer) på følgende måte: Først Daas beskrivelser fra hovedkatalogen fra 1860-årene. Dernest Nielsens katalogkort fra første tiår av 1900-tallet. Til slutt mine egne notater og kildehenvisninger, etterfulgt av bilder av gjenstandene selv. Hva angår tids- eller epokeangivelser, velger jeg å følge Meads inndeling i arkaisk, klassisk og post- klassisk tid (se side 78) for gjenstandene fra New Zealand.

Ring-samlingen

UEM 144 a og 144 b:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): Tre **Tiki**er eller **Amuletter** af den kostbare Stensort, Jade, fra Ny-Zeland. <anm><fie>tegnet 144 c.</fie> Daa, O., 141-142-143. No. 144 skjænket af Konsul Ring i Drøbak.</anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Tiki fra Ny-Seeland. Et symbol eller billede hvor man tror at den afdødes ånder til sine tider kan tage bolig, og som da bæres til beskyttelse. Laget av nefritt, og fremstiller den i ny-seelands ornamentikken så alminnelige figur, med det forvridde ansikt og den store munn. Aktkat. År 1833.*

Halsamulett x 2 (*Hei Tiki*). (Den tredje ó 144c ó synes å ha gått tapt). Klassisk Maori (*Te Puawiatanga*, 1500-1800). Hokianga, New Zealand. Henholdsvis 10 og 8 cm. Grønn jade (nefritt). Denne jadetypen har sin opprinnelse på vestkysten av Sør-øya. Dette til tross virker det som om senter for fremkomsten av *hei tiki* kan ha vært den nordlige delen av Nord-øya. *Hei* betyr hengende, og *tiki* en menneskelig eller menneskelig avbildning. Ordet *tiki* (som kan anvendes på enhver avbildning i menneskelig form) er avledet fra navnet på den personifiserte første Maori mannen (en slags Maorienes öAdamö) som, ifølge mytologien skal ha vært barnebarn av Rangi og Papa (den Himmelske fader og Jordlige Moder). Den menneskelige avbildningen ó være seg i stein, elfenben eller tre ó representerer vanligvis en forfar, men *hei tiki* kan også fremstå som representasjoner for fruktbarhetsguddommen. Som forfedremementoer ble *hei tiki* overlevert fra generasjon til generasjon. De hadde ofte personlige navn og ervervet også mye prestisje (*mana*) fra det faktum at de hadde tilhørt nobiliteten (eller overklassen). *Hei tiki* blir ansett for å være blant Maorienes mest verdifulle arvestykker.

UEM 144a

UEM 144b

(Foto: Mårten Teigen)

(Barrow 1978: 23; Simmons 1984: 101; Thomas 1995: 78; Te Awekotuku 1996: 45)

UEM 157:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): **Økseblad** af en sortgrøn Stenart. Fra Ny Zeland.
<anm>Daa,O., 144.</anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Stenkølle fra New Zealand. Er af en mørk finkornig bergart (basalt?) Fint slebet, aflang, flad, med rund but egg, et hul i den ene ende, der det skal være en snor til at skyde av hånden. Giver: Konsul Ring. Aktkat. år 1833.*

Håndklubbe av basalt (*Patu onewa*). Klassisk Maori (*Te Puawiatanga*, 1500-1800). Hokianga, New Zealand. Ca. 41 cm. Ca. 2-3 kg. Maorienes favoritt våpen. Brukt i nærkamp. Slike håndklubber ó laget av basalt, tre, hvalbein eller nefritt ó var alle statussymboler. Fremstår som viktige arvestykker. *Patu onewa* er også blant de gjenstander som hyppig refereres til som byttevarer mellom lokalbefolkning og de tidligste europeiske sjøfarerne. Et tilsynelatende identisk eksemplar fra New Zealand (ervert under James Cooks andre ekspedisjon til Stillehavet i 1772-75) er blant annet å finne på Pitt Rivers Museum i Oxford (<http://projects.prm.ox.ac.uk/forster/fmpro?-db=Image&-format=slidem.html&Index=188&-find>)

UEM 157

(Foto: Mårten Teigen)

(DøEntrecastaux 1808; Te Awekotuku 1996: 38; Kaeppler 2008: 132; *The Forster Collection*: Pitt Rivers Museum. Oxford)

UEM 158:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): **Økseblad** af en lysegrøn Stenart, (Jade), meget værdifuld. Fra Ny Zeland. <anm>Daa,O., 145. Skjænkede af Konsul Ring i Drøbak.</anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Økseblad av nefritt fra Ny-Zeeland. Det er fint slepet med en skarp egg (8 cm), 30 cm langt og 2,5 cm tyk, med et rundt hul i øverste ende. Aktkat. år 1833.*

Økseblad av nefritt (*Toki puanamu*). Arkaisk maori (*Te Tipunga* 1200-1500). Hokianga, New Zealand. 30 cm. Arbeidsredskap. Har vært festet til et treskaft, holdt sammen av flettet fiber. Økseblader og andre objekter av nefritt (*pounamu*) var som nevnt svært høyt verdsatt blant maoriene på New Zealand. Ikke bare fordi materialet i seg selv var vanskelig å få tak i (denne jadetypen var kun å finne på Sør-øya, noe som gjorde den spesielt ettertraktet i Nord), men også på grunn av deres rituelle og historiske betydning. Slike gjenstander var gjerne nedarvet gjennom generasjoner. I enkelte tilfeller ble både økser og *hei tiki* også gitt som gaver til andre grupper eller klaner, for senere å bli returnert. Dette eksemplaret er trolig svært gammelt.

UEM 158

(Foto: Mårten Teigen)

(Barrow 1978: 66; Simmons 1984: 182; Thomas 1995: 78; Davidson 1996: 16)

UEM 160:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): Smukt udskaaret **Redskab** af Træ, fra Sydhavsøerne; formodentlig en **Aare**. <anm>Daa,O., 121. Smlgn. 881. 160 skjænket af Konsul Ring. Frembyder stor Lighed med den hos Rotzel, Völkerkunde, I, s. 194 afbildede Aare fra Hervey Øerne.</anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Paddelformigt redskap fra Hervey-øyene, Polynesia. Skåret i et lineært mønster. Kan føres tilbake til det at skulle fremstille det i Hervey-ornamentikken så vel kjendte sittende menneskefigur. Bruken kjennes ikke sikkert. Man ved kun at det ikke har vært en åre til å ro eller styre med ó men man har antaget at det muligens kan være et værdighetstegn, eller brukt i danse. Ornamentene er udskåret med en hai-tand. (NB! I hovedkatalog oppgivet at være fra Ny-Zeeland. Må i så fall være bragt dithen, da den sikkert ikke er forarbeidet her). Erhvervet omkring år 1856?*

Ervervelsesåret er her feil, da denne åren er blant gjenstandene som beskrives i 1833 notatet. Den er heller ikke skåret ut med en haitann, men med verktøy av jern. Padleåre fra Australøyene i Fransk Polynesia (Ra'ávavae?). 106 cm, av tre. Sirlig dekorert. Trolig produsert på 1820-tallet. Tidlig souvenir? Slike detaljrike og sirlig utskårne padleårer var blant de mest etterspurte samleobjekter fra Stillehavsregionen under første halvdel av 1800-tallet. Etter polynesiernes konvertering til Kristendommen ble det en brå slutt på produksjonen av religiøse (les: hedenske) objekter. Mange treskjærere valgte derfor å fokusere på ikke-religiøse artefakter, både med tanke på lokal byttemhandel, så vel som europeiske (og andre) sjøfolks etterspørsel etter kuriosa. Hvorvidt padleåren var del av gjenstandsmaterialet fra *Providence*, vites ikke. Den kan i så fall ha blitt byttet til seg av mannskapet underveis fra New Zealand til Valparaiso (se fig. 10).

UEM 160

(Foto: Mårten Teigen)

(Force 1971: 139,141; Hooper 2006: 216)

UEM 161:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): Smukt udskåret **Kølle** fra Ny Zeland.
<anm><fie>tegnet.</fie> Daa,O., 119. Skjænket af Konsul Ring.</anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Smukt utskåret kølle fra Ny-Zeeland.*

Her henviser både hovedkatalog og katalogkort til feil sted, all den tid dette er en Fijiansk *Sali* (*Thali*) krigskølle. 100 cm. Tidlig 1800-tallet? Muligens av Koa tre. Den fijianske krigerens favorittvåpen. Navnet *Sali* skal visstnok være avledet av en spesiell blomst på en bananliknende plante (*Musa*) som vokser i den fijianske jungelen. Hvor Fredrik Ring fikk tak i denne køllen er foreløpig uavklart. Den kan, i likhet med UEM 160, ha blitt byttet til seg av mannskapet underveis. Den kan også ha kommet Ring i hende via andre transaksjoner.

UEM 161

(Foto: Mårten Teigen)

(Force 1971: 174; Clunie 1977: 54; Ewins 1982: 42)

UEM 169 a ó i:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): <ost>Tre</ost> <fie>9</fie> **Pile** med Flintestensodder, fra Ny Zeland. <anm><ost>?III, 35</ost> V, 14. Daa,O., 122-130, hvor der opføres ni Pile af denne Sort. 169 skjænket af Konsul Ring.</anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Ni pile fra Ny-Seeland. a, d, g, h, i har stenspidser, hvad der er faldt av de øvrige. Befjædringen er tredelt (de fleste ødelagte) og lengden varierer fra 75-90 cm. Aktkat. år 1833.*

I overdragelsesdokumentet fra 1833 står disse pilene oppført sammen med en bue. Buen er tilsynelatende forsvunnet. Ni piler av bambus. Fjær. Flintsteinspiss. Ca. 80 cm.

New Zealand faller her bort som mulig opphavssted, av den enkle grunn at New Zealand maoriene aldri brukte pil og bue. Det gjorde de imidlertid både på Fiji og Tonga. Pilspissene her var imidlertid av tre og ikke flintstein. På Tahiti kan flintsteinspisser ha vært i bruk, men her var pilene uten fjær. Det kan derfor være nærliggende å anta at disse bambuspilenes opprinnelsessted enten er Melanesia eller også Sør-Amerika, nærmere bestemt Peru. Produksjonsdato ukjent.

UEM 169 a

(Foto: Mårten Teigen)

(Ellis 1831: 218; Tregear 1892: 56-59; Ewins 1982: 50; Ferdon 1987: 179)

UEM 171:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): Fire Pile med Træodder, formodentlig fra Sydamerika. (?) (Daa, 33-36.) og 171 a. 4 piler av lignende type, men mindre. Daa, 29-32. Syd-Amerika(?) Melanesia? <anm>V, 36. Daa,S.A., 29-36, hvor der opføres syv Pile af denne Sort. 171 skjænket af Konsul Ring.</anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *4 piler med treodd. Syd Amerika (kanskje fra Melanesia)*

UEM 171a:

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *4 piler med treodder, av lignende type som 171 (melanesia)*

Disse enhetene er foreløpig ikke lokalisert etter flyttingen til Økern.

UEM 176:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): Australisk **Boomerang**. <anm>Daa,O., 120. Skjænket af Konsul Ring. (1854 ?) </anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Australsk boomerang. Skjænket av konsul Ring, år 1854.*

Bumerang fra Australia (aborigin). I tre med øbølgemønstre som muligens kan representere klanmessig tilhørighet, eller også åndereiser. Ca. 73 cm. Bumerangen ble brukt både under jakt, så vel som i krigføring. Her opereres det gjerne med to ulike typer: den returnerende (for fugle jakt) og den ikke-returnerende (for større bytter, samt som krigsvåpen). Størrelse og form tatt i betraktning, tilhører trolig dette eksemplaret sistnevnte kategori. Produksjonsdato ukjent. Denne bumerangen kan ha vært del av gjenstandsmaterialet fra *Providence*, all den tid skuta lå flere måneder i havn ved Port Jackson før avreise til New Zealand.

UEM 176

(Foto: Mårten Teigen)

(King 2001: 10; Jones 2004: 23)

UEM 180:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): **Afgudsbillede** af Træ, med Øine af Perlemor, <ost>og med tatoveret Ansigt.</ost> Fra Ny Zeland. <anm>Daa,O., 137.</anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Afgudsbillede (?) av træ, med øyne av Whaljotis-skal, fra Ny-Zeeland. Aktkat. år 1833.*

Gudestokk av tre (*Tiki-wananga* eller *Whakapakoko atua*) med øyne av skjell. Klassisk Maori (*Te Puawiatanga*, 1500-1800). Hokianga, New Zealand. 32 cm.

Har trolig hatt dekorativt flettet tauverk så vel som røde fjær langs skaftet (under hodeområdet). Identifiseres ofte som representasjoner av ulike guddommer. Brukt av presteskapet under påkallelsen av disse. Da ofte i forbindelse med rituelle innhøstnings seremonier. Fremstår som svært sjeldne, da svært mange *Tiki-wananga* ble destruert eller ødelagt av misjonærer på 1800-tallet. Er med få unntak kun funnet på Nord-øya.

UEM 180

(Foto: Mårten Teigen)

(Poignant 1967: 24; Barrow 1969: 104-6; Simmons 1984: 221; Neich 1996: 84)

UEM 181:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): **Afgudsbillede** af Træ, større end foregaaende, med tatoveret Ansigt. Fra Ny Zeland. <anm>Daa,O., 138.

180-181 skjænkede af Konsul Ring. <fie>Foto. (på glass)</fie></anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort¹⁰⁵): *Nr. 181 er en (ökaretaoö) sprellemann som har hatt armer løst bundet til kroppen med to snorer som løp sammen til en. Fremvisningen av slike sprellemenn ble ledsaget av korte sanger eller regler öariori karetaoö de eldste og mest kjente sprellemenn hadde egne navn og spesielle sanger var komponert for dem.*

Trefigur/dukke (*karetao*) med tatovert ansikt. Klassisk Maori (*Te Puawiatanga*, 1500-1800). Hokianga, New Zealand. 76 cm. Tatoveringsmønsteret kan relateres til maoriens treskjæringsform ó både hva angår design, så vel som teknikk. Den underliggende symbolikken relateres da også her - både til kosmologi ó så vel som til polynesiernes sykliske tids- og livsoppfatning. Den overordnede symmetrien kan tolkes som uttrykk for naturens og kulturens enhet, og derigjennom fullstendigjørelsen av en sosial personlighet. Trefiguren er, som katalogkortet forteller, høyst sannsynlig en *karetao* eller sprellemann. Trolig er den også en forfedrerepresentasjon. Festeordningen på toppen av hodet indikerer at det her kan ha vært festet en parykk av menneskehår. Lite vites for øvrig om historien bak *karetao*. De kan ha vært brukt i en slags underholdningsøyemed, men også i ulike rituelle sammenhenger. Kanskje hadde de også en spirituell eller helbredende kvalitet?

UEM 181

(Foto: Márten Teigen)

(Barrow 1969: 148; Simmons 1984: 210; Kaeppler 2008: 115)

¹⁰⁵ Denne beskrivelsen er da ikke Nielsens, men er blitt anført betydelig senere. Av hvem er foreløpig uvisst.

UEM 182:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): Lidet **Shawl** eller **Bælte**, med Frynser. Fra Ny Zeland. <anm>Daa,O., 135.</anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Kledningsstykke. Lite sjal eller belte med frynser. Fra Ny-Zeeland. Flettet av hamp. 88 cm bred, 46 cm høy. Avvekslende brunt og sort.*

Maori skulder- eller hoftekappe (*kakahu*). Post-klassisk Maori? (*Te Huringa*, 1800-vår tid) fra Hokianga, New Zealand. Laget, det vil si vevet av New Zealand flaxfiber (*Phormium Tenax* eller *harakeke* på maori). Denne kappen tilhører trolig typen *kaitaka*, og er blant de mest prestisjetunge av de tradisjonelle maori plaggene. Slike kapper ble, og blir fortsatt gitt som høyaktede gaver til individer og familier, for å sementere betydningsfulle relasjoner, hendelser og / eller avtaler. Denne kappens relativt enkle vertikale mønster (*taniko*) kan indikere et tidlig 1800-talls opphav. Slike mønstre kan forøvrig symbolisere ulike historier med ulike tolkninger, basert på region og klantilhørighet.

UEM 182

(Foto: Ellen C. Holte)

(Pendergast 1996: 116; Tamarapa 2011: 11)

UEM 183:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): **Guitar** med to Streng, Sangbunden er en halv Kokosnød, hvortil er klæbet Fiskeskind. Fra Ny Zeland. <anm>Daa,O., 131.</anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Guitar (musikkinstrument) med to streng, sangbunden er en halv kokosnøtt hvortil er klebet fiskeskind. Fra Ny-Zeeland. Aktkat. år 1833.*

Opprinnelsessted er her feil. Trolig kan vi utelukke Polynesia som opphavssted i det hele. Muligens et slags perkusjonsinstrument? Trestokk (ca. 60 cm tredd inn i en halv kokosnøtt trukket med fiskeskind). En slags strenganordning går fra toppen av halsen til like under kokosnøtten. Ukjent fiber (muligens hamp?). 4 hull på undersiden av klangbunn/kokosnøtt. Opprinnelsessted ukjent. Produksjonsdato ukjent. Kan i mangt minne om et eldgammelt indisk rytme instrument ó *Agappai kinnari*: öInstrument consisting of a bamboo stem attached to a half-cut coconut shell. This was covered with skin. One or two strings ran over the bamboo finger-boardö.

UEM 183

(Foto: Mårten Teigen)

(<http://www.karnatik.com/instr.shtml>)

UEM 184:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): **Kommandostav** af Træ fra Ny-Zeland. <anm>Daa,O., <ost>13</ost> 12. <fie>184 er et **spyd** fra Hervey-øerne, Polynesien.</fie> 182-184 skjænkede af Konsul Ring.</anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Erhvervet omkring 1856: Træspyd fra Hervey-øyene, Polynesia. Er av en tung hard tresort, fint polstret, ca 2,5 meter langt med en rikt utskåret spids, 89 cm langt. Ornemantene er lineære, med avvekslende krumme linjer. Brugen kjennes ikke, men er trolig ceremoniel. (NB! Er i hovedkatalogen oppgitt at være fra Ny- Zeeland, må i så fall være brakt dit hen da den umulig er forarbeidet her) hvor hen den i så fall må ha blitt brakt, da den uimotsigelig er forarbeidet på Hervey-øyene).*

Ervervelsesåret 1856 er her feil, da denne er oppført med nummer på oversikten fra 1833. Stavspyd (*tao* eller *patia*), med utskåret spiss. Tidlig 1800-tallet? Usikker opprinnelse. Både Cook-øyene og Fransk Polynesia (nærmere bestemt Austral-øyene) er her aktuelle kandidater. Spyd utgjorde, sammen med klubber polynesiernes hovedvåpen under krigføring, og ble ofte svært motvillig byttet bort. Den lineære vertikale ornamenteringen på spydbladet, så vel som det fint polerte skaftet, viser at mye tid og pleie er gått med i utarbeidelsen.

UEM 184

(Foto: Mårten Teigen)

(Ellis 1831: 296; Hooper 2006: 217)

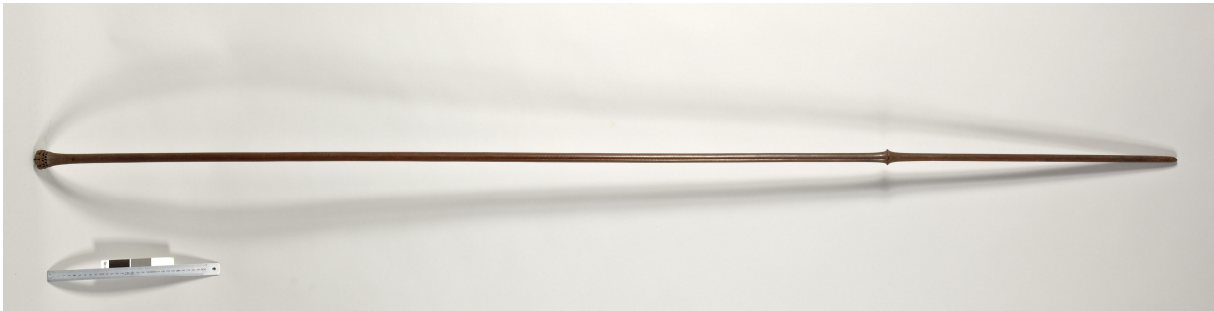
UEM 185:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): **Lanse** af Træ, godt poleret og med en smukt udskaaen Spids. Fra Ny Zeland. <anm>Daa,O., 13. 185 Skjænket af Konsul Ring. </anm>185 er en 2,3 m lang cylindrisk **stav** fra Hervey-øerne.</fie></anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Erhvervet omkring 1856: Stav af tre, fra Hervey-øyene, Polynesia. Er en 2,3 m lang sylindrisk stav av en tung, hard tresort med en omvendt konisk knute i den ene enden. Denne er skåret i 8 menneskefigurer av den velkjente herveyøske type (q), med armene utstrakt, lårbenene brede og leggene dannende en vinkel med disse. Halskraven i hai-tann mønstret sees tydelig. Under denne öknapö følger så en 3,8 cm bred bård bestående av et zig-zag mønstret av hai-tenner, samt et lineært felt ö begge meneskefigurer deformert. Ceremoniel (NB! Er oppgitt i hovedkatalog å være kommet fra Ny-Zeeland, hvor hen den i så fall må ha blitt brakt, da den uimotsigelig er forarbeidet på Hervey-øyene).*

Denne gjenstanden er jeg svært usikker på. Som Nielsen skriver kan dette være en seremoniell stav, brukt av presteskapet under ulike rituelle sammenkomster. Den er imidlertid trolig ikke fra Cook-øyene, men Austral-øyene, all den tid dens ökoniske knuteö i enden er identisk med padleårens (UEM 160). Produksjonsdato ukjent.

UEM 185

(Foto: Mårten Teigen)

UEM 188:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): **Lanse** af Træ fra Ny Zeland. <anm>Daa,O., 14.</anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Lance av træ fra Ny Zeeland. Efter all sannsynlighet fra Fiji-øerne. Af en hård, mørk træsort. Aktkat. år 1833.*

Opprinnelsen her er noe usikker. Produksjonsdato: sent 1700-tallet / tidlig 1800-tallet? Ca. 3,48 meter langt. Hard tresort: *Palaquium Hornei*? Rødbrun farge.

Dette kan være et kastespyd (*moto*) fra Fiji-øyene. Denne spesielle spydvarianten kalles da for *gadregadre* (som betyr noe i retning av ölystö eller öbegjærö) og kjennetegnes av sine lange og tunge brodder. Spydet er i sin helhet skåret ut av ett trestykke. Slike kastespyd utgjorde ó sammen med slagklubber ó fijianernes vesentligste krigsvåpen, og kunne måle over fire meter.

UEM 188

(Foto: Mårten Teigen)

(Clunie 1977: 69-70; Ewins 1982: 48-9)

UEM 189:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): Udskaaren **Trækasse eller Trug** med Laag, til Opbevaring af Tiki eller Amuletter. Fra Ny Zeland. <anm>Daa,O., 139. </anm><fie>Dr. H.D. Skinner, Otago Museum, Dunedin, N. Z.: "The feather-box (189) is splendid, probably steel cut, but in the highest tradition of Maori decoration. Note how one foot of the female figure is seen from below, the other from the side. The lid is a good and interesting piece." Opplysning gitt av dr. Carl Schuster, postkort 15. May 1951.</fie> <fie>Foto. (på glass)</fie> <fie>Lokket stjålet 1960</fie></anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Utskåren trekasse eller trug med lokk, til opbevaring av tiki eller amuletter. På låget er i relieff utskåret den velkjente figur med tungen udrakt, håndtagene er hoveder hvis kroppe fortsetter i relieff midt i et annet mønster. Udskjæringene har visselig sin religiøse betydning. Aktkat. år 1833. Giver: Konsul Ring.*

Se notater for 190 (a & b). (Bildet av lokket i Yngvar Nielsens historiske oversikt (1907: 28).

Utsnitt av UEM 189 (Foto: Dag Kopperud)

UEM 189 (og 180) (Foto: Mårten Teigen)

UEM 190 (a & b):

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): Udskaaren **Trækasse** til Opbevaring af de under 169 og 170 katalogiserede Pilespidser. Fra Ny Zeland. <anm>Daa,O., 140. <fie>Foto.(på glass)</fie></anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *Utskåren trækasse eller æske (37 cm lang, 5,7 cm bred og 2,5 cm dyp). I hver av de to ender sees et menneskehoved utskåret, mønstret for øvrig i spiraler, kromme linjer. Fra Ny-Zeealand. Aktkat. år 1833. Giver: Konsul Ring.*

Små utskårne trebokser (*wakahuia*). Klassisk Maori (*Te Puawiatanga*, 1500-1800). Hokianga, New Zealand. Ordet *wakahaia* kan oversettes som öalt som er høyt verdsattö. Den klassiske maori kulturens smykseskrin. Brukt som oppbevaringsbokser for personlige verdisaker (*taonga*), slik som fjær, amuletter, *hei tiki* og andre ornamenten. Slike bokser for oppbevaring av verdifulle gjenstander, inkluderer to ulike typer ó henholdsvis *wakahaia* og *papahou*. En høvdings (eller annen høytstående representant for overklassens) eiendeler og ornamenten ble betraktet som *tapu*. De hadde altså en slags hellig eller guddommelig kvalitet over seg. De kunne også forårsake ulykke og död hvis de ikke ble behandlet på riktig måte. Ornamentene ble derfor lagt i slike bokser, og firet opp under husets takbjelker. Der kunne de da både beskues av de som satt under (derav den fint dekorerte undersiden), og samtidig være ute av rekkevidde. Dekoren i seg selv har en kurvlineær form med sammenføyde spiraler som løper inn i hverandre. Disse kan symbolisere klantilhørighet, så vel som kosmologi. Denne spesielle rytmiske spiralformen virker å ha sitt opphav nord på Nord-øya, og er etter alt å dømme skåret ut med steinverktøy, nærmere bestemt nefritt.

UEM 190 b

UEM 190 a

UEM 190 a & b (Foto: Márten Teigen)

(Barrow 1969: 74; Simmons 1984: 101, 183; Neich 1996: 97)

UEM 191:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): En Høvdings **Kappe**, flettet af Hamp. Fra Ny Zeland.
<anm>Daa,O., 136. 188-191 skjænkede af Konsul Ring.</anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *En høvdings kappe, flettet av hamp. Fra Ny Zeeland. 100 cm høy, ca 1.70 cm bred. Aktkat. år 1833.*

Denne kappen er foreløpig ikke lokalisert etter flyttingen til Økern.

UEM 193 a & b:

Opprinnelig tekst (fra hovedkatalog): To større **Kalebasser**. Fra Ny Zeland. <anm>Daa,O., 111,112. <ost>193 skjænket af Stud. med. Axel Boeck, 31 Januar 1857</ost> <uklar>Konsul Ring.</anm>

Opprinnelig tekst (fra katalogkort): *To lige kalebasser, flaskeformige vannkar. Fra Ny-Zeeland. Erhvervet år 1857.*

Som hovedkatalogteksten sier, er disse trolig ikke gitt av Fredrik Ring, men Axel Boeck. To kalebasser (*hue*, vannbeholdere av gresskar). Post-klassisk Maori? (*Te Huringa*, 1800-vår tid) fra New Zealand. Ca 85 cm i omkrets. 26 cm høye.

Gresskar ble brukt både som matkilde så vel som til vannkrukker. Omdannelsen til krukker foregikk da ved at man fjernet innmaten, for deretter å lage en åpning på toppen. Slike gresskar beholdere er for øvrig blant de sjeldneste av New Zealand maoriens artefakter. På grunn av deres svært delikate og sårbare konstruksjon, har få overlevd.

UEM 193 a

UEM 193 b

(Foto: Mårten Teigen)

(Force 1971: 21; Barrow 1978: 89)

Avsluttende kommentarer

Da jeg våren 2011 påbegynte de innledende undersøkelsene til en ny revisjon av Ring-samlingen, hadde jeg svært få konkrete holdepunkter å forholde meg til. Jeg hadde på daværende tidspunkt heller ingen klar formening om at dette arbeidet skulle resultere i en masteroppgave. Med unntak av gjenstandene selv (og hovedkatalogens og katalogkortenes omhyggelige beskrivelser av deres utforming), var den eneste dokumentasjonen som fantes en nesten uleselig kopi av overrekkelsesdokumentet fra 1833. Det faktum at denne etnografiske samlingen var blant Kulturhistorisk museums eldste (og i så måte kunne sies å utgjøre et viktig grunnlag for Etnografisk museum som sådan), samt at ingen tilsynelatende hadde nærmet seg dette materialet på over hundre år, gjorde imidlertid sitt til at jeg raskt innså viktigheten av også å kombinere revisjonen med en historisk undersøkelse av samlingen. På denne måten kunne jeg ó ikke bare være med på å kaste lys på en historisk samling som sårt trengte dokumentasjon (og således også gagne museets eget revitaliseringsprosjekt), men også forhåpentligvis si noe om hvordan synet på etnografisk gjenstandsmaterialet har endret seg over tid, samt hva dette eventuelt kan fortelle om museet som formidler og ivaretager av kunnskap og materiell kultur.

Utfordringene sto imidlertid i kø, og det var ikke før kontakt med Ole Jacob Sunde ble opprettet, at gjennombruddet kom. I hans privatarkiv (nærmere bestemt i Fredrik Rings originale regnskapsbok fra 1823) fant vi det sporet som gjorde meg i stand til å knytte det hele sammen, og således redegjøre for Ring-samlingens opphav og lange reise fra Stillehavet til nåværende Kulturhistorisk museum i Oslo. Jeg fikk også svært god hjelp av etnografisk seksjons egne medarbeidere. Ikke minst magasinforvalter Ingrid Marstrander har vært til uvurderlig hjelp hva angår lokalisering av gjenstandene og tilrettelegging av mine undersøkelser på Økern.

Avslutningsvis gjenstår da bare å si at selv om denne historiske undersøkelsen av Ring-samlingen kanskje utgjør et steg i retning av en bredere forståelse for noen av bakgrunnspremissene ved en av museets historiske samlinger, er det fortsatt mange uløste spørsmål som gjør seg gjeldende. Ikke minst gjelder det samspeillet mellom samlerens individuelle og sosiale historie. Spørsmål som hva man samlet på begynnelsen av 1800-tallet ó og ikke minst hvorfor, gir denne oppgaven ingen klare svar på. Forhåpentligvis vil videre forskning og undersøkelser være med på å belyse også disse viktige og interessante aspektene ved 1800-tallets samler- og samlingskultur.

Litteraturhenvisninger

Sekundærkilder

Alnæs, Karsten 1998: *Historien om Norge*. Bind III, Gyldendal

Andrén, Anders 1997: *Mellan ting och text ó En introduktion till de historiska arkeologierna*. Stockholm

Anker, C.J. 1901: *Christian Fredrik og Carsten Ankers Brevveksling 1814*. H. Aschehoug & Co., Christiania: 84-90; 331-53; 435

Bann, Stephen 1994: *Under the Sign. John Bargrave as Collector, Traveler and Witness*. The University of Michigan Press

Barber, Ian G. 1999: ðEarly Contact Ethnography and Understanding. An Evaluation of the Cook Expeditionary Accounts of the Grass Cove Conflictö; Calder, Lamb & Orr (ed); *Voyages and Beaches. Pacific Encounters, 1769-1840*. University of Hawaii Press, Honolulu

Barrow, Terence 1969: *Maori Wood Sculpture of New Zealand*. Rutland, Vermont & Tokyo, Japan

Barrow, Terence 1978: *Maori Art of New Zealand*. Wellington

Baudrillard, Jean 1994: ðThe System of Collectingö; i Elsner, John & Cardinal, Roger (ed.): *The Cultures of Collecting*. London

Beaglehole, John C. (ed.) 1962: *The Endeavour Journal of Joseph Banks 1768-1771*. Sydney, New South Wales

Beaglehole, John C. (ed.) 1967-9: *The Journals of Captain James Cook on his Voyage of Discovery*. Cambridge, Hakluyt Society

Bellwood, Peter 1987: *The Polynesians ó Prehistory of an island people*. Thames and Hudson

Berggren, Britt; **Christensen** Arne Emil; **Kolltveit** Bård (red.) 1989: *Norsk Sjøfart*. Bind 1. Dreyer

Berner, H.J. 1924: *Nesodden Herred*. Kristiania

Binney, Judith 1968: *The Legacy of Guilt. A life of Thomas Kendall*. Oxford University Press

Bitterli, Urs 1989: *Cultures in Conflict: Encounters between European and Non-European Cultures 1492-1800*. Cambridge

Boon, James A. 1991: ðWhy Museums Make Me Sadö; Karp, Ivan & Lavine, Steven D. (ed.); *Exhibiting Cultures*. Smithsonian Institution Press

Boquet, Mary 1996: *Sans og samling í hos Universitetets Enografiske Museum*. Oslo, Scandinavian University Press

Brenna, Brita 2006: öHalvannen tekopp av kokosnøttskallö; *AGORA* nr.3

- Brenna**, Brita 2009: öHva gjør museologi?ö. *Nordisk Museologi* (1)
- Brochmann**, Jørgen H. H. 1988: öDiderik Hegermann Brochmanns levnedbeskrivelseö; *Norsk slektshistorisk tidsskrift*. Volum 31: 281-284
- Bull**, Edvard 1918: *Akers Historie*. Olaf Norlis Forlag, Kristiania
- Calder, Lamb & Orr** (ed) 1999: *Voyages and Beaches. Pacific Encounters, 1769-1840*. University of Hawaii Press, Honolulu
- Campbell**, Ian 2001: *Island Kingdom ó Tonga Ancient and Modern*. Canterbury
- Clifford**, James 1988: *The Predicament of Culture: Twentieth Century Ethnography, Literature and Art*. Cambridge, Harvard University Press
- Clifford**, James 1991: öFour Northwest Coast Museumsö; Karp, Ivan & Lavine, Steven D. (ed.); *Exhibiting Cultures*. Smithsonian Institution Press
- Clunie**, Fergus 1977: *Fijian Weapons & Warfare*. Bulletin of the Fiji Museum No 2. Suva
- Collier**, Simon 1996: *A History of Chile, 1808-1994*. Cambridge University Press
- Copleston**, Fredrick S. J. 1985: *A History of Philisophy*. Volume VII: Fichte to Nietzsche. Doubleday, New York
- Crowe**, Allan D. 1975: öThe Abisha Scroll of the Samaritansö. *Bulletin of the John Rylands Library* 58: 36-65
- Dance**, S. Peter 1980: öHugh Cuming (1791-1865) Prince of collectorsö. *J. Soc. Biblphy nat. Hist.* 9 (4): 477-501
- Dannevig**, Birger 1972: *Norsk Skipsfarts Historie*. Det norske shippingakademi, Oslo. 2. opplag.
- Davidson**, Janet 1996: öMaori Prehistoryö; Starzecka, D.C. (ed.) *Maori Art and Culture*. British Museum
- Dening**, Greg 1980: *Islands and Beaches*. University of Hawaii Press, Honolulu
- Dias**, Nélia 2001: öDoes Anthropology Need Museums? Teaching Ethnographic Museology in Portugal Thirty Years Laterö; Boquet, Mary (red.) 2001: *Academic Anthropology and the Museum*. Berghahn Books. New York, Oxford
- Dicks**, Bella 2003: *Culture on display: The Production of Contemporary Visitability*. Open University Press
- Elsner**, John & **Cardinal**, Roger (ed.) 1994: *The Cultures of Collecting*. London
- Erichsen**, Bodil Chr. 1993: *Kriminalitet og Rettsvesen i Kristiania på slutten av 1600-tallet*. Tingbokprosjektet, Oslo
- Eriksen**, Anne 2009: *MUSEUM ó En Kulturhistorie*. Pax, Oslo

- Ewins**, Rod 1982: *Fijian Artefacts. The Tasmanian Museum and Art Gallery Collection*. Hobart
- Firth**, Raymond 1959: *Economics of the New Zealand Maori*. Wellington, New Zealand
- Follo Sparebank** 1943: *Follo Sparebank 1843-1943*. O. B. Hansens Boktrykkeri
- Force**, R.W & **Force** M. 1971: *The Fuller Collection of Pacific Artefacts*. London
- Frølich**, Thorbjørn 1906: *F. H. Frølich og hans samtid. Det merkantile Christiania i den midtre halvdel af det nittende aarhundre*. Kristiania
- Frølich**, Thorbjørn 1912: *F. H. Frølich og hans samtid. Næringslivets reisning i midten af det nittende aarhundre. I Del*. Kristiania
- Fuglestad**, Finn 1994: *Latin-Amerika og Karibiens historie*. Cappelen Akademisk Forlag
- Fuglestad**, Finn 1999: *Fra Svartedauden til Wiener-Kongressen*. Cappelen Akademisk Forlag
- Gathercole**, Peter 1979: *öChanging Attitudes to the Study of Maori Carvingö; Exploring the Visual Art of Oceania* (ed. Sidney M. Mead). The University Press of Hawaii. Honolulu
- Gjessing**, Gutorm & **Johannessen**, Marie Krekling 1957: *öDe hundre år : Universitetets etnografiske museums historie 1857-1957ö, i; Studies honouring the centennial of Universitetets etnografiske museum, Oslo : 1857-1957*. Bind 5, Oslo
- Gran**, Gerhard 1911: *Det Kongelige Fredriks Universitet 1811-1911*. Festskrift I. Kristiania
- Hanson**, Allan F. 1987: *öPolynesian Religions: An Overviewö; Eliade, Mircea (ed); Encyclopedia of Religion*, Vol. 11, s.423-32. Macmillan, New York
- Henare**, Amiria J. M. 2005: *Museums, Anthropology and Imperial Exchange*. Cambridge University Press
- Hoare**, Michael E. (ed.) 1982: *The öResolutionö Journal of Johann Reinhold Forster*. Hakluyt Society, London
- Hodde**, Finn 2003: *Akergårder I Oslo*. Andresen & Butenschøn
- Holm**, Christian Hinzte 1996: *Frogn Bygdebokverk*. Bind III. Vekst og Forandring. Frogn Kommune, Drøbak
- Hooper**, Steven 2006: *Pacific Encounters. Art & Divinity in Polynesia 1760-1860*. University of Hawaii Press, Honolulu
- Hooper-Greenhill**, Eilean 2000: *Museums and interpretation of Visual Culture*. Routledge
- Hosar**, Hans P. 2000: *Kunnskap, Dannelse og Krigens Krav ó Krigsskolen 1750-2000*. Krigsskolen
- Howe**, K.R. 1996: *Where the Waves Fall*. University of Hawaii Press, Honolulu
- Huitfeldt-Kaas**, H.J. 1895: *Om Familien Brochmann i Norge*. Særtrykk af Personallhistorisk Tidsskrift, Trædje Række, IV Bind. Kjøbenhavn

- Hylland Eriksen**, Thomas 1998: *Små steder- store spørsmål. Innføring i sosialantropologi*. Universitetsforlaget, Oslo
- Iggers**, George G 2000: 'The Uses and Misuses of History and the Responsibility of the Historians'; *Proceedings, 19th International Congress of Historical Sciences* (ed. Jølstad & Lunde). Oslo
- Johansen**, Anders., **Losnedah**, Kari Gaarder & **Ågotnes**, Hans .Jacob. (red.) 2002: 'Et lite påaktet feltö: 8-25; *Tingenes Tale ö Innspill til Museologi*. Universitetet i Bergen
- Johansen**, Knut H. 1969: *Familier i Dröbak i 1700 og 1800 årene*. En foreløpig arbeidsskisse.
- Jones**, Philip: 2004. *Boomerang: Behind an Australian Icon*. Kent Town, AU: Wakefield Press
- Joppien**, R. & **Smith** B. 1985: *The Art of Captain Cook's Voyages. Volume one. The Voyage of the Endeavour*. Oxford University Press.
- Kaeppler**, Adrienne L. 1978: *Artificial Curiosities*. Bishop Museum Press, Honolulu
- Kaeppler**, Adrienne L. 1979: 'Tracing the history of Hawaiian Cook Voyage Artifacts in the Museum of Mankindö. I; *The British Museum yearbook 3*, British Museum
- Kaeppler**, Adrienne L. 2008: *The Pacific Arts of Polynesia & Micronesia*. Oxford University Press
- King**, Sheila G. 2001: *The Boomerang Information Book*. J. B. Books, Queensland, Australia
- Kirch**, Patrick Vinton.1989: 'Prehistoryö; *Developments in Polynesian Ethnology*. Alan Howard & Robert Borofsky, (ed.) University of Hawaii Press, Honolulu
- Kirch**, Patrick Vinton & **Green**, Roger. C. 2001: *Hawaiki, Ancestral Polynesia. An Essay in Historical Anthropology*. Cambridge University Press
- Klein**, Richard 2005: 'Hominin Dispersals in the Old Worldö; Chris Scarre (ed.) *The Human Past*. Thames & Hudson
- Kopperud**, Dag F. 2006: *Tonga ö en historiografisk analyse: Om sakralkonger, politiske titler og religiös öraseideologiö på Tonga-øyene i Polynesia*. Masteroppgave i historie ved Institutt for arkeologi, konservering og historiske studier. Universitetet i Oslo
- Kopytoff**, Igor 1986: 'The Cultural Biography of Things: Commoditization as a Processö. *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*, A. Appadurai (ed.): 64-91. Cambridge University Press, Cambridge
- Kuparinen**, Eero 1991: *An African Alternative. Nordic Migration to South Africa 1815-1914*. Finnish Historical Society, Helsinki

- Lamb, Smith & Thomas** (ed.) 2000: *Exploration & Exchange. A South Seas Anthology 1680-1900*. The University of Chicago Press, Chicago and London
- Lexow**, Carl 2004: *Slekten Lexow. Bind II. Christianiafamilien*. Heiberg, Lexow & Co, Tønsberg
- Lee**, Jack 1987: *Hokianga*. Hodder and Stoughton. New Zealand
- McLintock**, A. H. (ed.) 1966: *An Encyclopaedia of New Zealand*.
<http://www.teara.govt.nz/en/1966>
- McDonnell**, Hilda 1991: 'Trans-Tasman Contacts 1817-1827: The Captain Herd Connection'. *Australia & New Zealand: Aspects of a Relationship*. Proceedings of the Stout Research Centre, Eight Annual Conference, 6-8 September. University of Wellington
- McDonnell**, Hilda 2002: *The Rosanna Settlers: With Captain Herd on the Coast of New Zealand 1826-7: including Thomas Shepherd's Journal and his coastal views*.
<http://www.wcl.govt.nz/heritage/rosanna.pdf>
- Mead**, Sidney M. 1984: 'Becoming Maori Art'; *Te Maori. Maori Art from New Zealand Collections*. Edited by Sidney M. Mead. Harry N. Abrams, Incorporated, New York
- Mordhorst**, Camilla 2009: *GENSTANDSFORTÆLLINGER. Fra Museum Wormanium til de moderne museer*. Museum Tusulanums Forlag, Københavns Universitet
- Munthe**, Preben 2005: 'Adam Smiths norske ankerfeste'; *Tilbakeblikk på norsk Pengehistorie. Konferanse 7. juni på Bogstad gård*. Norges banks skriftserie nr. 37: 104-10
- Myckland**, Haakon F. 1967: *Bygdebok for Frogn, Gårdshistorien*. Frogn, Bygdehistoriekomiteen.
- Neich**, Roger 1996: 'Wood-carving'; Starzecka, D.C. (ed.) *Maori Art and Culture*. British Museum
- Newell**, Jennifer 2003: 'Irresistible objects: collecting in the Pacific and Australia in the reign of George III'; Sloan, Kim & Burnett A. (ed.) 2003: *Enlightenment: Discovering the World in the Eighteenth Century*. British Museum Press, London
- Nielsen**, Yngvar 1871: 'General Major Peter Anker, Guvernør i Trankebarø'. *Norsk Historisk Tidsskrift*, 1. bind: 273-384. Kristiania: Den norske Historiske Forening
- Nielsen**, Yngvar 1907: *Universitetets Ethnografiske Samlinger 1857-1907. En historisk oversig over deres tilblivelse, vækst og udvikling*. Christiania
- Norsk biografi** 1911, 1. Bind
- NOU** (Norges Offentlige Utredning) 1996:7: *Museum, Mangfald, minne, møtestad*. Statens trykning, Oslo
- Oliver**, W. H. 1980: 'Yesterday's loss'; *Out of Seasons* (poems: 31), Wellington

- Pearce**, Susan M. 1992: *Museums, Objects and Collections: A Cultural Study*. Leicester University Press
- Pearce**, Susan M. 1995: *On Collecting. An investigation into collecting in the European tradition*. Routledge. London and New York
- Pedersen**, Tord 1911: *Drammen 1811-1911*. Harald Lyche & Co.s Forlag, Drammen
- Pendergast**, Mick 1996: *The Fibre Arts*; Starzecka, D.C. (ed.) *Maori Art and Culture*. British Museum
- Perminow**, Arne (red.) 2008: *Stjernestier over Stillehavet. Fortellinger om opprinnelse i Oseania*. Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo
- Pieterse**, Jan P. 1997: *Multiculturalism and Museums: Discourse about Others in the Age of Globalization*, *Theory, Culture & Society* 1997 14. SAGE
- Poignant**, Roslyn 1967: *Oceanic Mythology: The Myths of Polynesia, Micronesia, Melanesia, Australia*. London
- Pomian**, Krzystof 1990: *Collectors and Curiosities*. Cambridge
- Quérard**, Joseph Marie 1833: *La France littéraire, ou Dictionnaire bibliographique*. Paris
- Richards**, Rhys & **Chisholm**, Jocelyn 1992: *Bay of Islands. Shipping arrivals and departures 1803 ó 1840*. The Paremata Press.
- Rio**, Knut Mikjel 1999: *Oceania gjenoppdaget i Bergen. Reiser i Bergen Museums samlinger fra Stillehavet*. Bergen Museums skrifter, Kultur 3
- Rio**, Knut 2002: *Eksotiske gjenstander og deres museumshistorie*; *Tingenes tale. Innspill til museologi* (Johansen, Losnedahl, Ågotnes (red.) Universitetet i Bergen, Bergen Museum
- Robertson**, Edward 1938: *Concerning the Abisha Acrollö. Notes and Extracts From the Semitic Manuscripts In the John Rylands Library*. Reprinted from the *Bulletin of the John Rylands Library*, Vol. 22. No. 1, April
- Rolland**, Asle 2011: *Statistikk om religion, tro og livssyn ó en behovsanalyse*. Notater 7/2011. Statistisk Sentralbyrå
- Røhr**, P. Knoph 1895: *Slægten Røhr: 1580-1895*
- Sahlins**, Marshall 1985: *Islands of History*. The University of Chicago Press, Chicago and London
- Scheel**, Fredrik 1935: *Skipsfarten gaar tilbake*; *Den Norske Sjøfarts Historie. Fra de ældste tider til vore dage*. II bind, 1ste halvbind. Steenske Forlag, Oslo
- Schnitler**, Carl W. 1911: *Slegten fra 1814. Studier over norsk embedsmanskultur i klassicismens tidsalder 1814-1840*. Aschehoug, Kristiania
- Schnitler**, Carl W. 1914: *Eidsvoll 1814*. Cappelens Forlag, Kristiania

- Scott**, George Ryley 1930: *Phallic Worship. A History of Sex & Sexual Rites*. Reprint 1996, Senate, Tiger Books, United Kingdom
- Simmons**, David R. 1984: "Tribal Art Styles"; *Te Maori. Maori Art from New Zealand Collections*. Edited by Sidney M. Mead. Harry N. Abrams, Incorporated, New York
- Sejersted**, Francis 2001: *Den vanskelige frihet. Norge 1814-1850*. Pax Forlag, Oslo
- Shore**, Brad 1989: "Mana & Tapu"; Howard & Borofsky (ed.) *Developments in Polynesian Ethnology*. University of Hawaii Press, Honolulu
- Shoulson**, Mark 2008: *The Torah: Jewish and Samaritan versions compared*. Evercype
- Sinclair**, Keith 1980: *The Pelican History of New Zealand*. Penguin, New Zealand
- Smith**, Bernard 1985: *European Vision and the South Pacific*. Yale University Press, New Haven and London
- Smith**, Bernard 1992: *Imagining the Pacific: In the wake of the Cook voyages*. Yale University Press
- Starzecka**, D.C. 1996: "The Maori Collections in The British Museum"; Starzecka, D.C. (ed.) *Maori Art and Culture*. British Museum
- Steinsland**, Gro 1991: *Det Hellige Bryllup og Norrøn Kongeideologi*. Solum Forlag, Oslo
- Storheim**, Eivind 1990: *Johann Gottlob Fichte: Forsøk på en ny fremstilling av vitenskapslæren*. Solum Forlag, Oslo
- Strømsnes**, Astrid Margrethe 2003: *Slik er det med museer. Om museer og innsamlingsproblematikken*. Hovedfagsoppgave i kulturvitenskap. Institutt for kulturstudier og kunsthistorie, Universitetet i Bergen
- Sørensen**, Fredrik Lorange 1958: *Slekten Sørenssen fra Finsland*. Bergen
- Tamarapa**, Awhina (ed.) 2011: *Whatu Kakahu / Maori Cloaks*. Te Papa Press. Wellington
- Te Awekotuku**, Ngahuia 1996: "Maori: People and Culture"; Starzecka, D.C. (ed.) *Maori Art and Culture*. British Museum
- Thomas**, Nicholas 1991: *Entangled objects: Exchange, Material Culture and Colonialism in the Pacific*. Harvard University Press, London
- Thomas**, Nicholas 1995: *Oceanic Art*. London. Thames & Hudson
- Thomas**, Nicholas 2003: *Discoveries ó The Voyages of Captain Cook*. Allan Lane, London
- Tosh**, John 2002: *The Pursuit of History*. Longman, Pearson Education Limited
- Twohill**, Nicholas 2010: "The British World and its Role in the Relationship Between New Zealand and the Southern Cone Countries of South America, 1820-1914". *HISTORIA* No. 43, Vol 1, enero-junio: 113-162

Primærkilder

Kulturhistorisk museums arkiv i Oslo

Regning vedrørende Fredrik Rings donasjoner til det akademiske collegium i 1833.

Landsarkivet i Gøteborg

Mønstringsruller for Gøteborgs Sjomannshus 1795-1825

GLA 422-2011/4880

Nasjonalbiblioteket i Oslo

Frølich, Thorbjørn: Håndskriftssamlingen. Bankchef Frølichs private liv, 3 del, Venner og bekjente: Brev fra Constantinopel oktober 1860

Riksarkivet

Akershus fylke, Drøbak. Ministerialbok nr. I 1 (1816-1842). Ekteviiede 1817, s.187

Buskerud fylke, Strømsø. Ministerialbok nr. I 10 (1792-1822). Fødte og døpte 1795, s.22

Buskerud fylke, Strømsø. Ministerialbok nr. I 10 (1792-1822). Døde og begravede 1798, s.301

Personaliasamlingen - RA/EA-4025/G/L0106.b/0004

Trykte kilder

Anker, Peter 1825: *En samling af Mythologiske Antiquer Bragt fra Hindustan af General Major Anker 1806*. Christiania

Bladh, C. E. 1837: *Republiken Chile. Åren 1821-1828*. Stockholm

DeEntrecasteaux, Bruno: *Voyage to Australia & the Pacific 1791-1793*. Edited and translated by Edward Duyker and Maryse Duyker. The Miegunyah Press, 2001: 164-5.

Ellis, William 1831: *Polynesian Researchers*. Reprint: Charles E. Tuttle Co. Rutland, Vermont & Tokyo, Japan

Nicholas, John Liddiard 1817: *Narrative Of A Voyage To New Zealand VI. Performed in the Years 1814 and 1815, in Company with the Rev. Samuel Marsden*. Kessinger Legacy Reprints

Tregear, Edward 1892: *öThe Polynesian Bowö; The Journal of the Polynesian Society.*

Volume 1, No. 1

Wilson, James 1799: *A Missionary Voyage to the Southern Pacific Ocean, Performed in the Years 1796, 1797, 1798, in the Ship Duff.* London

Upubliserte kilder

Ring, Fredrik ca.1813-xxxx: Navne- og adressebok. I Ole Jacob Sundes eie.

Ring, Fredrik 1822: Brev fra Le Cordier, datert 27. april. I Ole Jacob Sundes eie.

Ring, Fredrik 1822: Loggbok, datert 5. februar ó 29. april. I Ole Jacob Sundes eie.

Ring, Fredrik 1823-1827: Diverse regnskapsbøker. I Ole Jacob Sundes eie.

Ring, Fredrik 1823: Brev fra Daniel Forelius, Santiago de Chile, 4. april. I Ole Jacob Sundes eie.

Ring, Fredrik 1825: Brev til Lorentz Slotfeldt Ring, datert 10. desember. I Ole Jacob Sundes eie.

Ring, Fredrik 1826: Fraktlister, Valparaiso - Montevideo, datert 14. februar. I Ole Jacob Sundes eie.

Ring, Fredrik 1860-1861: Reisedagbok Europa og Midtøsten. I Ole Jacob Sundes eie.

Zeier, Lida 1918: *öOpplysninger om F. Ringö.* Brev. Sparebank 1, arkivnummer 178.